དེང་དུས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག

Modern Tibetan Language

Volume I

by
LOSANG THONDEN

LIBRARY OF TIBETAN WORKS & ARCHIVES

Copyright© 1984 (Revised): Library of Tibetan Works and Archives

First Edition 1980
Second Revised Edition 1984
Reprint: 1991, 1993, 1999, 2001, 2003, 2004
Third Edition 2005

ALL RIGHTS RESERVED

No portion of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the Publisher.

ISBN: 81-86470-39-5

Published by the Library of Tibetan Works and Archives, Dharamsala, 176215, India and printed at Indraprastha Press (CBT), 4 Bahadur Shah Zafar Marg, New Delhi-110002.

Publisher's Note

The Library of Tibetan Works and Archives, founded by His Holliness the Dalai Lama to preserve and foster the growth of the Tibetan language and culture, is proud to publish the present work, *Modern Tibetan Language* by Losang Thonden, Language Research Scholar at the Library.

Six long years of research, backed by strenuous study and discussion with numerous native and foreign language scholars have gone into the production of this work whose depth, intensity and rationality in the presentation of the learning process of the Tibetan language has never been attempted before in any other published textbook.

A comprehensive and up-to-date textbook for teaching of Tibetan through the medium of English, *Modern Tibetan Language* has also been based on experiences gained by Mr. Thonden in his years of teaching Tibetan to the many Indian and foreign students in the Library's Language Courses.

The demand for this book was so great that we had to reprint this revised edition before the second volume of this book could be published.

Gyatsho Tshering
Director
October, 1983

Addendum to the Publisher's Note

This *Modern Tibetan Language* has served as a very useful tool for the students of Tibetan language and has been reprinted eight times since its first publication in 1980.

This third revised edition is composed on computer typesetting and errors in language and typography corrections are incorporated.

Publication Department
LTWA
January, 2006

Author's Note: Second (Revised) Edition

The Primary objective of the "Modern Tibetan Language" textbook is to furher the steadily increasing interest of foreigners in Tibetan culture. It is, however, also intended to assist those Tibetans who do not have access to a first-hand study of their language.

Since Tibetan Buddhism is best learnt through the medium of the Tibetan language, the Library of Tibetan Works and Archives, a center for Tibetan culture, provides language classes. While teaching at the Library I have come to identify some comon problems of non-Tibetan speaking people. I have considered these in my book and have also tried to assimilate other scholars' useful suggestions as well as the opinions of many students.

I have concentrated on the dialect of Lhasa and have followed the rules of grammar and linguistics. Certain aspects of grammar, such as verbs, nouns, and particles are dealt with in greater detail. Colloquial expressions were chosen in relation to usual grammar rules. Other features include word by word translations, phonetics, and complete sentence translations. Exercises are included for students to assess their progress and in this revised edition answers are supplied at the back of the book. Thus with the help of this book students can acquire a sound foundation of the Tibetan language.

It is my hope that this book will contribute to the pioneer work of teaching modern Tibetan language. To assist in the learning of spoken Tibetan, a tape cassette based on this book is also under preparation.

I would like to thank the many Tibetan and foreign scholars for their encouragement and praise of "Modern Tibetan Language" as well as for their invaluable suggestions to improve it. I have incorporated many of these suggestions in this revised edition and the general presentation of the book has also been improved. Special thanks are due to Mr. Gyatsho Tshering, Director of the Library of Tibetan Works and Archives, for editing the English translations. I am also grateful to all the others who extended their kind cooperation and helped me to write this book.

Losang Thonden

CONTENTS

Publisher's Note iii
Author's Note iv
The Phonetic Symbols xiii
Punctuation Marks xiii
Abbreviations xiii

1. Introduction of Tibetan Alphabet 1
   1. Thirty consonants with precise pronunciation 1
   2. Tibetan consonants arranged according to their pronunciation 2
   3. Thirty consonants with transliteration 3
   4. How to draw the U-chän script 4
   5. Reading practice 5
   6 Tibetan alphabet in U-me: script 6
   7. Vocabulary 7

2. The Four Vowels 9
   1. Examples of vowels 9
   2. Method of spelling consonants in conjunction with vowels 9
   3. The four vowels joined with thirty consonants 10

3. The Precise Pronunciation Chart of the Vowels 13
   1. The phonetic symbols 13
      (a) Short-level phonetic symbols 13
      (b) Short-falling phonetic symbols 14
      (c) Long-level phonetic symbols 14
      (d) Long-falling phonetic symbols 15
   2. Vocabulary 16

4. The Tibetanised Sanskrit Letters 19
   1. Six reversed letters 19
   2. Five heavy sounding letters 19

5. Ten Consonants which Change their Sound when they are prefixed and superscribed 21
   1. Examples 21

6. Three Supersribed Letters 23
   1. ར superscribed letters 23
   2. ལ superscribed letters 24
   3. ས superscribed letters 25

7. Four Subjoined Letters 27
   1. The subjoined ཡ (ya-ta) 27
   2. The subjoined ར (ra-ta) 28
   3. The subjoined ལ (la-ta) 30
   4. The subjoined ཝ (wa-Sur) 31
   5. Exercise 1 32
   6. Vocabulary 32

8. The Prefix, Suffix & Post-Suffix 35
   1. The five prefixes 35
   2. The ten suffixes 36
   3. The two post-suffixes 37
   4. Exercise 2 38

9. The Root Letter Identification 39
   1. In a word, any letter combined with a vowel 39
   2. Any superscribed or subjoined letters 39
   3. Any single-letter word 40
   4. Two-letter word 40
   5. Three-letter word 40
   6. A word consisting of four letters 40
   7. Exercise 3 41

10. Pronouns 43
   1. Personal pronouns 43

2. Demonstrative pronouns 43
3. Personal pronouns used in writing 44
4. Exercise 4 45

11. Linking Verbs with the Meaning "To Be" 47
1. The difference of རེད། & ཡིན་པ་རེད། 51
2. Three alternative linking verbs 51
3. Exercise 5 52

12. Four Negatives: མ་ མི་ མིན་ མེད་ 55
1. མིན། and མ། with linking verbs 55
2. The interrogative ཡས། with linking verbs 56
3. Negative interrogative with linking verbs 56
4. A general chart of linking verbs and verbs indicating existence 57
5. Yes and No 58
6. Exercise 6 61

13. Verb To Be Indicating Existence 63
1. Alternative verbs indicating existence 65
2. The possessive case 66
3. Negative མེད། and ཨི། with verbs indicating existence 67
4. Negative in possessive case 68
5. The interrogative particle ཡས། with verbs indicating existence 69
6. The interrogative particle ཡས། in possessive case 70
7. Negative interrogatives with verbs indicating existence 71
8. Negative interrogatives in possessive case 72
9. Use of YES and NO in verbs indicating existence 73
10. Detailed notes on interrogative particles 76
11. Exercise 7 77

14. Seven Dative-Locatives 79
1. Exampes of combination 79
2. Examples of the complete sentence 80
3. Exercise 8 82

15. Five Genitives 85
1. Examples with གི་ གིས།, ཀྱི་ ཀྱིས།, གྱི་ གྱིས། 85
2. Examples with ཡི་ ཡིས། & འི་ ས། 87
3. Examples with ཡི་ ཡིས། & འི་ ས། after vowel 87
4. Further examples 88
5. Importance of ཡི། and འི། 91
6. Exercise 9 93

16. Verb Complement in three tenses 95
1. Interrogative sentences 98
2. Negative interrogatives 100
3. Shortened verb-complement in colloquial 102
4. Exercise 1O 104

17. Use of Adjectives & Demonstrative Pronouns 105
1. Adjective & demonstrative pronouns follow the noun 105
2. Adjectives and demonstrative pronouns conform to the cases 105
(a) In the genitives 105
(b) In the dative-locatives 106
(c) In the instrumentative or agentives 106
3. Examples in complete sentences 107

18. Prepositions 109
1. The Tibetan prepositions are always accompanied by one of the dative-locatives 109
2. Examples 110

19. New Vocabulary 113

20. Conjunctive Particle ཀྱང་། ཡང་། འང་། 115
  1. Method of combination 115
  2. Pronunciation of ཡང་ & འང་ in spoken language 118

21. Interrogatives 121
  1. གང་། གང་། ཅི། = what 121
    (a) Structure of 'whatever' 122
    (b) གང་ཡང་། གང་ས་ = anything, any kind of, everything 124
    (c) གང་ས། = by what 125
    (d) གང་ས་ཀྱང་། = by whatever & by any kind of 127
    (e) གང་ལ། = of what 127
    (f) Exercise 11 128
  2. གང་དུས། ནམ། = when 129
    (a) Structure of 'whenever' 131
    (b) གང་དུས་ཡིན་ནམ་ཡང་ = always or never 132
    (c) དུས་/ སྐབས། = when or while 133
    (d) Use of དུས་/ སྐབས་ and ཚེ། 134
    (e) Exercise 12 135
  3. གང་ཞི་ = which & related forms 136
    (a) གང་ཞིས། = by which 138
    (b) གང་ཞིར། = in which 140
    (c) གང་ཞིའི། = of which 141
    (d) 'which' as joining a subordinate clause 142
    (e) Exercise 13 144
  4. གང་པར། གང་དུ། = where & related forms 145
    (a) གང་པར་ཡང་། = everywhere and anywhere 148
    (b) Structure of 'wherever' 150
    (c) གང་པར། & གང་ནས། = how could 151
    (d) Exercise 14 152

  5. གང་ནས། = from where & related forms 152
    (a) གང་ནས་ཀྱང་། = everywhere and anywhere 155
    (b) Structure of 'wherever' and 'in whatever way' 156
    (c) Exercise 15 157
  6. གང་ཚད། = how much & how many 158
    (a) གང་ཚད་ལ། = at what 161
    (b) གང་ཚད་ཀྱི། = how much of 162
    (c) 'how much' in affirmative sentence 163
    (d) Exercise 16 163
  7. ག་རེ་དགས་ནས། = why? 164
    (a) ག་རེའི་དོན་དུ་ལ། = for what purpose 166
  8. གང་འདས། =how & related forms 167
    (a) གང་འདས་སོ། = how & in what way 169
    (b) གང་འདས་ཅི། = what kind of 170
    (c) Exercise 17 171
  9. Personal interrogative 'who' 171
    (a) སུ། = who 171
    (b) སུའི། = whose 172
    (c) སུས། = by whom 174
    (d) སུས་ཀྱང་། = by anybody & by nobody 176
    (e) སུ་གང་། =nobody 177
    (f) སུར། སུ་ལ། = to whom 179
    (g) མཁན། = who 180
    (h) Exercise 18 181

V. Infinitive Particle 183
  1. Infinitive particle ཡག་ & ཀྱི། 184
  2. Use of double infinitives 185
  3. Mixed examples of infinitives 186
  4. Exercise 19 188

W. Intentional & Unintentional Verbs 189
1. Some common verbs 189
2. Use of these verbs 190
3. The pronoun according to Unintentional verbs 190
(a) With the following Unintentional verbs the instrumental form of the pronoun is needed 190
(b) With the following Unintentional verbs the simple pronoun is needed 191
4. Exercise 20 191

X. Use of ཐོབ་ 195
1. ཐོབ་ as main verb 195
(a) ཐོབ་ = got 195
(b) ཐོབ་ = happened 196
2. ཐོབ་ as a past verb-complement 197
(a) With an Unintentional main verb, ཐོབ་ is used with the first person subject 197
(b) With the Intentional main verb, ཐོབ་ is used with the second and third person subject 198
3. Exercise 21 201

Y. Cardinal Numbers 203
1. Numerical particles 203
2. There are two ways of counting in thousands 205
3. Counting of hundred upwards 207
4. Position of the different counting units 208
5. Percentage 209
6. Quarter 209
7. Exercise 22 210

Answers to the Exercises 213
Exercise 1 213
Exercise 2 215

Exercise 3 217
Exercise 4 217
Exercise 5 217
Exercise 6 218
Exercise 7 219
Exercise 8 219
Exercise 9 220
Exercise 10 221
Exercise 11 222
Exercise 12 223
Exercise 13 224
Exercise 14 225
Exercise 15 225
Exercise 16 226
Exercise 17 227
Exercise 18 227
Exercise 19 228
Exercise 20 229
Exercise 21 231
Exercise 22 232

The Phonetic symbols

ä	This denotes the modified vowel a
ü	" " " " " u
ö	" " " " " o
ò	" " " " " o
è	" " " " " e
:	This is placed after vowel to denote a long vowel pronunciation.
	This is placed above and after a vowel or suffix letter to denote a falling tone.
_	This is placed below a consonant to denote a low tone.
‾	This is placed above the consonant to denote a high tone.
;	This denotes the partially nasal sound of the suffix letter ནཿ (n) and ངཿ (ng).
'	This sign when placed below a consonant denotes the partial pronunciation of any word.
.	The cerebro-retroflex sounds in Tibetan are represented by a '.' below the letter.

Punctuation Marks

–	Syllables are separated by a hyphen (–)
,	Phrases are punctuated with a comma (,)
/	The oblique used to indicate the end of sentence or phrase.

Abbreviations

adj.	adjective	imp.	imperative
c.	complement	lit.	literary
compl.	"	neg.	negative
col.	colloquial	p.	past
demos.	demonstrative	pl.	plural
exist.	existence	pres.	present
expr.	experience	s.	singular
fut.	future	v.	verb
H.	honorific	vr.	verbializer
inf.	infinitive		

1. བོད་ཡིག་ཀ་ཁའི་ངོ་སྤྲོད།

Introduction of Tibetan Alphabet

The alphabet of the Tibetan language comprises thirty consonants and four vowels. The consonants are called གསལ་བྱེད་ (sä: -ch'e:) or ཀ་ལི་ (ka-li). The vowels are called དབྱངས་ (ȳang) or ཨ་ལི་ (a-li).

1. 1. Thirty consonants with precise pronunciation

1.	ཀ་ (ka)	ཁ་ (k'a)	ག་ (k̲'a)	ང་ (nga)
2.	ཚ་ (cha)	ཆ་ (ch'a)	ཇ་ (c̲h'a)	ཉ་ (nya)
3.	ཏ་ (ta)	ཐ་ (t'a)	ད་ (t̲'a)	ན་ (na)
4.	པ་ (pa)	ཕ་ (p'a)	བ་ (p̲'a)	མ་ (ma)
5.	ཙ་ (tsa)	ཚ་ (ts'a)	ཛ་ (t̲s'a)	ཝ་ (wa)
6.	ཞ་ (s̲ha)	ཟ་ (s̲a)	འ་ (h̲a)	ཡ་ (ya)
7.	ར་ (ra)	ལ་ (la)	ཤ་ (sha)	ས་ (sa)
8.	ཧ་ (ha)	ཨ་ (a)		

1. 2. བོད་ཡིག་ཀ་མད་སྒྲོ་ཚུ་སྒྲ་དག་ཞན་ཕྱི་དབྱེ་བ།

Tibetan consonants arranged according to their pronunciation

Unaspirated high tone	Aspirated high tone	Aspirated low tone	Unaspirated low tone
ཀ་ (ka)	ཁ་ (k'a)	ག་ (k̲'a)	ང་ (nga)
ཚ་ (cha)	ཆ་ (ch'a)	ཇ་ (c̲h'a)	ཉ་ (nya)
ཏ་ (ta)	ཐ་ (t'a)	ད་ (t̲'a)	ན་ (na)
པ་ (pa)	ཕ་ (p'a)	བ་ (p̲'a)	མ་ (ma)
ཙ་ (tsa)	ཚ་ (ts'a)	ཛ་ (t̲s'a)	ཝ་ (wa)
	ཤ་ (sha)	ཞ་ (s̲ha)	ཡ་ (ya)
	ས་ (sa)	ཟ་ (s̲a)	ར་ (ra)
	ཧ་ (ha)	འ་ (h̲a)	ལ་ (la)

1. 3. གསལ་བྱེད་སུམ་ཅུའི་དགེ་ཚ་འབྲི་ཚུལ།

Thirty consonants with transliteration

(Romanization or spelling system)

ཀ་ KA	ཁ་ KHA	ག་ GA	ང་ NGA
ཚ་ CA	ཆ་ CHA	ཇ་ JA	ཉ་ NYA
ཏ་ TA	ཐ་ THA	ད་ DA	ན་ NA
པ་ PA	ཕ་ PHA	བ་ BA	མ་ MA
ཙ་ TSA	ཚ་ TSHA	ཛ་ DZA	ཝ་ WA
ཞ་ ZHA	ཟ་ ZA	འ་ 'A	ཡ་ YA
ར་ RA	ལ་ LA	ཤ་ SHA	ས་ SA
ཧ་ HA	ཨ་ A		

1. 4. དབུ་ཅན་འབྲི་སྟངས་ཀྱི་དཔེ་རིས།

How to draw the U-chän script

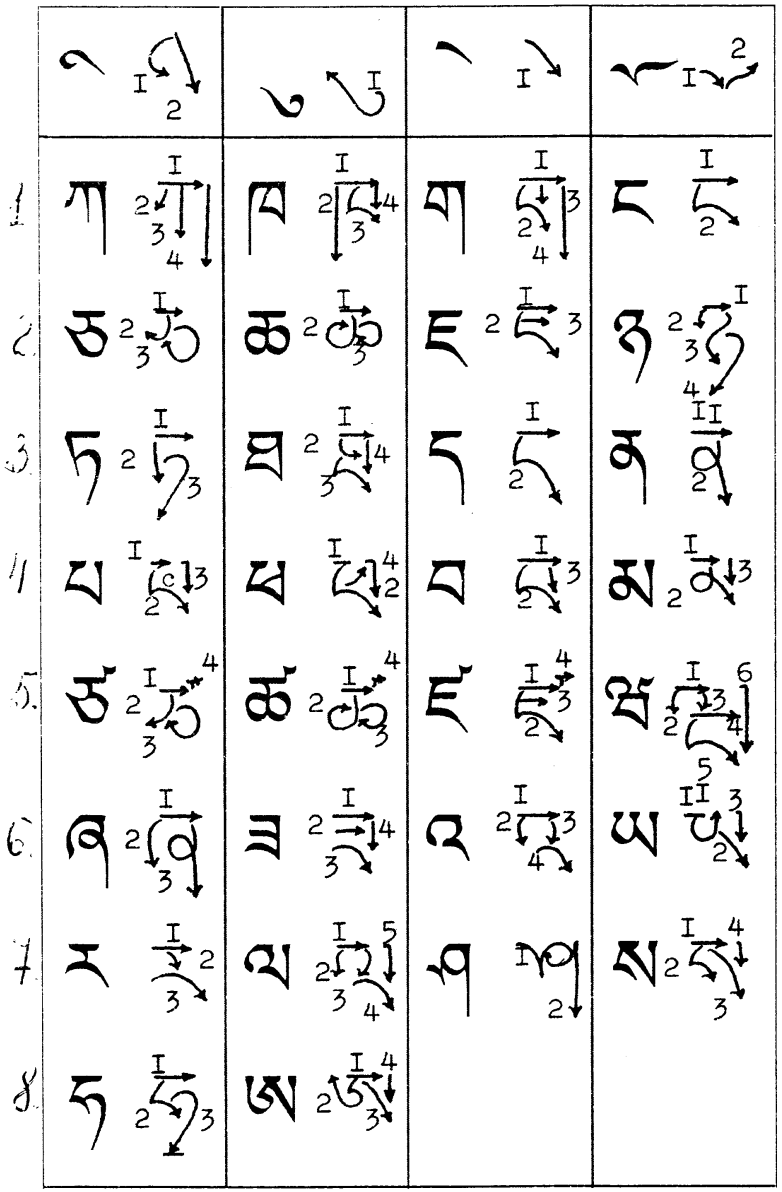

1. 5. ཀློག་སྦྱོང་། = Reading practice

ཀ་	ཅ་	ཏ་	པ་	ཙ
ཁ་	ཆ་	ཐ་	ཕ་	ཚ་
ག་	ཇ་	ད་	བ་	ཛ་
ཤ་	ཉ་	ཟ་	འ་	ཡ་
ཤ་	ས་	ར་	ཧ་	ཧ་
མ་	ཨ་	ལ་	ཏ་	ཨ
ག་	ད་	བ་	མ་	འ་
ག་	ང་	ད་	ན་	བ་
མ་	འ་	ར་	ལ་	ས་
ད་	ས་			

1. 6. དབུ་མེད་ཀྱི་ཀ་དམེ།

Tibetan alphabet in U-me: script

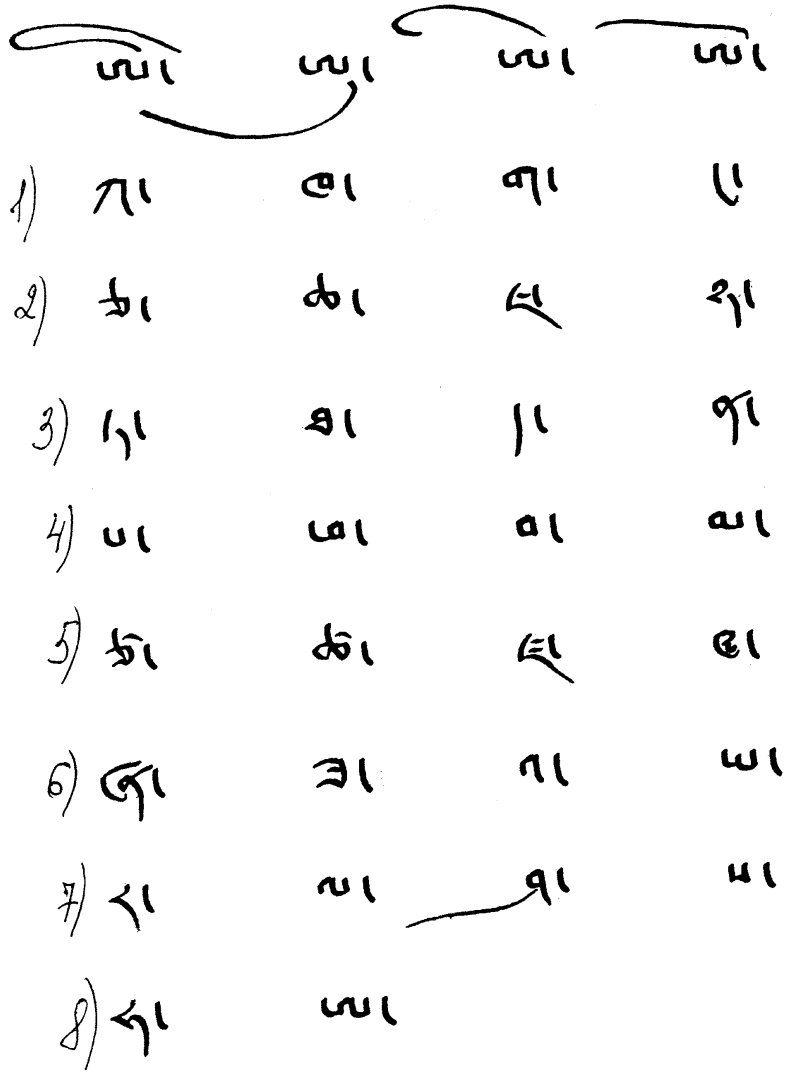

1. 7. མིང་ཚིག་འགྲེལ་ཞིག = Vocabulary

ཀ་ཁ་	(ka-k'a)	=	alphabet
ཀ་བ་*	(ka-wa:)	=	pillar, post
ཀ་ཤ་	(ka-sha)	=	white mushroom
ཁ་བ་*	(k'a-wa:)	=	snow (lit.)
ཁ་ཡ་	(k'a-ya)	=	attention (to another)
ང་	(nga)	=	I
ང་ལ་	(nga-la)	=	to me, at me, for me
ཆ་	(ch'a)	=	a pair, a portion
ཇ་	(<u>ch</u>'a)	=	tea
ཇ་མ་	(<u>ch</u>'a-ma)	=	tea-maker
ཉ་	(nya)	=	fish
ཉ་པ་	(nya-pa)	=	fisherman
ཐ་ན་	(t'a-na)	=	even, at least
ཐ་མ་	(t'a-ma)	=	lowest, last, inferior, worst
པ་ཕ་	(pa-p'a)	=	father
ཨ་མ་	(a-ma)	=	mother
ཕ་མ་	(p'a-ma)	=	parents
བ་ར་	(<u>p</u>'a-ra)	=	cow shed
མ་མ་	(ma-ma)	=	baby sister
ན་ཚ་	(na-ts'a)	=	sickness, illness, pain
ཚ་	(ts'a)	=	salt
ཚ་ཁ་	(ts'a-k'a)	=	shooting practice
ཚ་ལ་	(ts'a-la)	=	welding
ཚ་བ་	(ts'a-wa:)	=	heat, fever, temperature
ཡ་	(ya)	=	one of a pair
ལ་	(la)	=	mountain pass

* When ཕ་ (<u>p</u>'a) is a part of a word, it is always pronounced (wa).

ཤ་	(sha)	=	meat, flesh
ས་	(sa)	=	earth, place, land
ཨ་ར་	(a:-ra)	=	moustache

2. དབྱངས་བཞི། = The four vowels:

The four vowels i, u, e, o are formed by adding 4 signs of vowels 'ི' (k'i-k'u), 'ུ' (shab-kyu), 'ེ' (ḍeng-po) and 'ོ' (na-ro) to the top or the foot of the thirtieth consonant ཨ (a).

2.1. དབྱངས་བཞིའི་དཔེ་མཚོན། = Examples of vowels:

ཨི་ ཨུ་ ཨེ་ ཨོ་

How to spell the vowels

ཨ	:	A	k'i-k'u	=	I	:	ཨི་
ཨ	:	A	shab-kyu	=	U	:	ཨུ་
ཨ	:	A	ḍeng-po	=	E	:	ཨེ་
ཨ	:	A	na-ro	=	O	:	ཨོ་

The unwritten vowel ཨ (a) is inherent in all the 29 consonants. It is not considered as a distinct vowel which could be joined with the 29 consonants for forming a syllable or word because it already exists in them. Without ཨ (a) it is said the consonants would be སྲོག་མེད་ lifeless.

2.2. གསལ་བྱེད་ལ་དབྱངས་སྦྱར་ཏེ་སྦྱོར་ཐོག་བྱ་ཚུལ།

Method of spelling consonants in conjunction with vowels

ཀ	:	ka	k'i-k'u	=	ki	:	ཀི་
ཀ	:	ka	shab-kyu	=	ku	:	ཀུ་

ཀ	:	ka	ḍeng-po	=	ke	:	ཀེ་
ཀ	:	ka	na-ro	=	ko	:	ཀོ་
ཁ	:	k'a	k'i-k'u	=	k'i	:	ཁི་
ཁ	:	k'a	shab-kyu	=	k'u	:	ཁུ་
ཁ	:	k'a	ḍeng-po	=	k'e	:	ཁེ་
ཁ	:	k'a	na-ro	=	k'o	:	ཁོ་
ག	:	k'a	k'i-k'u	=	k'i	:	གི་
ག	:	k'a	shab-kyu	=	k'u	:	གུ་
ག	:	k'a	ḍeng-po	=	k'e	:	གེ་
ག	:	k'a	na-ro	=	k'o	:	གོ་
ང	:	nga	k'i-k'u	=	ngi	:	ངི་
ང	:	nga	shab-kyu	=	ngu	:	ངུ་
ང	:	nga	ḍeng-po	=	nge	:	ངེ་
ང	:	nga	na-ro	=	ngo	:	ངོ་

2.3. གསལ་བྱེད་སུམ་ཅུ་ལ་དབྱངས་བཞི་སྦྱར་བ།

The four vowels joined with thirty consonants

ཀི་	(ki)	ཀུ་	(ku)	ཀེ་	(ke)	ཀོ་	(ko)
ཁི་	(k'i)	ཁུ་	(k'u)	ཁེ་	(k'e)	ཁོ་	(k'o)
གི་	(k'i)	གུ་	(k'u)	གེ་	(k'e)	གོ་	(k'o)
ངི་	(ngi)	ངུ་	(ngu)	ངེ་	(nge)	ངོ་	(ngo)
ཅི་	(chi)	ཅུ་	(chu)	ཅེ་	(che)	ཅོ་	(cho)
ཆི་	(ch'i)	ཆུ་	(ch'u)	ཆེ་	(ch'e)	ཆོ་	(ch'o)
ཇི་	(ch'i)	ཇུ་	(ch'u)	ཇེ་	(ch'e)	ཇོ་	(ch'o)

ཉི་	(nyi)	ཉུ་	(nyu)	ཉེ་	(nye)	ཉོ་	(nyo)
ཏི་	(ti)	ཏུ་	(tu)	ཏེ་	(te)	ཏོ་	(to)
ཐི་	(t'i)	ཐུ་	(t'u)	ཐེ་	(t'e)	ཐོ་	(t'o)
ཊི་	(<u>t</u>'i)	ཊུ་	(<u>t</u>'u)	ཊེ་	(<u>t</u>'e)	ཊོ་	(<u>t</u>'o)
ནི་	(ni)	ནུ་	(nu)	ནེ་	(ne)	ནོ་	(no)
པི་	(pi)	པུ་	(pu)	པེ་	(pe)	པོ་	(po)
ཕི་	(p'i)	ཕུ་	(p'u)	ཕེ་	(p'e)	ཕོ་	(p'o)
བི་	(<u>p</u>'i)	བུ་	(<u>p</u>'u)	བེ་	(<u>p</u>'e)	བོ་	(<u>p</u>'o)
མི་	(mi)	མུ་	(mu)	མེ་	(me)	མོ་	(mo)
ཙི་	(tsi)	ཙུ་	(tsu)	ཙེ་	(tse)	ཙོ་	(tso)
ཚི་	(ts'i)	ཚུ་	(ts'u)	ཚེ་	(ts'e)	ཚོ་	(ts'o)
ཛི་	(<u>ts</u>'i)	ཛུ་	(<u>ts</u>'u)	ཛེ་	(<u>ts</u>'e)	ཛོ་	(<u>ts</u>'o)
ཝི་	(wi)	ཝུ་	(wu)	ཝེ་	(we)	ཝོ་	(wo)
ཞི་	(<u>sh</u>i)	ཞུ་	(<u>sh</u>u)	ཞེ་	(<u>sh</u>e)	ཞོ་	(<u>sh</u>o)
ཟི་	(<u>s</u>i)	ཟུ་	(<u>s</u>u)	ཟེ་	(<u>s</u>e)	ཟོ་	(<u>s</u>o)
འི་	(<u>h</u>i)	འུ་	(<u>h</u>u)	འེ་	(<u>h</u>e)	འོ་	(<u>h</u>o)
ཡི་	(yi)	ཡུ་	(yu)	ཡེ་	(ye)	ཡོ་	(yo)
རི་	(ri)	རུ་	(ru)	རེ་	(re)	རོ་	(ro)
ལི་	(li)	ལུ་	(lu)	ལེ་	(le)	ལོ་	(lo)
ཤི་	(shi)	ཤུ་	(shu)	ཤེ་	(she)	ཤོ་	(sho)
སི་	(si)	སུ་	(su)	སེ་	(se)	སོ་	(so)
ཧི་	(hi)	ཧུ་	(hu)	ཧེ་	(he)	ཧོ་	(ho)
ཨི་	(i)	ཨུ་	(u)	ཨེ་	(e)	ཨོ་	(o)

3. བོད་སྐད་ཀྱི་སྒྲ་གདངས་བརྗོད་ཚུལ་དབྱངས་ཡིག་གི་རེའུ་མིག

The Precise Pronunciation Chart of the Vowels

Short level	Short falling	Long level	Long falling
a	a`	a:	a:`
i	i`	i:	i:`
u	u`	u:	u:`
e	e`	e:	e:`
o	o`	o:	o:`
ò	ò`	ò:	ò:`
è	è`	è:	è:`
ä	ä`	ä:	ä:`
ü	ü`	ü:	ü:`
ö	ö`	ö:	ö:`

3.1. སྒྲ་གདངས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ཁག

Examples of the phonetic system

(a) Short-level phonetic symbols

Symbols	Tibetan	Phonetic	As in English	Meaning
a	ཨ་མ་	(a-ma)	<u>a</u>rt	mother
i	རི་	(ri)	r<u>e</u>act	mountain

u	དབུ་མ་	(u-ma)	rune	middle
e	མེ་	(me)	maiden	fire
o	མཚོ་	(ts'o)	morality	sea
ò	རོག་པ་	(ròg-pa)	object	helper
è	ཞ་ཀུ་	(è-k'u)	alone	uncle
ä	གད་མོ་	(k'ä-mo)	telephone	laughter
ü	ཀུས་པ་	(kü-pa)	as in German ü	I (lit.)
ö	མོས་པ་	(mö-pa)	" " " ö	desire

(b) Short-falling phonetic symbols

Symbols	Tibetan	Phonetic	As in English	Meaning
a`	ཟངས་	(sang`)	sung	copper
i`	བཅིངས་	(ching`)	thing	to bind
u`	བཤུམས་	(shum`)	krumm (German)	to cry (H.)
e`	ཐེངས་	(t'eng)	menge (German)	times
o	འཐོམས་	(t'om)	aplomb	to confuse
ò	ཏོག་ཏོག་	(tòg-tò:)	?	show-off
è	(It does not exist in Tibetan)			
ä`	སྐད་	(kä`)	?	language, noise
ü`	དབུས་	(ü`)	?	centre, central
ö`	སྤོས་	(pö`)	?	incense

(c) Long-level phonetic symbols

Symbols	Tibetan	Phonetic	As in English	Meaning
a:	ཡར་	(ya:)	yard	up, in
i:	མི་	(mi:)	tea	of human

u:	ཁུ་	(k'u:)	soon	tent
e:	མཱ་	(me:)	gay	of fire
o:	རོབ་རོ་	(rob-rò:)	robber	rough, briefly
ò:	ནོ་	(nò:)	normal	wealth
è:		(It does not exist in Tibetan)		
ä:	ངེ་	(ngä:)	air	my, mine
ü:	དབུ་	(ü:)	süß (German)	of head
ö:	ཡོལ་	(yö:)	öse (German)	to pass (for time)

(d) Long-falling phonetic symbols

Symbols	Tibetan	Phonetic	As in English	Meaning
a:	ལགས་	(la:)	?	a honorific form
i:	མིས་	(mi:)	?	by human
u:	དབུགས་	(u:)	?	breathing
e:	ཕེབས་	(p'e:)	?	to come (H.)
o:	ཕོགས་	(p'ò:)	?	salary
ò:	ཐོག་	(t'ò:)	lost	roof
è:		(It does not exist in Tibetan)		
ä:	ངས་	(ngä:)	?	by me
ü:	སུས་	(sü:)	?	by whom
ö:	བོད་	(p'ö:)	?	Tibet

3.2. མིང་ཚིག་འགལ་ཞིག = Vocabulary

གི་གུ་	(k'i-k'u)	=	name of the first vowel
པུ་གུ་	(pu-k'u)	=	child
ཤོག་གུ་	(shu-k'u)	=	paper
གཞུ་གུ་	(shu-k'u)	=	tail
ཉེ་པོ་	(nye-po)	=	near, close
རྩ་ཅོ་	(ra-cho)	=	horn (lit.)
ཚ་ཁུ་	(ts'a-k'u)	=	salty
ཀུ་ཤུ་	(ku-shu)	=	apple
ས་	(sa)	=	earth
ཆུ་	(ch'u)	=	water
མེ་	(me)	=	fire
དུ་བ་	(t'u-wa)	=	smoke
ཞ་མོ་	(sha-mo)	=	hat
ཞི་མི་	(shi-mi)	=	cat
ཞོ་	(sho)	=	curd
ཝ་མོ་	(wa:-mo)	=	fox
ཙི་ཙི་	(tsi-tsi)	=	mouse
ཨུ་སུ་	(u-su)	=	socks
རི་མོ་	(ri-mo)	=	drawing, painting
ཉི་མ་	(nyi-ma)	=	sun
ཉོ་ཆ་	(nyob-ch'a)	=	shopping
ན་ཚ་	(na-ts'a)	=	illness, disease
ནུ་མ་	(nu-ma)	=	breasts

ཉེ་ཙོ་	(ne-tso)	=	parrot
བུ་	(p'u)	=	boy, son
བུ་མོ་	(p'u-mo)	=	girl, daughter
ར་མོ་	(ra-mo)	=	she goat
ཧོ་མ་	(ho-ma)	=	milk
དཀར་	(t'a:-ra)	=	buttermilk
ཚ་པོ་	(ts'a-po)	=	hot
སོ་སོ་	(so-so)	=	self, different

4. ལེགས་སྒྲུར་གྱོག་ཐབས་སུ་དགོས་པའི་ཡི་གེ་ཁག

The Tibetanised Sanskrit Letters

4.1. ལོག་ཡིག་དྲུག = Six reversed letters

ཏ་	ཐ་	ཊ་	ཎ	ཀ'a	ཀྱ'a
ṭa	ṭ'a	ḍa	ṇa	k'a	ky'a

Method of spelling

ཏ	:	ta	lo`	=	ta	:	ཏ་
ཐ	:	t'a	lo`	=	ṭ'a	:	ཐ་
ཏ	:	t'a	lo`	=	ḍa	:	ཊ་
ན	:	na	lo`	=	ṇa	:	ཎ་
ཀ	:	sha	lo`	=	k'a	:	ཀ་
ཀ	:	ka-sha	lo`	=	ky'a	:	ཀྱ་

ཨི་དམ་གུ་རུ་རཏ་ན་མཎ্ཌ་ལ་ཀཾ་ནི་ཏ্ཌ་ཡ་ཏ་ཡ་མི།

Idam guru rat-na mandala-kam nir-ya-ta-ya-mi/

I send forth this jewelled Mandala to you precious Gurus.

4.2. མཐུག་ཡོ་ལྡན། = Five heavy sounding letters

ག'	ད'	ཕ'	ཛ'	ཌ'
g'a	d'a	b'a	z'a	ḍ'a

Method of spelling

ཀ	:	k'a	ha-ta`	=	g'a	:	ག'
ཏ	:	t'a	ha-ta`	=	d'a	:	ད'
ཕ	:	p'a	ha-ta`	=	b'a	:	ཕ'
ཙ	:	ts'a	ha-ta`	=	z'a	:	ཛ'
ཊ	:	ḍa	ha-ta`	=	ḍ'a	:	ཌ'

ན་མོ་བུདྷ་ཡ། = I take refuge in Buddha

na-mo buddha ya

ན་མོ་དྷརྨ་ཡ། = I take refuge in Dharma

na-mo dharma ya

ན་མོ་སངྒ་ཡ། = I take refuge in Sangha

na-mo sangha ya

5. འཕུལ་བཅོས་གས་ཀྱིས་སྒྲ་གདངས་བསྒྱུར་བའི་ཡི་གེ་བཅུ།

When superscribed or prefixed the five consonants with a line above their heads are pronounced with a high tone and the five underlined ones are unaspirated and prenasalized with low tone.

ཀ་	ཁ་	ག་	ང་	ཅ་	ཆ་	ཇ་	ཉ་
ཏ་	ཐ་	ད་	ན་	པ་	ཕ་	བ་	མ་
ཙ་	ཚ་	ཛ་	ཝ་	ཞ་	ཟ་	འ་	ཡ་
ར་	ལ་	ཤ་	ས་	ཧ་	ཨ་		

5.1. Examples:

Aspirated	ཀ་	ཇ་	ད་	བ་	ཛ་
low-soft	k'a	ch'a	t'a	p'a	ts'a
Unaspirated	ག་	ཇ་	ད་	ཕ་	ཛ་
low-hard	ga	ja	da	ba	za
Prenasalized	འགའ་	འཇ་	འདའ་	འབའ་	མཛ་
low-deep	mga	mja	mda	mda	mza
Unaspirated	ང་	ཉ་	ན་	མ་	ཡ་
low-soft	nga	nya	na	ma	ya
Unaspirated	ང	ཉ	ན	མ	གཡ
high-hard	ṅga	ṅya	ṅa	ṅma	ṅya

6. མགོ་ཅན་གསུམ། (ར་, ལ་, ས་)

Three Superscribed Letters

6.1. ར་མགོ་བཅུ་གཉིས། (ran-go chu-nyi)

ར is superscribed with 12 consonants

ཀ་	ག་	ང	ཇ	ཉ	ཏ
ka	ga	ṅga	ja	ṅya	ta
rka	rga	rnga	rja	rnya	rta
ད	ན	ཕ	མ	ཙ	ཛ
da	na	pa	ma	tsa	dza
rda	rna	rpa	rma	rtsa	rdza

Method of spelling

ར	:	ra	ka-ta`	=	ka	:	ཀ
ར	:	ra	k'a-ta`	=	ga	:	ག
ར	:	ra	nga-ta`	=	ṅga	:	ང
ར	:	ra	ch'a-ta`	=	ja	:	ཇ
ར	:	ra	nya-ta`	=	ṅya	:	ཉ
ར	:	ra	ta-ta`	=	ta	:	ཏ
ར	:	ra	t'a-ta`	=	da	:	ད
ར	:	ra	na-ta`	=	na	:	ན

ར	:	ra	p'a-ta`	=	ba	:	བ
ར	:	ra	ma-ta`	=	ma	:	མ
ར	:	ra	tsa-ta`	=	tsa	:	ཙ
ར	:	ra	ts'a-ta`	=	dza	:	ཛ

6.2. ལ་མགོ་བཏུ། (lan-go chu)

ལ་ is superscribed with 10 consonants

ཀ	ག	ང	ཚ	ཛ
ka	ga	nga	cha	ja
lka	lga	lnga	lcha	lja

ཏ	ད	པ	བ	ལྷ
ta	da	pa	ba	lha
lta	lda	lpa	lba	lha

Method of spelling

ཨ	:	la	ka-ta`	=	ka	:	ཀ
ཨ	:	la	k'a-ta`	=	ga	:	ག
ཨ	:	la	nga-ta`	=	nga	:	ང
ཨ	:	la	cha-ta`	=	cha	:	ཚ
ཨ	:	la	ch'a-ta`	=	ja	:	ཛ
ཨ	:	la	ta-ta`	=	ta	:	ཏ
ཨ	:	la	t'a-ta`	=	da	:	ད
ཨ	:	la	pa-ta`	=	pa	:	པ
ཨ	:	la	p'a-ta`	=	ba	:	བ
ཨ	:	la	ha-ta`	=	lha	:	ལྷ

6.3. ས་མགོ་བཏུ་གཅིག (san-go chuk-chi:)

ས་ is superscribed with 11 consonants

ཀ	ག	ང	ཉ	ཏ	ད
ka	ga	nga	nya	ta	da
ska	sga	snga	snya	sta	sda

ཧ	པ	བ	མ	ཙ
na	pa	ba	ma	tsa
sna	spa	sba	sma	stsa

Method of spelling

ཨ	:	sa	ka-ta`	=	ka	:	ཀ
ཨ	:	sa	k'a-ta`	=	ga	:	ག
ཨ	:	sa	nga-ta`	=	nga	:	ང
ཨ	:	sa	nya-ta`	=	nya	:	ཉ
ཨ	:	sa	ta-ta`	=	ta	:	ཏ
ཨ	:	sa	t'a-ta`	=	da	:	ད
ཨ	:	sa	na-ta`	=	na	:	ཧ
ཨ	:	sa	pa-ta`	=	pa	:	པ
ཨ	:	sa	p'a-ta`	=	ba	:	བ
ཨ	:	sa	ma-ta`	=	ma	:	མ
ཨ	:	sa	tsa-ta`	=	tsa	:	ཙ

7. འདོན་གསས་ཅན་བཞི།

The Four Subjoined Letters

The subjoined letters ཡ་, ར་, ལ་, ཝ་ and their respective symbolised forms are:

ྱ (ya-ta) ྲ (ra-ta) ླ (la-ta) ྭ (wa-sur)

7.1. The subjoined 'ྱ' (ya-ta)

ཀྱ	ཁྱ	གྱ	ཕྱ	ཕྱ	བྱ	མྱ	ཧྱ
kya	ky'a	ky'a	cha	ch'a	ch'a	nya	hya
kya	khya	gya	pya	phya	bya	mya	hya

Method of spelling

ཀ	:	ka	ya-ta	=	kya	:	ཀྱ
ཁ	:	k'a	ya-ta	=	ky'a	:	ཁྱ
ག	:	k'a	ya-ta	=	ky'a	:	གྱ
ཕ	:	pa	ya-ta	=	cha	:	ཕྱ
ཕ	:	p'a	ya-ta	=	ch'a	:	ཕྱ
ཕ	:	p'a	ya-ta	=	ch'a	:	ཕྱ
ཨ	:	ma	ya-ta	=	nya	:	ཨྱ
ཧ	:	ha	ya-ta	=	hya	:	ཧྱ

Note: Pronunciation of ཕྱ, ཕ, ཕ, ཨ is the same as of ཅ, ཆ, ཇ, ཉ respectively.

More examples of the method of spelling 'ྱ' (ya-ta) in conjunction with vowels.

ka	ya-ta	=	kya	k'i-k'u	=	kyi	:	ཀྱི
k'a	ya-ta	=	ky'a	shab-kyu	=	ky'u	:	ཁ/ཁ/
k'a	ya-ta	=	ky'a	ḍeng-po	=	ky'e	:	ཁ/ཁ/
pa	ya-ta	=	cha	na-ro	=	cho	:	ཕ/
p'a	ya-ta	=	ch'a	k'i-k'u	=	ch'i	:	ཕ/
p'a	ya-ta	=	ch'a	shab-kyu	=	ch'u	:	ཕ/
ma	ya-ta	=	nya	ḍeng-po	=	nye	:	ཨ/
ha	ya-ta	=	hya	na-ro	=	hyo	:	ཧ/
ha	ya-ta	=	hya	k'i-k'u	=	hyi	:	ཧ/
ma	ya-ta	=	nya	shab-kyu	=	nyu	:	ཨ/
p'a	ya-ta	=	ch'a	ḍeng-po	=	ch'e	:	ཕ/
p'a	ya-ta	=	ch'a	na-ro	=	ch'o	:	ཕ/
pa	ya-ta	=	cha	k'i-k'u	=	chi	:	ཕ/
k'a	ya-ta	=	ky'a	shab-kyu	=	ky'u	:	ཁ/
k'a	ya-ta	=	ky'a	ḍeng-po	=	ky'e	:	ཁ/
ka	ya-ta	=	kya	na-ro	=	kyo	:	ཀ/

7.2. The subjoined 'ྲ' (ra-ta)

ཏ	ཐ	ད	ཏ	ཐ	ད	ན
ṭa	ṭ'a	ṭ'a	ṭa	ṭ'a	ṭ'a	na
kra	khra	gra	tra	thra	dra	nra
ཏ	ཐ	ད	ཨ	ས	ཤ	
ṭa	ṭ'a	ṭ'a	ma	sa	rha	
pra	phra	bra	mra	sra	hra	

Method of spelling

ཀ	:	ka	ra-ta	=	ṭa	:	ཏྲ	
ཁ	:	k'a	ra-ta	=	ṭ'a	:	ཐྲ	
ཀ	:	k̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	:	ཁྲ	
ཏ	:	ta	ra-ta	=	ṭa	:	ཏྲ	
ཐ	:	t'a	ra-ta	=	ṭ'a	:	ཐྲ	
ད	:	t̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	:	ད	
ན	:	na	ra-ta	=	na	:	ནྲ	
ཕ	:	pa	ra-ta	=	ṭa	:	ཕ	
ཕ	:	p'a	ra-ta	=	ṭ'a	:	ཕ	
ཕ	:	p̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	:	ཕ	
ཨ	:	ma	ra-ta	=	ma	:	ཨ	
ཧ	:	sa	ra-ta	=	sa	:	ཧ	
ཧ	:	ha	ra-ta	=	rha	:	ཧ	

More examples of the method of spelling 'ཏ' (ra-ta) in conjunction with vowels.

ka	ra-ta	=	ṭa	k̲'i-k̲'u	=	ṭi	:	ཏྲི
k'a	ra-ta	=	ṭ'a	shab-kyu	=	ṭ'u	:	ཐྲུ
k̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	ḍeng-po	=	ṭ̲'e	:	ཁྲེ
ta	ra-ta	=	ṭa	k̲'i-k̲'u	=	ṭi	:	ཏྲི
t'a	ra-ta	=	ṭ'a	shab-kyu	=	ṭ'u	:	ཐྲུ
t̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	ḍeng-po	=	ṭ̲'e	:	ད
pa	ra-ta	=	ṭa	k̲'i-k̲'u	=	ṭi	:	ཕ
p'a	ra-ta	=	ṭ'a	shab-kyu	=	ṭ'u	:	ཕ
p̲'a	ra-ta	=	ṭ̲'a	ḍeng-po	=	ṭ̲'e	:	ཕ

na	ra-ta	=	na	k̲'i-k̲'u	=	ni	:	ནྲ
ma	ra-ta	=	ma	shab-kyu	=	mu	:	
sa	ra-ta	=	sa	ḍeng-po	=	se	:	
ha	ra-ta	=	rha	na-ro	=	rho	:	

7.3. The subjoined 'ལ' (la-ta)

ླ	ླ	ླ	ླ	ླ	ཟ*
l̄a	l̄a	l̄a	l̄a	l̄a	da
kla	gla	bla	rla	sla	zla

Method of spelling in conjunction with vowels.

ka	la-ta`	=	l̄a	k̲'i-k̲'u	=	l̄i	:	
k̲'a	la-ta`	=	l̄a	shab-kyu	=	l̄u	:	
p̲'a	la-ta`	=	l̄a	ḍeng-po	=	l̄e	:	
ra	la-ta	=	l̄a	na-ro	=	l̄o	:	
sa	la-ta	=	l̄a	ḍeng-po	=	l̄e	:	
s̲a	la-ta	=	da	shab-kyu	=	du	:	

Examples:

	(l̄a-l̄o)	=	barbarian, savage
	(l̄o-wa:)	=	lungs
	(l̄a-ma)	=	spiritual teacher, (Guru)
	(l̄u;ng)	=	air
	(l̄a-po)	=	weak (tea)
	(da-wa:)	=	moon, month

* Except 'ཟ' which is pronounced as 'da', the other 5 subjoined letters are pronounced 'l̄a'.

7.4. The subjoined ‘ ཝ ’ (wa-sur)

It is generally used with 13 consonants:

ཀ	ཁ	ག	ཉ	ཏ	ཚ	ཆ
ka	k'a	k̲'a	nya	t̲'a	tsa	ts'a
kwa	khwa	gwa	nywa	dwa	tswa	tshwa

ཤ	ས	ར	ལ	ཥ	ཧ
sha	sa	ra	la	sha	ha
zhwa	zwa	rwa	lwa	shwa	hwa

Examples:

ཀ་ཡེ་	(ka-ye)	=	a vocative (lit.)
ཁ་ཏ་	(k'a-ta)	=	crow
ཁ་པ་	(k'a-pa)	=	an animal with white face
ཉ་	(nya)	=	calf (of leg)
ཏ་ཐུ་	(t̲'a-ṭ'u:)	=	orphan
ཚ་	(tsa)	=	grass
ཆ་	(ts'a)	=	salt
ཤ་མོ་	(sha-mo)	=	hat
ས་ཕོ་	(sa-p'o)	=	kind of nettle
ར་ཅོ་	(ra-cho)	=	horn
ལ་བ་	(la-wa:)	=	a white woolen cloth
ཥ་བ་	(sha-wa:)	=	deer
ཧ་	(ha)	=	edge of clothings (lit.)

7.5. Exercise I དཔོད་ཕྱིས། = Dictation

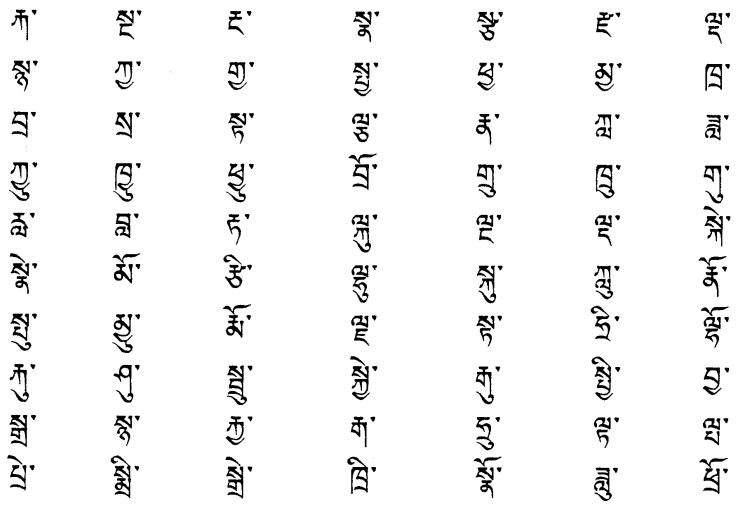

7.6. མིང་ཚིག་འགལ་ཞིག = Vocabulary

རྒྱ་མ་	(gyu-ma)	=	intestine
རྔ་མ་	(n̄ga-ma)	=	yak's tail
རྟ་	(ta)	=	horse
རྡོ་	(do)	=	stone
ཉོ་པོ་	(ñno-po)	=	sharp
མ་	(m̄a)	=	wound, sore
མོ་	(m̄o:)	=	grandmother
ཙ་	(tsa)	=	nerve, pulse
ཙི་	(tsi)	=	varnish
རྫ་མ་	(za-ma)	=	clay pot
ལྔ	(n̄ga)	=	five
ཅེ	(che)	=	tongue
རྩེ་བ་	(te-wa:)	=	main, navel

ཨ	(lha)	=	god
ཨ་མོ	(lha-mo)	=	goddess, Tibetan opera
ཀེ	(ke)	=	neck
ཀུན་ཟ	(kun-da)	=	spouse (H.)
གཱ	(ga)	=	saddle
ཉ་མོ	(ñga-mo)	=	in the past
ཉུ་ཀུ	(ñyu-k'u)	=	pen
ཏ་རེ	(ta-re)	=	axe
ནཱ་ཁ	(ñna-k'a)	=	kind, variety
པུ	(pu)	=	hair
ཕོ	(po:)	=	grandfather
ཁྱི	(ky'i)	=	dog
ཆུ་པ	(ch'u-pa)	=	Tibetan dress
ཆེ་མ	(ch'e-ma)	=	powder, pulverized substance
ཅ	(ch'a)	=	bird
ཅིའུ	(ch'iu)	=	small bird
ཅ་ཏེ	(ch'a-t'e)	=	cock
ཅ་མོ	(ch'a-mo)	=	hen
ཊ	(ṭa)	=	hair of head
ཌ	(ḍa)	=	sound, pronunciation

8. སྔོན་རྗེས་ཡང་གསུམ་གྱི་ངོ་བྱོ།

The Prefix, Suffix & Post-suffix

8.1. སྔོན་འཇུག་ལྔ། = Five Prefixes

ཀ	ད	བ	མ	འ
k'a	t'a	p'a	ma	ha
ga	da	ba	ma	'a

ག	is used before	ཅ་ཉ་ཏ་ད་ན་ཚ་ཞ་ཟ་ཡ་ཤ་ས
ད	" " "	ཀ་ག་ང་པ་བ་མ
ཏ	" " "	ཀ་ག་ཅ་ཉ་ཏ་ད་ན་ཚ་ཇ་ཞ་ཟ་ཤ་ས
མ	" " "	ཁ་ག་ང་ཆ་ཇ་ཉ་ཐ་ད་ན་ཛ་ཇ
འ	" " "	ཁ་ག་ཆ་ཇ་ཐ་ད་ཕ་བ་ཛ་ཇ

The 5 prefixes should be pronounced as follows

ག	(k'a)	as	k'ao
ད	(t'a)	as	t'ao
ཏ	(p'a)	as	p'ao
མ	(ma)	as	mao
འ	(ha)	as	hao

Method of spelling of words having prefixes

ཀདེ	k'ao	ta	ḍeng-po	=	te
ངཀུ	t'ao	ga	shab-kyu	=	gu
ཅཆུ	p'ao	cha	shab-kyu	=	chu

མཱོ་	mao	k'a	na-ro	=	k'o
ཧཱོ་	hao	ga	na-ro	=	go
ཁཱུ་	k'ao	cha	shab-kyu	=	chu
དཱེ་	t'ao	pa	ḍeng-po	=	pe
བཱཀུ་	p'ao	ka	shab-kyu	=	ku
མཱོ་	mao	ga	na-ro	=	go
ཧཱི་	hao	da	k'i-k'u	=	di
བཱི་	p'ao	sha	k'i-k'u	=	shi
མཆུ་	mao	ch'a	shab-kyu	=	ch'u
ཧདུ་	hao	da	shab-kyu	=	du
ཁདུ་	k'ao	da	shab-kyu	=	du
དབུ་	t'ao	wa	shab-kyu	=	u

8.2. རྗེས་འཇུག་བཅུ། = Ten Suffixes

ཁ་	ང་	ད་	ན་	བ་	མ་	འ་	ར་	ལ་	ས་
k'a	nga	t'a	na	p'a	ma	ha	ra	la	sa
ga	nga	da	na	ba	ma	'a	ra	la	sa

Method of spelling of words having suffixes

ཀ	:	ka	k'a	=	kaः	ཀཱ་
ཀ	:	ka	nga	=	ka;ng	ཀང་
ཀ	:	ka	t'a	=	käः	ཀད་
ཀ	:	ka	na	=	kä;n	ཀན་

The 10 suffixes are used after any of the 30 consonants:

ཀཱ་ (kaः)	ཁཱ་ (k'aः)	ཁཱ་ (k'aः)	ངཱ་ (ngaः)
ཀང་ (ka;ng)	ཁང་ (k'a;ng)	ཁང་ (k'a;ng)	ངང་ (nga;ng)

ཀད་ (käः)	ཁད་ (k'äः)	ཁད་ (k'äः)	ངད་ (ngäः)
ཀན་ (käः;n)	ཁན་ (k'ä;n)	ཁན་ (k'ä;n)	ངན་ (ngä;n)
ཀབ་ (kèb)	ཁབ་ (k'èb)	ཁབ་ (k'èb)	ངབ་ (ngèb)
ཀམ་ (kam)	ཁམ་ (k'am)	ཁམ་ (k'am)	ངམ་ (ngam)
ཀཱ་ (ka)	ཁཱ་ (k'a)	ཁཱ་ (k'a)	ངཱ་ (nga)
ཀར་ (kar)	ཁར་ (k'ar)	ཁར་ (k'ar)	ངར་ (ngar)
ཀལ་ (käl)	ཁལ་ (k'äl)	ཁལ་ (k'äl)	ངལ་ (ngäl)
ཀས་ (käः)	ཁས་ (k'äः)	ཁས་ (k'äः)	ངས་ (ngäः)

8.3. ཡང་འཇུག་གཉིས། = Two Post-suffixes

ང་ is used after ན་ ར་ ལ་

ས་ " " " ཁ་ ང་ བ་ མ་

As a rule, in modern Tibetan writing, the Post-suffix 'ང་' is not used. **However**, in the case of past tense verbs ending with ན་, ར་, ལ་ the Post-suffix 'ང་' is implied to be present, though it is not written.

དཔེར་ན་ = For example:

	Traditional		Modern writing			Meaning
ང་	ཕྱིན་ང་	:	ཕྱིན་	(ch'in)	=	went
	ཀྱུར་ང་	:	ཀྱུར་	(ky'ur)	=	became (lit.)
	རོལ་ང་	:	རོལ་	(röl)	=	enjoyed (")

ས་

ཐེབ་	གདངས་	སེམས་	ལེགས་
t'èb	da;ng	sem	leg
means	tone	mind	good
method	melody	heart	nice

8.4. Exercise 2

གཟན་གསལ་ལས་ཆོག་རྣམས་སྦྱོར་བློག་རྒྱུག། Spell out the following words

གཟན་	གསལ་	དཀར་	དབང་	བཅག	བདག
མངར་	མཐར་	འདིར་	འཕྲུང	རིགས	གངས
ཚན	ཁབ	སྒམ	གཟའ	ཉལ	ངས
ཐུགས	ཆགས	བཅས	གོམས	སྐྱངས	ཕྱིན
རེད	འདུག	ཡིན	ཡོད	ནས	ཟླ
ཟླ	ཏ	ཟིང	ཡིག	ཤེས	ཟླ

9. མིང་གཞི་ངོས་འཛིན་བྱ་ཚུལ།

Root Letter Identification

1	2	3	4
བ	ཀློག	ད	ས

No. 1	is the Prefix	=	སྔོན་འཇུག
No. 2	is the Root letter	=	མིང་གཞི
No. 3	is the Suffix	=	རྗེས་འཇུག
No. 4	is the Post-Suffix	=	ཡང་འཇུག

Identification of the Root Letter from any given word is done in this way:

9.1 In a word consisting of any number of letters the one combined with a vowel is always the root letter. e.g.

རྡོ	ཆུ	བས	བདུད
ཤེད	འདེགས	ཀི	ཐུགས

Except the particles འི, ཏུ, འོ which are used as part of a word. i.e. ངའི, གཏུ, ལགོ

9.2 Any superscribed or subjoined letter with or without a vowel is a root letter. e.g.

ཁམ ཐུམ ངན ཕྱེ ཁྱུང ཁྲིད བཀྲད དྭངས ཏགས ཚུ

9.3. Any single-letter word with or without a vowel is always a root letter. e.g.

ཁ་ ང་ ཆ་ ཎ་ ཐ་ ན་ ཕ་ མ་ ཙ་ ཝ་

9.4. In two-letter words, the first is always the root letter. e.g.

ཁབ་ གང་ ངས་ ཡས་ ཐག་ དག་ མར་ ཚར་ ནང་ བར་ ཞམ་

9.5. Three-letter words:

(a) If the last letter is a suffix (excluding the suffix 'ས་') the middle letter is always a root letter. e.g.

བཀག་ བཏང་ ཞབས་ མནན་ ཞཏབ་ ཞཏམ་ དཀར་ ཞདམ་

(b) If the last letter is 'ས་' and the middle letter is a non-affix consonant, then the middle letter is always the root letter. e.g.

བཀས་ མཁས་ བཅས་ གཞས་ གཡས་ བཟས་ བཙོས་

(c) If the last letter is 'ས་' and the first two letters are affixes, then <u>the second one</u> is the root letter in the following 9 words only.

གདས་ གནས་ གསས་ དགས་ དམས་ བདས་ མདས་ ཞགས་ ཞདས་

And the first one is the root letter in the following 14 words only.

རགས་ ལགས་ ནགས་ བགས་ བངས་ གངས་ རངས་
ལངས་ ནངས་ ཟངས་ བཟས་ རབས་ རམས་ ནམས་

9.6. In words consisting of 4 letters, the second letter is always the root letter. e.g.

མངགས་ ཞཏགས་ བཏགས་ ཞཕགས་ དམངས་ ཞབངས་ গদংস্

9.7. Exercise 3

Identify the root letters in the following words

গদ་	ལ་	ཡོན་	ཏན་	མཆོག་	མངའ་	བའི། །
དགོན་	མཆོག་	དེ་	ལ་	ཕྱག་	འཚལ་	ལོ། །
গদ་	གིས་	ཐུ་	དབྱངས་	གསུངས་	པ་	ཡིན། །
འཇམ་	པའི་	དབྱངས་	ལ་	ཕྱག་	འཚལ་	ལོ། །

10. མིང་ཚབ་ཁག

Pronouns

10.1. གང་ཟག་གི་མིང་ཚབ་ = Personal Pronouns

1st person	2nd person	3rd person
ང་ nga I	ཁྱེད་རང་ ky'e-ra;ng you	ཁོང་ k'o;ng he, she
ང་ཚོ་ ngan-ts'o we	ཁྱེད་རང་ཚོ་ ky'e-ra;ng-ts'o you	ཁོང་ཚོ་ k'o;ng-ts'o they

10.2. སྟོན་ལ་ཁྱད་པའི་མིང་ཚབ། = Demonstrative pronouns

When the pronouns become plural, the letter གི་ of ཕ་གི་, ཡ་གི་, མ་གི་ is replaced by ཚོ་ as follows:

འདི་ di this	ཕ་གི་* p'a-k'i that	དེ་** t'e that	ཡ་གི་ ya-k'i that up there	མ་གི་ ma-k'i that down there
འདི་ཚོ་ din-ts'o these	ཕ་ཚོ་ p'an-ts'o those	དེ་ཚོ་ t'e-ts'o those	ཡ་ཚོ་ yan-ts'o those up there	མ་ཚོ་ man-ts'o those down there

* Indicating something seen (e.g. that man over there)

** Indicating something unseen (e.g. that man we talked about)

10.3. Personal pronouns used in writing only

When you make these plural, add 'ཚོ' after each singular pronoun. After No. 1 & 5 you can put the 'ཅག' also, in place of 'ཚོ' as follows:

1st person

No.	Tibetan s.	+ pl.	Pronunciation s. + pl.	Meaning
1.	དེང་	+ ཚོ/ཅག	nge: + ts'o/cha:	I + pl. = we
2.	ངོས་	+ ཚོ	ngö: + ts'o	" + " = "
3.	ཐན་	+ ཚོ	t'ä;n + ts'o	" + " = "
4.	ཁོ་ཏོ	+ ཚོ	k'o: + ts'o	" + " = "
5.	བདག	+ ཚོ/ཅག	da: + ts'o/cha:	" + " = "
6.	ཀུས	+ ཚོ	k'ü: + ts'o	" + " = "
7.	ཀུས་པ	+ ཚོ	k'ü-pa + ts'o	" + " = "
8.	ཀུས་ཐན	+ ཚོ	k'ü:-t'ä;n + ts'o	" + " = "
9.	ཀུས་འབངས	+ ཚོ	k'ü:-ba;ng + ts'o	" + " = "

(Note: No. 5 to 9 are honorific refering to the object.)

2nd person

No.	Tibetan s.	+ pl.	Pronunciation s. + pl.	Meaning
1.	ཁྱོད	+ ཚོ	ky'ö: + ts'o	you + pl. = you
2.	ཁྱོད་རང	+ ཚོ	ky'ö-ra;ng+ts'o	" + " = "
3.	ཉིད་རང	+	nyi:-ra;ng	(singular only)
4.	ཉིད	+ ཚོ	nyi: + ts'o	you + pl = you
5.	ཁྱེད	+ ཚོ	ky'e: + ts'o	" + " = "
6.	སྐུ་ཉིད	+ ཚོ	ku-nyi: + ts'o	" + " = "

7.	སྐུ་མཆོག་	+ རྣམ་པ་	ku-ch'ò: + ñam-pa	you + pl = you
8.	ཁྱེ་མཆོག་	+ རྣམ་པ་	mi-ch'o: + ñam-pa	" + " = "
9.	ཁྱེ་རྗེ་	+ རྣམ་པ་	mi-je + ñam-pa	" + " = "
10.	ཁྱེ་དབང་	+ རྣམ་པ་	mi-wa;ng + ñam-pa	" + " = "
11.	མཆོག་སྐུ་	+	ch'o: + ku	(singular only)

(Note: No. 5 to 11 are honorific referring to the object)

3rd person

No.	Tibetan s.	+ pl.	Pronunciation s. +	pl.	Meaning
1.	བོད་	+ ཚོ་	k'o;ng + ts'o		he/she+pl.= they
2.	བོད་	+ རྣམ་ཚོ་	k'o;ng + ñam-ts'o		" + " = "
3.	བོད་	+ རྣམ་པ་	k'o;ng + ñam-pa		" + " = "
4.	བོ་རང་	+ ཚོ་	k'o-ra;ng + ts'o		" + " = "
5.	བོ་པ་	+ ཚོ་	k'o-pa + ts'o		" + " = "
6.	བོ་མོ་	+ ཚོ་	k'o-mo + ts'o		" + " = "
7.	བོ་	+ ཚོ་	k'o + ts'o		" + " = "
8.	མོ་	+	mo		she (singular)

(Note: No. 1 to 3 are honorific refering to the object.)

10.4. Exercise 4

Make the following pronouns plural

ང་	ཁྱེད་རང་	ཁོང་	ཡ་གྱི་	མ་གྱི་
ཨ་དེ་	ཐོག་ལྷན་	ཕ་ཡི་	ཕྱན་	ཀུས་
བོ་ཡ་	ཁོ་ཡོ་	ཁོ་མོ་	དེ་	ཀུས་ལྷན་

11. Linking Verbs with the meaning 'to be'

ཡིན། རེད། ཡིན་པ་རེད།

Unlike the linking verbs in English such as is, was, are, were, etc. these three basic linking verbs do not indicate tense and numbers. The literal translation of these linking verbs is 'IS'. Tenses are shown by the context of the sentence.

ཡིན། is used in the 1st person
རེད། and ཡིན་པ་རེད། are used in the 2nd and 3rd persons

1st person	2nd person	3rd person
ང་ཡིན་ I is/ nga yi;n/ I am	ཁྱེད་རང་རེད། you is/ ky'e-ra;ng re:/ You are	ཁོང་རེད། he/ she is/ k'o;ng re:/ He/She is
ང་ཚོ་ཡིན། we is/ nga;n-ts'o yi;n/ We are	ཁྱེད་རང་ཚོ་རེད། you is/ ky'e-ra;ng-ts'o re:/ You are	ཁོང་ཚོ་རེད། they is/ k'o;ng-ts'o re: They are

Examples:

1. ངས་སློབ་ཕྲུག་ཡིན།
I student is/
nga lob-ṭ'u: yi;n/
I am (a) student.

2. ང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ཡིན།
we student is/
nga;n-ts'o lob-ṭ'u: yi;n/
We are students.

3. ཁྱེད་རང་བོད་པ་རེད།
you Tibetan is/
ky'e-ra;ng p̲'ö-pa re:/
You are (a) Tibetan.

4. ཁྱེད་རང་ཚོ་བོད་པ་རེད།
you pl. Tibetan is/
ky'e-ra;ng-ts'o p̲'ö-pa re:/
You are Tibetans.

5. ཁོང་ནང་པ་རེད།
he Buddhist is/
k'o;ng na;ng-pa re:/
She is (a) Buddhist.

6. ཁོང་ཚོ་ནང་པ་རེད།
they Buddhist is/
k'o;ng-ts'o na;ng-pa re:/
They are Buddhists.

7. ང་དགེ་རྒན་ཡིན།
I teacher is/
nga ge-gä;n yi;n/
I am (a) teacher.

8. ང་ཚོ་དགེ་རྒན་ཡིན།
we teacher is/
nga;n-ts'o ge-gä;n yi;n/
We are teachers.

9. ཁོང་མེམ་ཆི་རེད།
he doctor is/
k'o;ng äm-ch'i re:/
He is (a) doctor.

10. ཁོང་ཚོ་མེམ་ཆི་རེད།
they doctor is/
k'o;ng-ts'o äm-ch'i re:/
They are doctors.

11. འདི་སྐྱ་ཀུ་རེད།
this pen is/
di nȳu-k̲'u re:/
This is (a) pen.

12. འདི་ཚོ་སྐྱ་ཀུ་རེད།
these pen is/
din-ts'o nȳu-k̲'u re:/
These are pens.

13. ཕུ་ཅེ་ཁང་པ་རེད།
that house is/

p'a-k'i k'a;ng-pa re:/
That is (a) house.

14. ཕ་ཚོ་ཁང་པ་རེད།
those house is/
p'an-ts'o k'a;ng-pa re:/
Those are houses.

15. དེ་ཤོག་ཀུ་རེད།
that paper is/
t'e shu-k'u re:/
That is (a) paper.

16. དེ་ཚོ་ཤོག་ཀུ་རེད།
those paper is/
t'e-ts'o shu-k'u re:/
Those are papers.

17. ཡ་གི་སྤྲིན་པ་རེད།
that up there cloud is/
ya-k'i ṭin-pa re:/
That is (a) cloud up there.

18. ཡ་ཚོ་སྤྲིན་པ་རེད།
those up there cloud is/
yan-ts'o ṭin-pa re:/
Those are clouds up there.

19. མ་གི་གཙང་པོ་རེད།
that down there river is/
ma-k'i tsa;ng-po re:/
That is (a) river down there.

20. མ་ཚོ་གཙང་པོ་རེད།
those down there river is/
ma;n-ts'o tsa;ng-po re:/
Those are rivers down there.

11.1. The difference of རེད། and ཡིན་པ་རེད།

རེད་	is used for definite statements
ཡིན་པ་རེད།	is used for indefinite statements (may be)

དཔེར་ན། = For example:

1. ཁོང་སློབ་ཕྲུག་ཞིག་རེད།
she student a is/
k'o;ng ĩob-ṭ'u: shig re:/
She is a student. (definite)

2. ཁོང་སློབ་ཕྲུག་ཞིག་ཡིན་ཡོད་རེད།
she student a is/
k'o;ng ĩob-ṭ'u: shig yi;n-pa re:/
She may be a student. (indefinite)

11.2. There are three more alternative linking verbs with a slight change in meaning.

ཡིན་ཀྱི་རེད།	(I think)
ཡིན་པ་འདུ།	(I suppose)
ཡིན་བཟོ་འདུག	(it seems)

Examples:

1. ཁོང་ཨེམ་ཆི་ཡིན་ཀྱི་རེད།
she doctor is/

k'o;ng äm-ch'i yi;n-ky'i re:/
I think she is (a) doctor.

2. ཁོང་མི་ཚང་ཡག་པོ་ཞིག་ནས་ཡིན་པ་འདུ།
she family good a from is/
k'o;ng mi-ts'a;ng yag-po shig-nä yi;n-pa-ḍa/
I suppose she is from a good family.

3. ཁོང་དགེ་རྒན་ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག
she teacher a is/
k'o;ng ge-gä;n shig yi;n-so-du/
It seems she is a teacher.

4. ཁོང་སྐྱེ་དམན་སེམས་བཟང་པོ་ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག
she woman mind kind a is/
k'o;ng kye-mä;n sem-sa;ng-po shig yi;n-so-du/
It seems she is a kind-hearted woman.

5. འདི་བོད་པའི་ཟ་གང་ཡིན་གྱི་རེད།
this Tibetan-of restaurant is/
di p'ö-pä: sa-k'a;ng yi;n-ky'i-re:/
I think this is a Tibetan restaurant.

11.3. Exercise 5

(a) Insert ཡིན། or རེད། appropriately in the following:

1. འདི་སྐུ་ཀུ་ . . . . . .
2. ཕ་ཚོ་མ་ཏོག་ . . . . . .
3. ང་ཀ་པ་ . . . . . .
4. ཁྱེད་རང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ . . . . . .
5. ང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ . . . . . .
8. ང་ཚོ་དགེ་རྒན་ . . . . . .
9. ཁོང་ཨེམ་ཆི་ . . . . . .
10. འདི་ཚོ་ངའི་དེབ་ . . . . . .
11. དེ་ཚོ་གཙང་མ་ . . . . . .
12. ཕ་ཀི་ཐྲ་མ་ . . . . . .

13. ཡ་ཀི་མི་ . . . . . .
14. འདི་ཚོ་ཀུབ་ཀྱག་ . . . . . .

(b) Translate the following into English

1. འདི་ང་ཚོའི་རྒན་ལག་ས་ཀྱི་ཕྱག་སྐྱ་ཡིན་པ་འདུ།
2. ཕ་ཀི་ཐྲ་མ་ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག
3. ཁོང་ཚོ་གསུམ་སྐྱེན་མཆེད་ཡིན་ཀྱི་རེད།
4. ཏ་སོ་ཕ་ཚོ་མི་ཚང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཀི་ཡིན་པ་འདུ།

(c) Translate the following into Tibetan

1. This is my hand.
2. These are their children.
3. That is his hat.
4. This is her bag.

12. དགག་སྒྲ་བཞི། མ་ མི་ མིན་ མེད།
Four Negatives

12.1. ཨི་ཅ། and མ། with linking verbs:

Positive ཡིན། becomes negative (མ་ཡིན།)
– རེད། " " (མ་རེད།)

Examples:

1. ངས་བུ་ཡིན། / I boy is/ / nga p'u yi;n/ / I am (a) boy.
   ངས་བུ་མོ་མིན། / I girl not/ / nga p'u-mo mä;n/ / I am not (a) girl.

2. ང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ཡིན། / we student is/ / ngan ts'o lob-t'u: yi;n/ / We are students.
   ང་ཚོ་དགེ་རྒན་མིན། / we teacher not/ / ngan ts'o ge-gä;n mä;n/ / We are not teachers.

3. ཁོང་ཨེམ་ཆི་རེད། / she doctor is/ / k'o;ng äm-ch'i re:/ / She is (a) doctor.
   ཁོང་ནད་པ་མ་རེད། / she patient not-is/ / k'o;ng nä-pa ma-re:/ / She is not (a) patient.

12.2. The interrogative ཡས་ with linking verbs

Normally in affirmative sentences the linking verb ཡིན། is used in the first person and རེད། in the second and third persons.

However, in the interrogative, the first and second persons change verbs, i.e. རེད། for the first and ཡིན། for the second person and add the interrogative ཡས།

First person	ང་ ང་ཚོ་	} ཡིན།	becomes རེད་ཡས།	in question
Second person	ཁྱེད་རང་ ཁྱེད་རང་ཚོ་	} རེད།	becomes ཡིན་ཡས།	in question
Third person	ཁོང་ ཁོང་ཚོ་	} རེད།	becomes རེད་ཡས།	in question

Examples:

1. ང་རིག་པ་ཆེ་པོ་རེད་ཡས། = Am I intelligent?
2. ཁྱེད་རང་བོད་པ་ཡིན་ཡས། = Are you (a) Tibetan?
3. ཁོང་གྲྭ་པ་རེད་ཡས། = Is he (a) monk?

12.3. Negative interrogative with linking verbs:

Examples:

1. ང་དངོས་མ་རེད་ཡས། / I honest not is? / / nga t'ang-po ma re pä/ / Am I not honest?
2. ཁྱེད་རང་བོད་པ་མིན་ཡས། / you Tibetan not ? / / ky'e-ra;ng p'ö-pa mä;n pä/ / Aren't you (a) Tibetan?

3. ཁོང་སྐུ་ཀྱང་མ་རེ་པས།
he alone (H.) not is? /
k'o;ng ku-kya;ng ma re pä/
Isn't he alone?

4. ཁོང་ཚོ་འཇོག་པ་མ་རེ་པས།
they nomad not is? /
k'o;ng-ts'o ḍog-pa ma re pä/
Aren't they nomads?

12.4. A general chart of Linking Verbs and Verbs indicating existence:

Linking Verbs

Person	Affirmative		Interrogative	
	Positive	Negative	Positive	Negative
First	ཡིན་	མིན་	རེད་པས་	མ་རེད་པས་
Second	རེད་	མ་རེད་	ཡིན་པས་	མིན་པས་
Third	རེད་	མ་རེད་	རེད་པས་	མ་རེད་པས་

Verbs indicating Existence and Possession

First	ཡོད་	མེད་	འདུག་གས་	མི་འདུག་གས་
Second	འདུག་	མི་འདུག་	ཡོད་པས་	མེད་པས་
Third	འདུག་	མི་འདུག་	འདུག་གས་	མི་འདུག་གས་

12.5. Yes and No

Linking verbs are also used to denote the sense of 'Yes' and 'No'.

Honorific Yes	Honorific No
ལག་ས་ཡིན།	ལག་ས་མིན།
ལག་ས་རེད།	ལག་ས་མ་རེད།
ལག་ས་ཡིན་པ་རེད།	ལག་ས་མིན་པ་རེད།
ལག་ས་ཡིན་ཀྱི་རེད།	ལག་ས་ཡིན་ཀྱི་མ་རེད།
ལག་ས་ཡིན་པ་འདུ།	ལག་ས་མིན་པ་འདུ།
ལག་ས་ཡིན་བཟོ་འདུག	ལག་ས་ཡིན་བཟོ་མི་འདུག

1. ཁྱེད་རང་བཏ་ཤིས་ལག་ས་ཡིན་པས།
you Tashi (H.) is ?/
ky'e-ra;ng tashi-la yi;n-pä/
Are you Tashi?

ལག་ས་ཡིན། ང་བཏ་ཤིས་ཡིན།
H. yes/ I Tashi is/
la-yi;n nga Tashi yi;n/
Yes, I am Tashi.

2. ཁྱེད་རང་སྐུ་ཀྱང་ཡིན་པས།
you alone (H.) is ?/
ky'e-ra;ng ku-kya;ng yi;n-pä/
Are you alone?

ལག་ས་མིན། ང་ཁྱེད་པུ་མིན།
H. no/ I alone not/
la-mä;n nga chig-pu mä;n/
No, I am not alone.

3. ཁྱེད་རང་གཉིས་བུ་སྤུན་ཡིན་པས།
you two brother is ?/
ky'e-ra;ng ñyi: p'u-pü;n yi;n-pä/
Are you brothers?

4. ལག་ས་མིན། ང་གཉིས་ཆུང་ཆུང་ནས་གྲོགས་ཡོ་ཡིན།
H. no/ I two small since friend is/
la-mä;n/ nga-ñyi chu;ng-ch'ung nä ṭ'og-po yi;n/
No, we have been friends since childhood.

5. ཁྱེད་རང་ཚོ་ཞིང་པ་མིན་པས།
you pl. farmer not ?/
ky'e-ra;ng-ts'o shi;ng-pa mä;n-pä/
Aren't you farmers?

6. ལག་ས་མིན། ང་ཚོ་འབྲོག་པ་ཡིན།
H. no/ we nomad is/
la-mä;n/ nga;n-ts'o ḍog-pa yi;n/
No, we are nomads.

7. ང་ཚོ་དུར་བཙོན་ཆེན་པོ་མ་རེད་པས།
we diligent not is ?/
nga;n-ts'o hur-tsö;n ch'en-po ma re pä/
Aren't we hard working?

8. ལག་རེད། ཁྱེད་རང་ཚོ་དུར་བཙོན་ཆེ་ཤོས་ཚོ་རེད།
H.yes/ you pl. diligent most is/
la-re:/ ky'e-ra;ng hur-tsö;n ch'e-shö: re:/
Yes, you are the most hard working.

9. ཁོང་དགེ་རྒན་ཞིག་མ་རེད་པས།
he teacher a not is ?/
k'o;ng ge-gä;n shig ma re pä/
Isn't he a teacher?

10. ལག་ས། ཡིན་གྱི་རེད།
H. yes/ I think/
la/ yi;n-ky'i re:/
Yes, I think so.

11. ཁོང་སྐྱོ་པོ་མ་རེད་པས།
he poor not is ?/
k'o;ng kyo-po ma re pä/
Isn't he poor?

12. ལག་ས། ཡིན་གྱི་མ་རེད།
H. no/ I don't think/
la/ yi;n-ky'i-ma-re:/
No, I don't think so.

13. ཁོང་ཁོང་ཚོའི་ཐོག་ལ་ས་མ་རེད་པས།
he their trustee not is ?/
k'o;ng k'o;ng-ts'ö: Īö:-kä:-sa ma re pä/
Isn't he the person whom they rely upon?

14. ལག་རེད། ཁོང་ཁོང་ཚོའི་ལག་པ་གཡས་པ་རེད།
H.yes/ he their hand right is/
la-re:/ k'o;ng k'o;ng-ts'ö: lag-pa yä:-pa re:/
Yes, he is their right hand.

15. ལྷ་ཁང་འདི་རྙིང་པ་རྙིང་པ་ཞིག་མ་རེད་པས།
temple this old old a not is ?/
la-k'a;ng di nȳing-pa nȳing-pa shig ma re pä/
Isn't this a very very old temple ?

16. ལག་ས་འོང། ཞེ་དག་རྙིང་པ་ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག
H. yes/ very old a seems/
la-ho;ng/ she-ṭ'a: nȳing-pa shig yi;n-so du/
Yes, it seems to be very old.

17. ཁོང་གཉིས་མཚོ་མ་མ་རེད་པས།
he two twins not is ?/
k'o;ng-nȳi ts'e-ma ma re pä/
Aren't they twins?

18. ལག་ས། ཡིན་པ་འདུ།
H. yes/ I suppose/

la, yi;n-pa-ḍa/
Yes, I suppose so.

19. རྒྱ་གར་ལུང་པ་ཞི་བདེ་ཞེད་པོ་ཆི་མ་རེད་པས།
India country peace very a not is ?/
gya-k'a: lu;ng-pa shi-de shi-po-chi ma re pä/
Isn't India a very peaceful country?

20. ལགས་རེད། ལུང་པ་འདི་ཞི་བདེ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་རེད།
H. yes/ country this peace biggest a is/
la-re: lung-pa di shi-de ch'e-shö: shig re:/
Yes, this is one of the most peaceful countries.

12.6. Exercise 6

(a) Change the following sentences into negatives:

1. ང་སློབ་ཕྲུག་ཡིན། = I am (a) student.
2. ཁོང་ཡང་སློབ་ཕྲུག་རེད། = He is also (a) student.
3. ཁོང་ཚོ་ཚང་མ་དགེ་རྒན་རེད། = They are all teachers.
4. འདི་ཚོ་ཁོང་གི་བུ་གུ་རེད། = These are his children.
5. ཕ་གི་ང་ཚོའི་ཁང་པ་རེད། = That is our house.
6. ཡ་གི་གནམ་གྱུ་ཡིན་པ་འདུ། = I suppose that is an airplane up there.
7. འདི་གསར་པ་ཡིན་གྱི་རེད། = I think this is new.
8. འདི་ཁྱེད་རང་གི་ཡིན་པས། = Is this yours?
9. ལགས་ཡིན། འདི་ངའི་ཡིན། = Yes, this is mine.
10. ཕ་ཚོ་ཁོང་གི་རེད་པས། = Are those his?
11. ལགས་རེད། ཕ་ཚོ་ཁོང་གི་རེད། = Yes, those are his.
12. མ་གི་རྟ་ཡིན་པ་འདུ། = I suppose that is a horse down there.
13. མ་གི་དེ་ལ་རེད། = That is a mule down there.
14. ཨིང་ཏོག་འདི་ཚོ་མངར་མོ་རེད། = These fruits are sweet.

15. འདི་ཡང་མངར་མོ་རེད། = This is also sweet.
16. འདི་མངར་མོ་མངར་ཆུང་རེད། = This is very sweet.
17. ཕ་ཚོ་སྐྱུར་མོ་རེད། = Those are sour.
18. འདི་སྐྱུར་མོ་སྐྱུར་ཆུང་རེད། = This is very sour.
19. སྤྱན་དམར་པོ་དམར་ཆུང་རེད། = (His) eyes are very red.
20. འདི་ཞེ་ཏན་ལས་སླ་པོ་རེད། = This is very easy.

13. Verbs 'to be' Indicating Existence

ཡོད། འདུག ཡོད་པ་རེད། ཡོག་རེད།

These three basic verbs indicate existence but not tense or number.

ཡོད། is used in the first person
འདུག & ཡོག་རེད། are used in the second and third person.
འདུག expresses a definite and ཡོག་རེད། a general statement.

Examples:

1. ང་འདིར་ཡོད།
I here exist./
nga dä: yö˜/
I am here.

2. ཁྱེད་རང་ཕ་གིར་འདུག
you there exist./
ky'e-ra;ng p'a-k'ä: du/
You are there.

3. ཁོང་འདི་ཡར་གཅིག་ལ་འདུག
he around-here somewhere exist./
k'o;ng di-pa: chi-la du/
He is somewhere around here.

4. ཁོང་ཕ་གིར་ཡོག་རེད།
he there exist./
k'o;ng p'a-k'ä: yò˜ re˜/
He is there.

5. ང་གསོལ་སྟོན་ལ་ཡོད།
I banquet to exist./
nga sö:-tö;n la yö˜/
I was at the banquet.

6. ཁོང་ཡང་གསོལ་སྟོན་ལ་འདུག
he also banquet to exist./
k'o;ng ya;ng sö:-tö;n la du/
He was also at the banquet.
(A definite statement: e.g. I saw him at the banquet.)

7. ཁོང་ཚོ་ཡང་གསོལ་སྟོན་ལ་ཡོག་རེད།
they also banquet to exist./
k'o;ng-ts'o ya;ng sö:-tö;n la yò˜ re˜/
They were also at the banquet.
(A general statement: e.g. but I didn't see them.)

8. བོད་ལ་གཡག་མང་པོ་ཡོག་རེད།
Tibet to yak many exist./
p'ö˜ la ȳa˜ ma;ng-po yò re˜/
There are many yaks in Tibet.
(general statement)

9. རྒྱ་གར་ལ་ཚ་བ་ཆེན་པོ་འདུག
India to heat great exist./
gya-k'a: la ts'a-wa: ch'en-po du/
It is very hot in India.
(definite statement: e.g. my own experience)

ཡོག་རེད། is used instead of ཡོད་པ་རེད། in colloquial.

13.1. Alternative Verbs indicating existence

There are four alternative verbs indicating existence with a slight change in meaning.

ཡོད་པ་ཡིན་པ་རེད།	/ ཡོག་ཡིན་པ་རེད།	(may be)
ཡོད་པ་ཡིན་གྱི་རེད།	/ ཡོད་ཀྱི་རེད།	(think)
ཡོད་པ་ཡིན་པ་འདུ།	/ ཡོད་པ་འདུ།	(suppose)
ཡོད་པའི་བཟོ་འདུག	/ ཡོད་བཟོ་འདུག	(seems)

Examples:

1. ཁོང་དེ་ཚུ་འཛིན་གྲྭར་ཡོད་པ་ཡིན་པ་རེད།
   he just-now class-to exist. may be/
   k'o;ng t'a;n-ta zin-t'a: yö-pa yin-pa re:/
   He might be in class just now.

2. ཨ་ལས། ཁོང་འདིར་ཡོག་ཡིན་པ་རེད།
   Oh! I see/ he here exist. may be/
   a:-lä:/ k'o;ng dä: yò: yi;n-pa-re:/
   Oh I see! So he is here.

3. དེ་རིང་གླིང་ཀར་མི་མང་པོ་ཡོད་པ་འདུ།
   today park-to people many exist. suppose/
   t'e-ri;ng Ling-k'a: mi ma;ng-po yö-pa-ḍa/
   I suppose, there are many people at the picnic today.

4. ཁོང་ཚོར་གླ་ཆ་ཡག་པོ་ཡོད་པ་ཡིན་གྱི་རེད།
   they-to wage good exist. think/
   k'o;ng-ts'o: la-ch'a yag-po yö-pa yi;n-ky'i-re:/
   I think they get good wages.

5. ཁོང་ལ་བུ་ལོན་ཞེ་ཏག་ཡོད་བཟོ་འདུག
   he to debt very exist. seems/
   k'o;ng-la p'u-lö;n she-t'a: yö:-so-du/
   He seems to be in heavy debt.

13.2. The Possessive Case

These verbs expressing existence also indicate possession.

In sentences expressing possession the Dative is used after the pronoun. The most common Dative in the spoken language is ལ་.

Examples:

1. ངར་དེབ་ཡག་པོ་ཞིག་ཡོད།
   I-to book good a exist./
   nga: t'eb yag-po chi yö:/
   I have a good book.

2. ཁྱེད་རང་ལ་ཕྱག་ཆུ་ཡག་པོ་ཞིག་འདུག
   you to pen(H.) good a exist.
   ky'e-ra;ng la ch'a:-ñyu: yag-po chi du/
   You have a good pen.

3. ཁོང་ལ་ཁྱི་ཡག་པོ་ཞིག་ཡོག་རེད།
   she to dog good a exist./
   k'o;ng-la k'yi yag-po chi yò re:/
   She has a good dog.

4. ཁོང་ཚོར་ཨ་ཡོའོ་སྐྱེ་རྗེ་པོ་དེ་འདས་མང་པོ་ཡོད་པ་འདུ།
   they-to puppy beautiful such many exist./
   k'o;ng-ts'ò: a-yò: nyi;ng-je-po t'en-dä: ma;ng-po yö-pa-ḍa/
   I suppose they have many beautiful puppies.

5. གཙང་པ་འདི་ལ་ཁང་མིག་བཅུ་ཡོད་རེད།
house this to room ten exist./
k'a;ng-pa di la k'a;ng-mi: chu yò re:/
This house has ten rooms.

6. ཁང་མིག་རེ་ལ་སྒེའུ་ཁྱད་གཉིས་གཉིས་ཡོད་རེད།
room each to window two-two exist./
k'a;ng-mi: re la ge-k'u;ng ny̅i:-ny̅i yò re:/
Each room has two windows.

13.3. Negative ཨེད། and ཨི། with verbs indicating existence.

Positive ཡོད། becomes negative ཨེད།
" ཡོད། " " ཨི་འདུག

Examples:

1. ངར་འདིར་ཡོད།
I here exist./
nga dä: yö:/
I am here.

ངར་ཕ་གིར་ཨེད།
I there not-exist./
nga p'a-k̲'ä: mä:/
I was not there.

2. ཁྱེད་རང་འདིར་འདུག
you here exist./
ky'e-ra;ng dä: du/
You are here.

ཁྱེད་རང་ཕ་གིར་ཨི་འདུག
you there not-exist./
ky'e-ra;ng p'a-k̲'ä: min du/
You were not there.

3. ཁོང་ཡ་ཅིར་འདུག
he up there exist./
k'o;ng ya-k̲'ä: du/
He is up there.

ཁོང་ཡ་ཅིར་ཨི་འདུག
he up there not exist./
k'o;ng ya-k̲'ä: min du/
He is not up there.

13.4. Negatives in Possessive Case

1. ངར་དུས་ཐོག་ཆིང་པ་ཁྱོན་ནས་ཨེད།
I-to clothing old any not-exist./
nga: t̲'ug-lò: ny̅i;ng-pa ky'ö;n-nä mä:/
I do not have any old clothings.

2. དེང་ཕང་ཁྱེད་རང་ལ་དགེ་རྒན་ཨི་འདུག
these-days you to teacher not exist./
t̲'eng-sa;ng ky'e-ra;ng la ge-gä;n min du/
You do not have (a) tutor these days.

3. དེང་ཕང་ཁོང་ལ་དམིགས་བསལ་ལས་ཀ་ཡོད་མ་རེད།
these-days he to particular work not exist./
t̲'eng-sa;ng k'o;ng la m̅ig-sä: lä:-ka yò: ma re:/
He doesn't have any particular work thesedays.

4. འདི་ཏ་རམ་ས་ལར་ཡོད་མ་རེད།
this Dharamsala-to not-exist./
di da-ram-sa-la: yò: ma re:/
This is not available in Dharamsala.

5. པུ་ཀུ་འདིར་ཕ་མ་ཡོད་ཀྱི་མ་རེད།
child this-to parents not-exist think/
pu-k̲'u dä: p'a-ma yö-kyi ma re:/
(I) think this child has no parents.

6. བོད་ལ་ཚ་བ་ཡོད་མ་རེད།
Tibet to heat not-exist./
p̲'ö: la ts'a-wa: yò: ma re:/
It is not hot in Tibet.

Addition of པ་ at the end converts the following affirmative sentences into questions

- ངར་ཁག་ཡོད་མ་རེད་པ།*
  I-to blame not-exist. ?/
  nga: k'a: yò: ma-re-pa:/
  I am not to be blamed, am I?

- ཁྱེད་རང་ཚོར་ཁང་མེད་འཕྲལ་པ་མེད་པ།*
  you pl.-to room extra not-exist. ?/
  ky'e-ra;ng-ts'ò: k'a;ng-mi: t'ö:-pa mä-pa:/
  You don't have extra rooms, do you?

- ཁོང་ལ་དེང་སང་ལས་ཀ་ཡོད་མ་རེད་པ།*
  he to these-days work not-exist./
  k'o;ng la t'eng-sa;ng lä:-ka yò: ma-re-pa:/
  These days he doesn't have work, does he?

- བུ་ཀུ་འདི་ར་ཕ་མ་སྤུན་མཚེད་སུ་གང་ཡོད་མ་རེད་པ།*
  child this-to parents relative nobody not-exist. ?/
  pu-k'u dä: p'a-ma pün-ch'e: su-k'a;ng yò: ma-re-pa:/
  This child has neither parents nor relatives, does he?

13.5. The interrogative particle ཡས། with verbs indicating existence:

1. ཁྱེད་རང་དེ་རབས་འཛིན་གྲར་ཡོད་ཡས།
   you this morning class-to exist. ?/
   ky'e-ra;ng t'a-ra;ng zin-t'a: yö-pä/
   Were you in the class this morning?

* The above construction is applicable to all.

2. ཁྱེད་རང་དེ་གིན་གཟིམ་ཤག་ལ་ཡོད་ཡས།
   you little-while-ago house(H.) to exist. ?/
   ky'e-ra;ng t'a-k'i;n sim-sha: la yö-pä/
   Were you at home a little while ago?

3. དེ་དུས་ང་ཁོང་མཉམ་དུ་འདུག་གས།*
   at-that-time I he with exist. ?/
   t'e-t'ü: nga k'o;ng ny̅am-t'u du-k'ä:/
   Was I with him at that time?

4. ཕ་ས་ཁོང་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་འདུག་གས།*
   yesterday he library to exist. ?/
   k'ä:-sa k'o;ng pe;n-zö:-k'a;ng la du-k'ä/
   Was he in the library yesterday?

13.6. The Interrogative Particle ཡས། in Possessive Case:

1. ཁྱེད་རང་ལ་ཕྱག་དངུལ་ལྷང་ངེས་ཡོད་ཡས།
   you to money(H.) enough exist. ?/
   ky'e-ra;ng la ch'a:-ng̅ü: da;ng-nge: yö-pä/
   Do you have enough money?

2. ཁྱེད་རང་ལ་འདི་ཡར་ཞལ་འཚོར་ཡོད་ཡས།
   you to around-here acquaintance exist. ?/
   ky'e-ra;ng la di-pa shä;n-ts'ò: yö-pä/
   Do you have any acquaintances around here?

3. ངར་ཁང་མེད་གཉིས་ལྷག་འདུག་གས།
   I-to room two more-than/left exist. ?/
   nga: k'a;ng-mi: ny̅i: ī a: du-k'ä/
   Do I have more than two rooms?/ Are there two rooms left for me?

* གས། is also used in the place of ཡས། when the verb ends with ག་ (suffix).

4. ཁང་མིག་འདིར་ཆུ་ཁང་གསང་སྒྲོད་ཆའམ་སྲུགས་འདུག་གས།
room this-to bath-room attached exist. ?/
k'a;ng-mi: dä: ch'u-k'a;ng-sa;ng-chö: ch'èb-ḍa: du-k'ä:/
Does this room have a bathroom attached to it?

5. ཁོང་ཚོར་སྒྲམ་འཁོར་གསར་པ་ཞིག་འདུག་གས།
they-to car new a exist. ?/
k'o;ng-ts'ò: ñum-k'or sa:-pa shig du-k'ä/
Do they have a new car?

13.7. Negative Interrogatives with Verbs Indicating Existence:

1. ཁྱེད་རང་ཚོགས་འདུ་ཉི་མ་དང་པོར་མེད་པས།
you meeting day first-to not-exist. ?/
ky'e-ra;ng ts'ò;n-du nyi-ma t'a;ng-pò: mä:-pä/
Were you not at the meeting on the first day?

2. ཁྱེད་རང་གི་སྐུ་ཟུ་འདིར་མེད་པས།
your spouse(H.) here not-exist. ?/
ky'e-ra;ng k'i ku;n-da dä: mä:-pä/
Isn't your wife/husband here?

3. ང་ཚོ་མིང་གཞུང་འདིའི་ནང་ལ་མི་འདུག་གས།
we list this-of into not-exist. ?/
nga;n-ts'o mi;ng-shu;ng di: na;ng-la mi;n-du-k'ä:/
Aren't we on this list?

4. ཁོང་ཚོ་ཐོག་ཀར་མི་འདུག་གས།
they upstairs not-exist. ?/
k'o;ng-ts'o t'ò:-ka: mi;n-du-k'ä/
Aren't they upstairs?

5. ཁྱེད་རང་གི་རྗེ་ལགས་ཨོད་ལ་མི་འདུག་གས།
your elder-brother(H.) downstairs not-exist. ?/
ky'e-ra;ng k'i ch'o-la: shö:-la min-du k'ä/
Isn't your brother downstairs?

13.8. Negative Interrogative in Possessive Case:

1. ཁྱེད་རང་ལ་དགོངས་ཚུལ་ཁྱོན་ནས་མེད་པས།
you to objection not-at-all not-exist. ?/
ky'e-ra;ng la go;ng-ts'ü: ky'ö;n-nä mä-pä/
Don't you have any objection?

2. ཁྱེད་རང་ལ་ཨ་བ་མེད་པས།
you to child(H.) not-exist. ?/
ky'e-ra;ng la a-wa: mä-pä/
Don't you have children?

3. ང་ཚོར་པུ་གུ་མི་འདུག་གས།
we-to child not exist. ?/
nga;n-ts'ò: pu-k'u mi;n-du-k'ä/
Don't we have children?

4. ཁོང་ཚོར་དངུལ་ཡོད་མ་རེད་པས།
they-to money not-exist. ?/
k'o;ng-ts'ò: ñyü: yò: ma-re-pä/
Don't they have money?

5. ཁོང་ལ་པུ་གུ་མ་འབྱར་ཞིག་ཡོད་མ་རེད་པས།
she to child-infant a not-exist. ?/
k'o;ng la pu-k'u ma:-ja: chi yò: ma-re-pä/
Doesn't she have an infant?

2. ཁྱེད་རང་ལ་དུས་ཚོད་འཕྲལ་པ་མེད་པས།
you to time extra not-exist. ?/
ky'e-ra;ng la t̲'ü:-ts'ö: t'ö:-pa mä-pä/
Don't you have spare time?

3. ཁྱེད་རང་ལ་དགོངས་འཚར་གང་ཡང་མེད་པས།
you to suggestion any no-exist. ?/
ky'e-ra;ng la go;ng-ch'a: k̲'a;ng-ya;ng mä-pä/
Don't you have any suggestions?

13.9. Use of 'YES' and 'NO' in verbs indicating existence

	Honorific Yes	Honorific No
	ལྕ་ཡོད།	ལྕ་མེད།
	ལྕ་འདུག	ལྕ་མི་འདུག
	ལྕ་ཡོག་རེད།	ལྕ་ཡོག་མ་རེད།
རང་ཚོ་པ་ཡིན་ཀྱི་རེད། /	ལྕ་ཡོད་ཀྱི་རེད།	ལྕ་མེད་པ་ཡིན་ཀྱི་རེད།
རང་ཚོ་པ་ཡིན་པ་འདུ། /	ལྕ་ཡོད་པ་འདུ།	ལྕ་མེད་པ་འདུ།
རང་ཚོ་པའི་བཟོ་འདུག /	ལྕ་ཡོད་བཟོ་འདུག	ལྕ་ཡོད་བཟོ་མི་འདུག
རང་ཚོ་པ་ཡིན་པ་རེད། /	ལྕ་ཡོག་ཡིན་པ་རེད།	ལྕ་མེད་པ་ཡིན་པ་རེད།

Examples:

1. རེང་སང་ཁྱེད་རང་འདིར་ཡོད་པས།
these-days you here exist. ?/
t̲'e;ng-sa;ng ky'e-ra;ng dä: yö-pä/
Are you here these days?

2. ལ་ཀས། ངའི་ཏིར་ཡོད།
H. I here exist./

la, nga dä: yö:/
Yes, I am here.

3. ཨེམ་ཆི་ལཱ་ས་དེང་སང་འདིར་ཡོག་རེད་པས།
doctor(H.) these-days here exist. ?/
äm-ch'i-la: t̲'e;ng-sa;ng dä: yò-re-pä/
Is the doctor here these days?

4. ལཱ་ས། འདིར་ཡོག་མ་རེད།
H. here not-exist./
la, dä: yò-ma-re:/
No, (he) is not here.

5. ཁྱེད་རང་ལ་ཡབ་ཡུམ་ཡོད་པས།
you to parents(H.) exist. ?/
ky'e-ra;ng la yèb-yum yö-pä/
Do you have parents?

6. ལ་ཀ་ཡོད། ཡིན་ནའང་ཁོང་རྣམ་ཚོ་འདིར་མེད།
H. yes/ but they(H.) here not-exist./
la-yö:/ yi;n-nä: k'o-na-ts'o dä:-mä:/
Yes, but they are not here.

7. ཁྱེད་རང་ལ་སྐུ་མཚེད་ཡབ་ཀཆིག་ཡུམ་ཀཆིག་ཡོད་པས།
you to relative same-parents exist. ?/
ky'e-ra;ng la kum-ch'e: yèb-chi:-yum-chi: yö-pä/
Do you have brothers and sisters of the same parents?

8. ལ་ཀ་ཡོད། ངར་ཨ་ལྕ་ལ་ལ་ཀཆིག་དང་ཇོ་ལ་ལ་ཀཆིག་ཡོད།
H. yes/ I-to elder-sister H. one & elder-brother one exist./
la-yö: nga: a-cha:-la: chig t̲'a;ng c̲h'o-la: chig yö:/
Yes, I have an elder brother and an elder sister.

9. འདིའི་བཀྲུ་ལ་སྐྲ་བཞར་མཁན་འདུག་གས།
around-here hair-cutter exist. ?/
di:- gyü:-la ṭa-sha:-k'ä;n du-k'ä:/
Is there a barber around here?

10. ལགས། ཁྱོན་ནས་ཡོད་བཟོ་མི་འདུག
H./ not-at-all not -exist. (seems)/
la, ky'ö;n-nä yö-so-min-du/
No, there seems to be none.

11. བུ་མོ་འདི་ར་ལྟ་རྟོགས་བྱེད་མཁན་མི་འདུག་ཀས།
girl this-to supervision-do-er not-exist. ?
p'u-mo dä: ta-tò: ch'e-k'ä;n min-du-k'ä/
Isn't there anybody looking after this girl?

12. ལགས། སུ་ཀང་མི་འདུག
H. no-one not-exist./
la, su-k'a;ng min-du/
No, there is no one.

13. འདི་ཡར་བོད་པའི་ཟ་ཁང་ཡོག་རེད་ཡས།
around-here Tibetan-of restaurant exist. ?/
di-pa p'ö-pä: sa-k'a;ng yò-re-pä/
Are there any Tibetan restaurants around here?

14. ལགས། ཁ་ཤས་ཤིག་ཡོད་པ་འདུ།
H. few a exist. (suppose)/
la, k'a-shä: chi yö-pa-da/
I suppose there are a few.

13.10. Detailed Notes on Interrogative Particles:

ཀས། ངས། དས། ནས། བས། མས། འམ། རམ། ལས། སས། ཏམ།
are used in literary and ཡས། ངས། གས། in colloquial forms.

ཡས།* is used for past tenses.
ངས། is used also for past tenses but only after a verb ending with ང་.
གས། is used for future tenses only.

The interrogative particles of the literary form (except the particle ཏམ།) are used in accordance with the corresponding end-letter of the verb.

ཏམ། is used after a verb ending with Post-Suffix ད་.

(a) Examples of interrogative particles used with verbs:

Literary	Colloquial	Meaning
(བཀའ་) བཅག་ཀས།	བཅག་ཀས།	Will (you) break (the order)?
(ཡིག་) ཁྱང་ངས།	ཁྱང་ཀས།	Will (you) send (the letter)?
(ཡིག་) བཏང་ངས།	བཏང་ངས་/ཡས།	Did (you) send (the letter)?
(ཤིང་) ཁ་ཅད་དས།	ཁ་ཅད་ཀས།	Will (you) chop (the wood)?
(གཞས་) ཉན་ནས།	ཉན་ཀས།	Will (you) listen (to a song)?
(ཤིང་) བཏབ་བས།	བཏབ་ཡས།	Did (you) plant (the plants)?
(འགོ་) བཙུམ་མམ།	བཙུམ་ཀས།	Shall (we) start?
(ཆུ་) བཏོར་རམ།	བཏོར་ཡས།	Did (you) sprinkle (the water)?
(ཉལ་ས་) བཅའ་འམ།	བཅའ་ཀས།	Will (you) make (the bed)?
ཕུལ་ལས།	ཕུལ་ཡས།	Did (you) give?
བལྟས་སམ།	བལྟས་ཡས།	Did (you) watch?
བལྟ་འམ།	བལྟ་ཀས།	Will (you) watch?
ཕྱིན་ཏ་ཏམ།	ཕྱིན་ཡས།	Did (you) go?

* ཡས་ used immediately after a verb indicates past tense. However, when ཡས། is used after a complementary particle of the main verb, it can show all the three tenses. (see page 98)

(b) Interrogative particles used with nouns:

Literary	Colloquial	Meaning
འདི་ཕྱག་གམ།	འདི་ཕྱག་རེད་པས།	Is this (a) hand (H.)?
འདི་ཚང་ངམ།	འདི་ཚང་རེད་པས།	Is this (a) nest?
འདི་སྒྲ་དམ།	འདི་སྒྲ་རེད་པས།	Is this (a) voice?
འདི་སྤྱན་ནམ།	འདི་སྤྱན་རེད་པས།	Is this (an) eye (H.)?
འདི་ཁབ་བམ།	འདི་ཁབ་རེད་པས།	Is this (a) needle?
འདི་སྒམ་མམ།	འདི་སྒམ་རེད་པས།	Is this (a) box?
ཞ་གི་འཇའ་འམ།	ཞ་གི་འཇའ་རེད་པས།	Is this (a) rainbow?
འདི་དཔར་རམ།	འདི་དཔར་རེད་པས།	Is this (a) photo?
འདི་བལ་ལམ།	འདི་བལ་རེད་པས།	Is this wool?
འདི་ལྕགས་སམ།	འདི་ལྕགས་རེད་པས།	Is this (an) iron?
འདི་རྟ་འམ།	འདི་རྟ་རེད་པས།	Is this (a) horse?

13.11. Exercise 7

(a) Insert ཡོད། འདུག ཡོད་པ་རེད། appropriately in the following sentences.

ང་སྟོང་ཀུར་	འདི་སྐྱེང་རྡེ་ཡོ་ .....
ཁང་ཆུ་ཞ་གི་ར་	ང་ཆོ་འདི་ར་ .....
ཁོང་ལ་རི་མཐོ་ཡོ་མང་ཡོ་	འདི་ཡག་ཡོ་ .....
ཁྱེད་རང་ཆོ་གསོལ་སྟོན་ལ་	རི་འདི་མཐོ་ཡོ་ .....
ཁང་ཆུ་དོད་ལ་	ཁོང་ཡ་གི་ར་ .....
ཁོང་ལ་ཅ་ཡག་མང་ཡོ་	ང་ཆུ་གར་ལ་ .....
ཁེ་ཏ་ང་ཏོམ་ལ་མི་མང་ཡོ་	རི་ལ་ས་ཞིམས་ཅན་ .....
ང་ཆོར་བདུ་ལ་མང་ཡོ་	ཁོང་ལ་བུ་གཉིས་ .....

(b) Make the following sentences into negatives.

ང་ནང་ལ་འདུག་གམ།	ངར་ཁྱི་གཉིས་འདུག་གམ།
ཁྱེད་རང་ཞ་གི་ར་ཡོད་པས།	ཁྱེད་རང་ལ་དེབ་ཆུང་ཁུ་ཡོད་པས།
ཁོང་ཕྱི་རྒྱ་ལ་ལ་འདུག་གམ།	ཁོང་ལ་ལས་ཀ་འདུག་གམ།
ཁོང་བོད་ལ་ཡོག་རེད་པས།	ཁོང་ཆོར་ཕྱག་ལས་འདུག་གམ།

(c) Translate the following into Tibetan.

1. Does he have clothes?
2. Was he in the market?
3. Is she her relative?
4. Do they have children?
5. Is she up there?

14. ལ་དོན་བདུན།
Seven Dative-Locatives

There are seven Dative-locatives which have the function of TO, AT, IN & FOR. Their use is as follows:

སུ་	used after word ending at ས་	
ར་	” ” ” ” ”	ང་དེ་ནས་རར་ལ་
ཏུ་	” ” ” ” ”	གར་ & ད་ཏུ*
ཀ / རུ	” ” ” ” ”	ལ་ & མཐའ་མེད་**
ར / ནི	” ” all the suffixes	
ཀ ད ཏ ཏ ནི are literary		
ར & ར are colloquial		

14.1. Examples of Combination:

(a) Dative-locatives used with nouns

Literary	Colloquial	Meaning
ཐུགས་ས/ ནི	ཐུགས་ལ	in the mind(H.)
དཔེ་མཛོད་ཁང་ཏ	དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ	to the library
བོད་ཏ	བོད་ལ	to Tibet
སྤྱན་ཏ	སྤྱན་ལ	in the eyes
ཤར་ཏ	ཤར་ལ	to the east

* Name of the Post-suffix ད

** Words without suffix

ཞལ་ཏ	ཞལ་ལ	into the mouth(H.)
ཕྱག་ཏ	ཕྱག་ལ	into the hand(H.)
རྒྱབ་ཏ	རྒྱབ་ལ	on the back
ཀུན་ཏ(ཁྱབ)	ཀུན་ལ(ཁྱབ)	(spread out) all over
མཐའ་རུ/མཐར***	མཐའ་ལ	at the end (shortened)
ས་རུ	ས་ལ	to the ground
ས་ر****	ས་ལ	” ” ” (shortened)

(b) Dative-locatives used with verbs:

In colloquial when the Dative-locative is used with the verbs, ག is usually used instead of ལ.

Literary	Colloquial	Meaning
འདེ་བས་སུ་འགྲོ	འདེ་བས་ག་འགྲོ	go to plant
ཟ་རུ་འགྲོ	ཟ་ག་འགྲོ	go to eat
ཟ་ར་འགྲོ	ཟ་ག་འགྲོ	” ” ” (shortened)
མཇལ་དུ་འགྲོ	མཇལ་ག་འགྲོ	go to see/meet (H.)
ཀློག་ཏུ་འགྲོ	ཀློག་ག་འགྲོ	go to read
ཉོ་རུ་འགྲོ	ཉོ་ག་འགྲོ	go to buy

14.2. Examples of complete sentences:

1. དམག་མི་མང་ཆེ་བ་ས་མཚམས་ས་ཁུལ་ཁག་ལ་ཡོད་རེད།
   army majority border areas to exist./
   m̄a:-mi ma;ng-ch'e-wa sa-ts'am sa-k'ü: k'a: la yò:-re:/
   The majority of the army is at the border areas.

*** When ར is used after a word ending in ལ, e.g. 'མཐའ' the suffix ལ is replaced by ར, thus forming མཐར.

**** When ར is used with a མཐའ་མེད་ word, e.g. 'ས' (ground), ར can simply be added after ས without the stop sign (.) ཚེག, thus forming ས་ر (to the ground).

2. ང་ཚོའི་དངུལ་ཕལ་ཆེ་བ་དངུལ་ཁང་ལ་ཡོད།
our money most bank to exist./
nga;n-ts'ö: ny̅ü: p'ä:-ch'e-wa ny̅ü:-k'a;ng la yö̀:/
Most of our money is in the bank.

3. ཏིབ་ལ་སེམས་ཅན་གྱུ་གན་ག་འཕེན་ཆེན་པོ་ཡོག་རེད།
Tibet to animal yaks large-number exist./
p̲'ö̀:-la sem-chä;n pu-nà: p'ö;n-ch'en-po yò-rè:/
There is a large number of yaks in Tibet.

4. ང་ལོ་ལྟར་རྒྱ་གར་ལ་ཚོང་རྒྱ་ག་ཡོང་གི་ཡོད།
I every-year India to business-da-to come pres. c./
nga lo-ta: gya-k'a: la ts'o;ng-gya:-k̲'a yo;ng-k̲'i-yö̀:/
Every year I come to India to do business.

5. ང་མེ་ཏོ་བཏབ་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།*
I flower plant to go fut. c./
nga me-tò̀: tab-k̲'a: ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going to plant flowers.

6. ང་ཟ་ལག་ཟ་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།*
I food eat to go fut. c./
nga k'a-là: s̲a-k̲'à: ḍo-k'i-yi;n/
I am going to eat food.

7. ང་ཤ་ཉོ་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།
I meat buy to go fut. c./
nga sha nyo-k̲'a ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going to buy meat.

8. ང་ཡིག་རྩོ་ཀློག་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།
I letter read to go fut. c./

* ཏེ-ཡིན་ is future verb complement (see page 95)

nga yi-k̲'e l̄ò:-k̲'a ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going to read letters.

9. ང་རྩེད་མོ་རྩེད་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།
I game play to go fut. c./
nga tse-mo-tse-k̲'a ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going to play.

10. ང་ཉོ་ཚ་རྒྱ་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།
I shopping do go fut. c./
nga nyob-ch'a gya-k̲'a ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going for shopping.

11. ང་གསར་འགྱུར་ཉན་ག་འགྲོ་གི་ཡིན།
I news listen to go fut. c./
nga sa;ng-gyu: nyä;n-k̲'a ḍo-k̲'i-yi;n/
I am going to listen the news.

14.3. Exercise 8

(a) In the following, fill in each of the blanks with the appropriate Dative-locatives ལ་དོན།

1. ང་རྒྱ་གར་.....བསྡད་པ་ཡིན། = I lived in India.
2. ཁོང་ཟླ་མ་མཛད་ལ.....འགྲོ་བ་རེད། = He goes to visit a lama.
3. རས.....བྲིས་དགོས་རེད། = Should draw it on cloth.
4. འདི་ཁ.....ཕྱུགས། = Put it into the mouth.
5. འདི.....བཞུགས། = Sit here. (H.)
6. གནས་བསྐོར.....འགྲོ། = go on pilgrimage
7. ཉན.....འགྲོ། = go to listen
8. སྐད་ཚ་ཟོད.....འགྲོ། = go to talk
9. རྟ་བཞོན.....འགྲོ། = go horse riding
10. ཆུ་འཐུང.....འགྲོ། = go to drink water

(b) Change the following ལ་ Datives into literary forms.

1. ལག་པ་ལ་ལེན། = to take into one's hand
2. ཕྱག་ལ་བཞེས། = " " " " " H.
3. དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ཕྱིན། = went to the library
4. བོད་ལ་ཕྱིན། = went to Tibet

15. ཨེ་ལྡན་ལྔ།

Five Genitives

There are five genitives in Tibetan. They are also used as instrumentive by adding the instrumental particle ས་ immediately after the genitive forms (except the genitive འི་).

འི་* is replaced by instrumental particle ས་

An identical grammatical rule is followed for both the genitives and instrumentives.

ཀྱི & གིས་	used after words ending at						ག་ང་
ཡི & ཡིས་	"	"	"	"	"		ད་བ་ས་
གི & གིས་	"	"	"	"	"		ན་མ་ར་ལ་
ཏུ & ཏུས་	"	"	"	"	"		འ་ & མཐའ་མེད་
ཀྱི & ས་	"	"	"	"	"		འ་ & མཐའ་མེད་

15.1. Examples with གི་ & གིས་, ཀྱི་ & ཀྱིས་, གྱི་ & གྱིས་

	Genitives	Instrumentives
1.	གཡག་གི་཮་མ་ yak of tail/ ya: k'i ngma-ma/ Tail of a yak	གཡག་གིས་ཟས། yak by ate/ ya: k'i sä: A yak ate/ Eaten by a yak

* see note on page 76

2.	ཁོང་གི་ཕྱག་	ཁོང་གིས་བརྡབས།
	he of hand(H.)/	he by clapped/
	K'o;ng k̲'i ch'aː/	K'o;ng k̲'iː dèb/
	His hand	He clapped
3.	དགེ་རྒན་གྱི་ལས་ཀ་	དགེ་རྒན་གྱིས་བྱས།
	teacher of work/	teacher by did/
	ge-gä;n k̲'i läː-ka/	ge-gä;n k̲'iː c̲h'äː/
	Teacher's work	Done by the teacher
4.	སྐད་ཀྱི་གདངས་	སྐད་ཀྱིས་རྒྱངས།
	voice of tone/	noise by filled/
	käː ki da;ng/	käː ki gya;ng/
	Tone of a voice	Filled with noise
5.	དོམ་གྱི་ཤ་	དོམ་གྱིས་ཟས།
	bear of meat/	bear by ate/
	t̲'om k̲'i sha/	t̲'om k'i s̲äː/
	Bear's meat	Eaten by the bear
6.	རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྩ་ཁྲིམས་	རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བསྲུངས།
	nation of constitution/	nation by respected/
	gy'äː-k'èb kyi tsa-ṭ'im/	gy'äː-k'èb kyi su;ng/
	Constitution of a nation	Respected by a nation
7.	འཁོར་གྱི་གཙོ་བོ་	འཁོར་གྱིས་བསྐོར།
	subjects of chief/	subjects by surrounded/
	k'or k̲y'i tsoː/	k'or k̲y-i kor/
	Chief of the subjects	Surrounded by subjects
8.	དངུལ་གྱི་ཁྲི་	དངུལ་གྱིས་བཟོས།
	silver of throne/	silver by made/
	ngü: k̲'i ṭ'i/	ngü: k̲i s̲öː/
	Throne of silver	Made of silver

9.	ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་	ལས་ཀྱིས་སྨིན།
	kar-ma of result/	kar-ma by ripened/
	läː kyi ḍäː-p̲'u/	läː kyi m̄i;n/
	Result of karma	Ripened by karma

15.2. Examples with ཡི་, ཡིས་ & ཞི་, ས་ after suffix

Both ཡི་ and ཞི་ are used after a word ending with suffix འ, e.g. མཁའ།

If the genitive ཞི་ is chosen, the vowel 'i' can simply be added on the top of the letter འ, thus forming མཁའི་.

1.	ནམ་མཁའི་མདོག	ནམ་མཁའ་ཡི་མདོག
	sky of colour/	sky of colour/
	nam-k'ä: dòː/	nam-k'ä: yi dòː/
	Colour of the sky	Colour of the sky

In the case of **Instrumentive**, if the ཞི་ is chosen, the ending letter འ of the word མཁའ is replaced by the instrumental particle ས, thus forming མཁའ་ས.

2.	ནམ་མཁས་ཁྱབ།	ནམ་མཁའ་ཡིས་ཁྱབ།
	sky by covered/	sky by covered/
	nam-k'äː ky'èb/	nam-k'a yiː ky'èb/
	Covered by the sky	Covered by the sky

15.3. Examples with ཡི་ , ཡིས་ & ཞི་ , ས་ after མཐའ་མེད།

མཐའ་མེདས means a word without any suffixes such as ང (I). In this case, if the genitive ཞི is chosen, the stop sign (.) ཚེག is omitted and the ཞི is added to the **མཐའ་མེ**ད word, thus forming ངཞི (my, mine).

1.	ངཞི་ལས་ཀ་	ང་ཡི་ལས་ཀ་
	I-of work/	I of work/

ngä lä:-ka/	nga yi lä:-ka/
My work	My work

In the case of **Instrumentive**, the instrumental particle ས་ is simply added to the མཐའ་མེད་ word ང་, thus forming ངས་ (by me).

2.	ངས་བྱེད། I-by do/ ngä: ch'e:/ I do	ང་ཡིས་བྱེད། I by do/ nga yi: ch'e:/ I do
3.	རྟས་དབྱུགས། horse-by throw/ tä: ȳu:/ Thrown by horse	རྟ་ཡིས་དབྱུགས། horse by throw/ ta yi: ȳu:/ Thrown by horse

15.4. Further examples of the genitive used in the sentence

1. ཕ་ཆོ་ཁྱེད་རང་ཆོའི་ས་ཆ་རེད།
those your land is/
p'a;n-ts'o ky'e-ra;ng-ts'ö: sa-ch'a re:/
Those are your estates.

2. ཁྱི་འདི་མི་ཡ་གཱིའི་རེད།
dog this man that up there-of is/
ky'i di mi ya-k'i: re:/
This dog belongs to the man up there.

3. ཞིང་ཁ་མ་གཱི་ངའི་རེད།
field that down there my is/
shi;ng-k'a ma-k'i ngä: re:/
The field down there is mine.

4. དཔར་ཆས་འདི་བུ་མོ་ཕ་གཱིའི་རེད།
camera this girl that-of is/
par-ch'ä: di p'u-mo p'a-k'i: re:/
This camera belongs to that girl.

5. འདི་ཁྱེད་རང་གི་བཞུགས་ས་རེད།
this your stay-place is/
di ky'e-ra;ng-k'i shu:-sa re:/
This is your house (abode).

6. ཡ་ཚོ་ཁོང་ཚོའི་གཡག་ཡིན་པ་འདུ།
those up there their yak might be/
ya;n-ts'o k'o;ng-ts'ö: ȳa: yi;n-pa-ḍa/
Those yaks up there might be theirs.

7. ཁོང་ངའི་གྲོགས་ཡོའི་བུ་ཆེན་པ་རེད།
he my friend-of son elder is/
k'o;ng ngä: t'ö:-pö: p'u gä;n-pa re:/
He is the elder son of my friend.

8. བུ་འདི་ཁོང་གི་སྐུ་ཟླའི་སྐུ་མཚན་རེད།
boy this his spouse-of relative(H.) is/
p'u di k'o;ng k'i ku;n-dä: kum-ch'e: re:/
This boy is his wife's brother.

9. ཁོང་ངའི་ཨ་ཞང་*ལགས་ཀྱི་བུ་མོ་རེད།
she my uncle(H.) of daughter is/
k'o;ng-ngä: a-sha;ng la: ki p'u-mo re:/
She is my uncle's daughter.

---

* ཨ་ཞང་ལགས། mother's brother, ཨ་ཁུ་ལགས། father's brother

10. ཁོང་ཚེ་རིང་གི་གྲོགས་མོ་རེད།
she Tsering of friend is/
k'o;ng Tsering k'i ṭ'ò:-mo re:/
She is Tsering's friend.

11. འདི་ང་ཚོའི་ལྷང་པའི་སྐད་རེད།
this our country-of language is/
di nga;n-ts'ö: lu;ng-pä: kä: re:/
This is our native language.

12. འདི་བོད་པའི་ལུགས་སྲོལ་རེད།
this Tibetan-of custom is/
di p'ö:-pä: lug-sö: re:/
This is Tibetan custom.

13. ལ་མོའི་རྒྱབ་ཀྱི་ཆུ་དེ་དུག་ཆུ་ཡིན་པ་འདུ།
pass-of behind of water that poison-water might be/
la-mö: gyèb ki ch'u t'e t'ug-ch'u yi;n-pa-ḍa/
The water behind the pass might be poisonous.

14. འདི་རྒྱལ་པོའི་བཙུན་མོའི་མགུལ་རྒྱན་རེད།
this king-of consort-of necklace is/
di gyä:-pö: tsü;n-mö: gü:-gyä;n re:/
This is the queen's necklace.

15. འདི་གཞུང་གི་སྨན་ཁང་ཞིག་རེད།
this government of hospital a is/
di shu;ng k'i mä;n-k'a;ng chi re:/
This is a government hospital.

15.5. Importance of ཡི་ and འི།

The use of ཡི་ and འི་ becomes important in metrical compositions for the structure of the rhythm.

Example 1: (Lord Buddha's word)

དགེ་སློང་དག་དང་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །
བསྲེག་བཅད་བཏུན་བཏུ་གསེར་བཞིན་དུ། །
ལེགས་པར་བརྟག་ལ་ང་ཡི་བཀའ། ། །
ཐོང་བར་བྱ་ཡི་གུས་ཕྱིར་མིན། ། །

bhikshu-pl. and expert all by/
burn cut rub-of gold like/
nicely examine having my order/
practise-to do imp. respect for not/

ge-lo;ng t'a:-t'a;ng	k'ä:-nam kyi:/
seg-chä: dar-wä:	ser-shi;n t'u/
leg-par ta:-la	nga-yi ka/
Ia;ng-war ch'a-yi	k'ü:-ch'ir mi;n/

Bhikshus and learned ones,
Just as gold is burnt, cut and rubbed,
Examine well (or carefully) my speech
And then accept (it), not otherwise, for respect's sake.

Example 2: Invocation to Manjushri (God of wisdom)

བཅོ་ལྔན་ཁྱོད་ཀྱི་མཁྱེན་རབ་འོད་ཟེར་གྱིས། །
བདག་ཏྲི་ལ་ཀ་ཤ་ཡ་ར་བ་བསལ་ནས། །
བཀའ་དང་བསྟན་བཅོས་གཞུང་ལུགས་རྟོགས་པ་ཡི། །
ཏྲི་ཀྲོས་སྲོ་བས་པའི་སྙིང་བ་ཤུལ་དུ་གསོལ། །

compassionate you of wisdom brilliance by/
my mind-of ignorance darkness illuminate and/
Buddha's words and commentaries doctrine understanding of/
wisdom courage-of enlighten imp. c./

tse-dä;n	ky'ö:-kyi	ky'en-rèb	ö:-ser	ky'i:/
dag-Īö:	ti-mug	mü;n-pa	rèb-sä:	nä:/
ka-t'a;ng	tä;n-chö:	shu;ng-lu:	tòg-pa	yi/
Īo-t'ö:	pob-pä:	ña;ng-wa:	tsä:-tu	söl/

With the brilliance of your wisdom, O compassionate one,
Illuminate the darkness enclosing my mind
Enlighten my intelligence and wisdom
So that I may gain insight into Buddha's words and the texts that explain them.

Example 3: From Sixth Dalai Lama's (ts'ang-ya;ng gya-ts'o) love song.

ཤར་ཕྱོགས་རི་བོད་ཀྱི་རྩེ་ནས།
དཀར་གསལ་ལྷ་བ་ཤར་བྱུང་།
མ་སྐྱེས་ཙ་མའི་ཞལ་རས།
ཡིད་ལ་འཁོར་འཁོར་བྱས་བྱུང་།

east direction mountain-of top from/
white bright moon rise compl./
unborn mother-of face/
mind to revolving did compl./

shar-ch'ö:	ri-wö:	tse-nä/
kar-sä:	da-wa:	shar-ch'u;ng/

ma-kye:	a-mä:	shä:-rä:/
yi:-la	k'ö:-k'ö:	ch'ä:-ch'u;ng/

From the top of the eastern mountain,
a white and bright moon is rising.
The face of my unborn mother (beloved),
vividly comes to my mind.

15.6. Exercise 9

(a) Fill in the blanks with appropriate ཨེ་ལྡན། (genitives):

1.	ཁོང་……ཕྱག	7.	བོད……ས་ཆ
2.	ང་ཚོ……ནང	8.	མེག……གཟི་མ
3.	གཡག……ཤ	9.	ནམ་མཁའ……ཐྲི་ན་པ
4.	གནམ……སྐར་མ	10.	ཆུ་ལ་ཁབ……མེ་མང
5.	དཔར……ཐྲི་ཁོག	11.	བལ……ཐ་ཁྱོད་ཐུང
6.	དཔར་ཆས……ཁོང་ཚད	12.	ཆོས……དོན་དག

(b) Translate the following into Tibetan

my hat, his house, their books, our son, her children, size of photo, woollen socks, your hand, your pen.

(c) Make new sentences with the following

1.	ཆུའི་ཐུ	6.	ཐུག་གི་མཆེ་བ	11.	ཆུ་མཚོའི་ཏ་ཆེབས
2.	ཤིང་གི་ཡལ་ག	7.	ཐུམ་ཀྱི་ཕ་ཤེག	12.	ཞལ་ལག་གི་ཏོ་བ
3.	ངའི་ལུང་པ	8.	བོད་པའི་ཞལ་ལག	13.	ང་ཚོའི་ཐུང
4.	ག་ཞས་ཀྱི་ཚོག	9.	ལུང་པའི་ཁྲིམས	14.	ཆོས་ཀྱི་དོན་དག
5.	ཁྱེད་རང་གི་བུ	10.	མེའི་རང་བཞིན	15.	ཁོང་གི་ཕྱག

16. དུས་གསུམ་བྱ་ཚིག་ཁ་སྐོང་།
Verb Complement in Three Tenses

In colloquial Tibetan the following verb complements need to be used after the main verb to indicate the tense.

Tense	1st person verb-complement	2nd & 3rd person verb-complement
ད་ལྟ་བ། (present)	གི་ཡོད།	གི་འདུག
མ་འོངས་པ། (future)	གི་ཡིན།	གི་རེད།
འདས་པ། (past)	པ་བ་ཡིན།	པ་བ་རེད།

1st person

1. ངས་ཡོང་གི་ཡོད།
   I come pres. c./
   nga yo;ng-k'i yö:/
   I am coming. or I come.

2. ངས་ཡོང་གི་ཡིན།
   I come fut. compl./
   nga yo;ng-k'i yi;n/
   I will come.

3. ངས་ཡོང་པ་ཡིན།
   I come past. compl./
   nga yo;ng-pa yi;n/
   I came.

2nd person

1. ཁྱེད་རང་ཡོང་གི་འདུག
   you come pres. compl./
   ky'e-ra;ng yo;ng k'i du:/
   You are coming. or You come.

2. ཁྱེད་རང་ཡོང་གི་རེད།
   you come fut. compl./
   ky'e-ra;ng yo;ng k'i re:/
   You will come.

3. ཁྱེད་རང་ཡོང་པ་རེད།
   you come past compl./
   ky'e-ra;ng yo;ng pa re:/
   You came.

3rd person

1. ཁོང་ཡོང་གི་འདུག
   he come pres. compl./
   k'o;ng yo;ng k'i du:/
   He/She is coming. or He/She comes.

2. ཁོང་ཡོང་གི་རེད།
   he come fut. compl./
   k'o;ng yo;ng k'i re:/
   He/She will come.

3. ཁོང་ཡོང་པ་*རེད།
he come past compl./
k'o;ng yo;ng pa re:/
He/She came.

Examples:

1. ང་ཁྲོམ་ལ་འགྲོ་གི་**ཡིན།
I market to go fut. compl./
nga ṭ'om-la ḍo k̲'i yi;n/
I will go to the market.

2. ང་སློབ་གྲྭ་འགྲོ་གི་ཡོད།
I school to go pres. compl./
nga l̄ab-t̲'a: ḍo k̲'i yö:/
I am going to school.

3. ང་ཆོ་ཏ་གར་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
we India to went past compl./
nga;n-ts'o gya-k̲'a: la ch'i;n-pa yi;n/
We went to India.

4. ཁྱེད་རང་འདིར་བཞུགས་ཀྱི་རེད།
you here stay (H.) fut. compl./
ky'e-ra;ng dä: s̲hu:-ki re:/
You will stay here.

5. ཁྱེད་རང་འདིར་བཞུགས་ཀྱི་འདུག
you here stay pres. compl./

* པ་ is commonly used after all the suffixes. However, according to the grammar rule, བ་ is used after a verb ending at ང་ ལ་ ར་ ལ་.

** གི་ is commonly used after a མཐའ་མེད་ verb in conversation though grammatically it is incorrect.

ky'e-ra;ng dä: s̲hu: ki du:/
You are staying here.

6. ཁྱེད་རང་འདིར་བཞུགས་པ་རེད།
you here stay past compl./
ky'e-ra;ng dä: s̲hu: pa re:/
You stayed/lived here.

7. ཁོང་ཕྱག་ལས་ལ་ཕེབ་གི་རེད།
she work (H.) to go (H.) fut compl./
k'o;ng ch'a:-läː la t'ä: k̲i re:/
She will go to work.

8. ཁོང་ཕྱག་ལས་ལ་ཕེབ་གི་འདུག
she work (H.) to go pres. compl./
k'o;ng ch'a:-läː la t'ä: k̲'i du:/
She is going to work.

9. ཁོང་ཕྱག་ལས་ལ་ཕེབ་པ་རེད།
she work to go past compl./
k'o;ng ch'a:-läː la t'äː pa re:/
She went to work.

[For གི་, ཀྱི་, ཡི་, refer to verb compl. (see genitive rules page 68)]

16.1. Interrogative particles ཡས་/ གས་

ཡས་ is used in the past & future tense
གས་ is used in the present tense

1. ང་ཆོ་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་རེད་ཡས།
we work-do fut. c. ?/

nga;n-ts'o lä:-ka ch'e-ki re pä/
Will we work?

2. ང་ཚོ་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་གས།
we work-do pres. c. ?/
nga;n-ts'o lä:-ka ch'e ki du k'ä˜/
Are we working?

3. ང་ཚོས་ལས་ཀ་བྱས་པ་རེད་པས།
we work-do past c. ?/
nga;n-ts'ö˜ lä:-ka ch'ä˜ pa re pä˜/
Did we work?

4. ཁྱེད་རང་ཞལ་ལག་མཆོད་ཀྱི་ཡིན་པས།
you food(H.) eat(H.) fut. c. ?/
ky'e-ra;ng shä:-la˜ ch'ö: ki yi;n pä˜/
Will you eat food?

5. ཁྱེད་རང་གསོལ་ཇ་མཆོད་ཀྱི་ཡོད་པས།
you tea (H.) drink (H.) pres. c. ?/
ky'e-ra;ng sö:-ch'a ch'ö: ki yö pä/
Are you having tea?

6. ཁྱེད་རང་ཞལ་ལག་མཆོད་པ་ཡིན་པས།
you food (H.) eat (H.) past c. ?/
ky'e-ra;ng shä:-la˜ ch'ö˜ pa yi;n pä/
Have you had (your) food?

7. ཁོང་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་རེད་པས།
she here come fut. c. ?/
k'o;ng dä: p'e:-ki re pä/
Will she come here?

8. ཁོང་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་འདུ་ག་ག་ས།
she here come pres. c. ?/
k'o;ng dä: p'e:-ki du k'ä˜/
Is she coming here?

9. ཁོང་འདིར་ཕེབས་པ་རེད་པས།
she here come past c. ?/
k'o;ng dä: p'e˜ pa re pä/
Did she come here?

16.2. Negative Interrogatives

1. ངས་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད་པས།
I-by study-do neg. fut. c. ?/
ngä˜ lob-jo;ng ch'e-ki ma-re-pä/
Won't I study?

2. ང་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་མི་འདུ་ག་ག་ས།
I study-do neg. pres. c. ?/
nga lob-jo;ng ch'i-ki mi-du-k'ä/
Am I not studying?

3. ངས་སློབ་སྦྱོང་མ་བྱས་པ་རེད་པས།
I-by study not did past c. ?/
ngä˜ lob-jo;ng ma-ch'ä-pa re-pä/
Have I not studied?

4. ཁྱེད་རང་སློབ་སྦྱོང་གནང་གི་མིན་པས།
you study-do (H.) neg. fut. c. ?/
ky'e-ra;ng lob-jo;ng ña;ng-k'i mi;n-pä/
Won't you study?

5. ཁྱེད་རང་སློབ་སྦྱོང་གནང་གི་མེད་པས།
you study-do neg. pres. c. ?/
ky'e-ra;ng lob-jo;ng na;ng-k'i mä;n-pä/
Aren't you studying?

6. ཁྱེད་རང་སློབ་སྦྱོང་མ་གནང་པས།
you study not do past c ?/
ky'e-ra;ng lob-jo;ng ma-na;ng pä/
Didn't you study?

7. ཁོང་འཛིན་གྲྭ་ཕེབས་ཀྱི་མ་རེད་པས།
she class-to come(H.) neg. fut. c. ?/
k'o;ng zin-t'a: p'e:-ki ma-re pä/
Won't she come to the class?

8. ཁོང་འཛིན་གྲྭ་ཕེབས་ཀྱི་མི་འདུ་གས།
she class-to come neg. pres. c. ?/
k'o;ng zin-t'a: p'e:-ki mi;n-du k'ä/
Isn't she coming to the class?

9. ཁོང་འཛིན་གྲྭ་མ་ཕེབས་པ་རེད་པས།
she class-to not come past c. ?/
k'o;ng zin-t'a: ma-p'e-pa re-pä/
Didn't she come to the class?

10. ལག་མ་རེད། ཁོང་འཛིན་གྲྭ་ཕེབས་སོང་།
H.no/ she class-to come past c. ?/
la ma-re:/ k'o;ng zin-t'a: p'e:-so;ng/
No, she came to the class.

ཕེབས་སོང་ = She came (I saw).
ཕེབས་ཤག = She came (I heard).

16.3. ཚལ་སྐད་དུ་བྱ་ཚིག་ཁ་སྐོང་བསྡུར་པ།
Shortened verb-complements in colloquial language:

In some commonly shortened verb-complements in colloquial, the interrogative particle གས། is used to indicate future tense in the first person plural and second persons.

	Usual forms		Shortened forms
1.	ང་ཚོ་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པས།	=	ང་ཚོ་ཕེབས་གས།
	we come fut. c. ?/		come fut. c. ?/
	nga;n-ts'o p'e:-ki yi;n-pä/		p'e:-k'ä/
	Shall we go?	=	Shall we go?
2.	ཁྱེད་རང་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པས།	=	ཁྱེད་རང་ཕེབས་གས།
	you come fut. c. ?/		come fut. c. ?/
	ky'e-ra;ng p'e:-ki yi;n-pä/		p'e:-k'ä/
	Will you come?	=	Will you come?

པས། is used to indicate past tense in the second person.

1.	ཁྱེད་རང་ཕེབས་པ་ཡིན་པས།	=	ཁྱེད་རང་ཕེབས་པས།
	you come past c. ?/		come past c. ?/
	ky'e-ra;ng p'e:-pa yi;n-pä/		p'e:-pä/
	Did you come?	=	Did you come?

ཀྱིས།/ ཀྱིས།/ ཀི་ས། is used to indicate present in third person.

1.	ཁོང་ཕེབས་ཀྱི་འདུ་ག	=	ཁོང་ཕེབས་ཀྱིས།
	he come pres. c./		pres. c./
	k'o;ng p'e:-ki du:/		k'o;ng p'e:-ki:/
	He is coming.	=	He is coming.

Usual forms		Shortened forms

ཀྱིས།/ གིས།/ ཡིས། is also used to indicate present tense in the 1st person when the verb is unintentional.

1. ངས་འདི་འད�-ལས་ཁ་ཤས་ཀྱི་འདུ་ = ངས་འདི་འདུ་ཁ་ཤས་ཀྱིས།
   I-by like-this think pres. c./ pres. c./
   ngä̀ di;n-ḍä̀ sam-k̲'i dù/ sam-k̲'ì/
   I think like this. = I think like this.

2. ང་འཁྱག་གི་འདུ་ = ང་འཁྱག་གིས།
   I feel-cold pres. c./ pres. c./
   nga ky'a:-k̲'i dù/ ky'a:-k̲'ì/
   I feel cold. = I feel cold.

ངས་ is used to indicate future tense in the first person, but the verb is used in the past tense e.g.

1. ང་ཚོ་ཁྲིམ་ལ་ཕྱིན་ཀ
   we market to went fut. c. ?/
   nga;n-ts'o ṭ'om-la ch'i;n-k̲'a/
   Shall we go to the market?

2. ང་ཁྲིམ་ལ་ཕྱིན་ཀ
   I market to went fut. c. ?/
   nga ṭ'om-la ch'i;n-k̲'a/
   Shall I go to the market?

3. ངས་ཟས་ལག་བཟོས་ཀ
   I-by food (H.) made fut. c. ?/
   ngä̀ sh̲ä:-là s̲ö̀-k̲'a/
   Shall I make food?

4. ཁོང་ལ་ཕྱག་རོགས་ཞུས་ཀ
   he to help (H) did fut. c. ?/
   k'o;ng la ch'a:-rò̀ s̲hǜ-k̲'a/
   Shall (I) help him?

5. འདི་ངས་ཀློག་ཀ
   this I-by read fut. c. ?/
   di ngä̀ l̄ò̀-k̲'a/
   Shall I read this?

16.4. Exercise 10

(a) Write down the proper verb-complement for each sentence:

1. ང་ཚོ་ཁྲིམ་ལ་འགྲོ་ .....
2. ཁོང་སྐྱེས་ཀྱར་ཕྱིན་ .....
3. ང་ཚོ་ལས་ཁུངས་ལ་ཕྱིན་ .....
4. ཁྱེད་རང་ཞལ་ལག་མཚོད་ .....
5. ང་ཡི་ཀེ་འདྲི་ .....
6. ཁོང་གིས་ཕྱག་ཏིས་གནང་ .....
7. ཁོང་སྐྱེས་སྦྱོང་བྱེད་ .....
8. ཁྱེད་རང་ལས་ཀ་བྱེད་ .....
9. ངས་སྐད་ཆ་བཤད་ .....
10. ང་ཚོས་སྐྱེས་སྦྱོང་བྱས་ .....
11. ཁོང་གིས་བསམ་བློ་བཏང་ .....
12. ཁྱེད་རང་གིས་དགོངས་པ་བཞེས་ .....

(b) Translate the following into Tibetan.

1. I am going.
2. She is coming.
3. They came.
4. You did (it).
5. We will come.
6. They will give it to you.
7. They gave it to me.
8. I won't do that.
9. Here she comes.
10. She is having tea.
11. I am eating the food.
12. Did you come?
13. Will you work here?
14. Does she come?
15. Do they go to school?
16. Are they coming?
17. Shall I come?
18. Did you go to the class?
19. Isn't she coming here?

17. Adjectives & Demonstrative Pronouns

17.1. Adj. & Demos. Pronouns follow the noun

གང་པ་འདི་	(k'a;ng-pa di)	=	this house
གང་པ་ཕ་གི་	(k'a;ng-pa p'a-k'i)	=	that house
གང་པ་འདི་ཚོ་	(k'a;ng-pa di-ts'o)	=	these houses
གང་པ་ཕ་ཚོ་	(k'a;ng-pa p'a-ts'o)	=	those houses
གང་པ་ཡ་གི་	(k'a;ng-pa ya-k'i)	=	that house up there
གང་པ་མ་གི་	(k'a;ng-pa ma-k'i)	=	that house down there
གང་པ་གསར་པ་	(k'a;ng-pa sa:-pa)	=	new house
གང་པ་རྙིང་པ་	(k'a;ng-pa nying-pa)	=	old house

17.2. Adj. & Demos. pronouns conform to the following cases:

(a) In the genitive:

ཅང་པ་འདིའི་	(k'a;ng-pa di:)	=	of this house
ཅང་པ་ཕ་གིའི་	(k'a;ng-pa p'a-k'i:)	=	of that house
ཅང་པ་འདི་ཚོའི་	(k'a;ng-pa di-ts'ö:)	=	of these houses
ཅང་པ་ཕ་ཚོའི་	(k'a;ng-pa p'a-ts'ö:)	=	of those house
ཅང་པ་ཡ་གིའི་	(k'a;ng-pa ya-k'i:)	=	of that house up there
ཅང་པ་མ་གིའི་	(k'a;ng-pa ma-k'i:)	=	of that house down there
ཅང་པ་གསར་པའི་	(k'a;ng-pa sa:-pä:)	=	of the new house
ཅང་པ་རྙིང་པའི་	(k'a;ng-pa nȳi;ng-pä)	=	of the old house

(b) In the Dative-locative

ཁང་པ་འདིར་	(k'a;ng-pa dä:)	=	to this house
ཁང་པ་ཕ་གིར་	(k'a;ng-pa p'a-k'ä:)	=	to that house
ཁང་པ་འདི་ཚོར་	(k'a;ng-pa di-ts'ò:)	=	to these houses
ཁང་པ་ཕ་ཚོར་	(k'a;ng-pa p'a-ts'ò:)	=	to those house
ཁང་པ་ཡ་ཚོར་	(k'a;ng-pa yan-ts'ò:)	=	to those houses up there
ཁང་པ་མ་ཚོར་	(k'a;ng-pa ma-ts'ò:)	=	to those houses down there
ཁང་པ་གསར་པར་	(k'a;ng-pa sa:-pa:)	=	to the new house
ཁང་པ་རྙིང་པར་	(k'a;ng-pa nyi;ng-pa:)	=	to the old house

(c) In the Instrumentive or Agentive:

ཁང་པ་འདིས་	(k'a;ng-pa di:)	=	by this house
ཁང་པ་ཕ་གིས་	(k'a;ng-pa p'a-k'i:)	=	by that house
ཁང་པ་འདི་ཚོས་	(k'a;ng-pa di-ts'ö:)	=	by these houses
ཁང་པ་ཕ་ཚོས་	(k'a;ng-pa p'an-ts'ö:)	=	by those house
ཁང་པ་ཡ་ཚོས་	(k'a;ng-pa yan-ts'ö:)	=	by those houses up there
ཁང་པ་མ་ཚོས་	(k'a;ng-pa man-ts'ö:)	=	by those houses down there
ཁང་པ་གསར་པས་	(k'a;ng-pa sa:-pä:)	=	by the new house
ཁང་པ་རྙིང་པས་	(k'a;ng-pa nyi;ng-pä:)	=	by the old house

If there is more than one attribute to the noun only the last one conforms to the above mentioned rules. e.g.

ཁང་པ་གསར་པ་ཕ་གིའི་ཐོག
house new that-of roof
k'a;ng-pa sa:-pa p'a-k'i: t'ò:/
The roof of that new house

ཁང་པ་གསར་པ་རྙིང་རྡེ་པོའི་ཐོག
house new beautiful-of roof

k'a;ng-pa sa:-pa ny̅i;ng-je-pö: t'ò:/
The roof of the beautiful, new house

ཁང་པ་གསར་པ་སྐྱིང་རྗེ་པོ་ཕ་གི་འཕྲེག
house new beautiful that-of roof/
k'a;ng-pa sa:-pa ny̅i;ng-je-po p'a-k̲'i: t'ò:/
The roof of that beautiful, new house

17.3. Examples in complete sentences

1. ཁང་པ་ཕ་གི་སུའི་རེད།
house that whose is/
k'a;ng-pa p'a-k̲'i sü: re:/
Whose house is this?

2. ཕ་གི་ངའི་ཨ་ཞང་ལགས་ཀྱི་ཁྱིམ་ཤག་རེད།
that my uncle (H.) of house (H.) is/
p'a-k'i ngä: a-sha;ng-la: ki sim-sha: re:/
That is my uncle's house.

3. ཁོང་ཚོ་ཁང་པ་ཐོག་སུམ་ཐོག་ཕ་གི་ར་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད་རེད།
they house 3 storeyed there live (H.) pres.c./
k'o;ng-ts'o k'a;ng-pa t'ò:-sa-sum-t'ò: p'a-k̲'ä: s̲hu:-ki yò-re:/
They are living in that 3 storeyed house.

4. ཁང་པ་ཕ་གི་འབད་པོ་སྐུ་ཞབས་སྐུ་འབུམ་ལགས་རེད།
house that-of owner Mr. Kubum (H.) is/
k'a;ng-pa p'a-k̲'i: dag-po ku-shab kubum-la: re:/
The owner of that house is Mr. Kubum.

5. ཁང་པ་ཕ་གི་རྒྱབ་ཀྱི་ཡུལ་ལྗོངས་ཐད་དེ་སྒྲིབ་ཀྱི་འདུག
house that-by behind of scenery completely hide pres. c./

k'a;ng-pa p'a-k̲'i: gyab-ki yü:-jo;ng bä:-t̲'e ḍib-ki du/
That house completely hides the scenery behind it.

6. ཁང་པ་ཕ་གི་རྩོད་ཁྱབ་བཟོས་པ་རེད།
house that by trouble made past c./
k'a;ng-pa p'a-k̲'i: ny̅ò̅g-ṭ'a s̲ö:-pa-re:/
That house caused trouble.

7. ཁང་པ་ཕ་གི་ཁོང་ཚོ་བྱ་ལོན་ནང་ལ་བཅུག་པ་རེད།
house that by they debt into put p.c./
k'a;ng-pa p'a-k̲'i: k'o;ng-ts'o p̲'u-lö;n na;ng-la chu:-pa-re:/
That house put them in debt.

18. Prepositions

18.1. The Tibetan prepositions are always accompanied by one of the Datives ལ་དོན།

The Dative ལ་ is commonly used in the colloquial language.

སྒང་ལ་	(ga;ng-la)	=	on
འོག་ལ་	(h̲ò:-la)	=	under, beneath
ཐོད་ལ་	(t'ö:-la)	=	above
གཤམ་ལ་	(sham-la)	=	below
ཐོག་ཀ་ལ་	(t'ò:-ka-la)	=	upstairs
གཤོད་ལ་	(shö:-la)	=	downstairs
འཁྲིས་ལ་	(ṭ'i:-la)	=	near, beside
རྒྱང་ལ་	(gya;ng-la)	=	far away, in the distance
རྩུ་ར་ལ་	(s̲u:-la)	=	at the corner (outer)
ཏུ་ཀ་ལ་	(k'u:-la)	=	in the corner (inner)
ཚིག་གས་རྩུ་ར་ལ་	(tsig-su:-la)	=	at the corner *of a wall*
ཚིག་གས་ཏུ་ཀ་ལ་	(tsi:-k'u:-la)	=	in the corner *of a wall*
ཐོག་ལ་	(t'ò:-la)	=	on the ceiling
ཐོག་ཀཱི་སྒང་ལ་	(t'ò:-kä:-ga;ng-la)	=	on the roof
རྩེ་ལ་	(tse-la)	=	on the peak of, on top of
འདབས་ལ་	(dab-la)	=	at the foot of
རྣང་ལ་	(na;ng-la)	=	in, inside, at home
ཕྱི་ལ་	(ch'i-la)	=	outside
བ་ལ་	(k'a-la)	=	on the surface
རྟིང་ལ་	(ti;ng-la)	=	at the bottom

རྒྱབ་ལ་	(gyab-la)	=	behind, on the back
མདུན་ལ་	(dü;n-la)	=	in front of
བར་ལ་	(p̲'ar-la)	=	in between
བར་དབྱ་ལ་	(pa:-ra:-la)	=	” ”
གསེང་ལ་	(se;ng-la)	=	” ”
ཕར་ཕྱོགས་ལ་	(p'a-ch'ò:-la)	=	on the other side
ཚུར་ཕྱོགས་ལ་	(ts'u-ch'ò:-la)	=	on this side
དཀྱི་ལ་ལ་	(kyi:-la)	=	in the middle, among
མཐའ་ལ་	(t'a-la)	=	at the edge/end
རྩུ་ར་ལ་	(s̲u:-la)	=	” ” ” ”
རྒྱབ་ངོས་ལ་	(gyab-ngò-la)	=	at the back
མདུན་ངོས་ལ་	(dü;n-ngò-la)	=	at the front
འགོ་ལ་	(go-la)	=	in the beginning
གཤུ་ལ་	(s̲hu:-la)	=	later, afterwards, after
མཇུ་ལ་	(ju:-la)	=	later, afterwards, after
རྗེས་ལ་	(je:-la)	=	” ” ”
དངོས་སུ་	(ngö:-su)	=	openly, directly, positively
ཤུག་ལ་	(shug-la)	=	behind (implication)
གཤུང་ལ་	(s̲hu;ng-la)	=	in length, or lengthwise
འཕྲེད་ལ་	(ṭ'e:-la)	=	crosswise
ཞེང་ལ་	(s̲he;ng-la)	=	breadthwise
དཔངས་ལ་	(pa;ng-la)	=	height
འཁོར་རྒྱ་ལ་	(k'òr-gya-la)	=	in circumference

18.2. Examples:

1. ང་ཚོའི་ཁང་པ་དགེ་མཛོད་ཁང་གི་འཁྲིས་ལ་ཡོད།
   our house library of near to exist./
   nga;n-ts'ö: k'a;ng-pa pe;n-zö:-k'a;ng k̲'i ṭ'i:-la yö:/
   Our house is near the library.

2. ཤིང་ནགས་དགྱེ་ལ་ལ་གཅན་གཟན་མང་པོ་ཡོད་རེད།
forest middle to beasts many exists./
shi;ng-na: kyi:-la chä;n-ṡä;n ma;ng-po yò: re:/
There are many beasts in the forest.

3. གྲོང་གསེབ་དེ་རི་གཉིས་ཀྱི་བར་དབྱིག་ལ་ཆགས་ཡོད་རེད།
village that hill two of between to situated exist./
ṭ'o;ng-seb ṭ'e ri ñyi:-ki pa:ra:-la ch'a: yò: re:/
The village is situated between two hills.

4. ཁོང་ལ་དངོས་སུ་སྐྱོན་བརྗོད་བྱས་པ་རེད།
he to real to criticise past c./
k'o;ng-la ñgö:-su kyö;n-jö: ch'ä:-pa-re:/
He was openly criticised.

5. སྐད་ཆ་འདིའི་ཤུགས་ལ་གོ་རྒྱུ་ཡོད་རེད།
talk this-of behind to indirect-meaning exist./
kä-ch'a di: shug-la k'o-gyu yò:-re:/
There is an indirect meaning behind this talk.

19. མིང་ཚིག་གསར་པ། = New Vocabulary

སྨྱུ་གུ་	(ñyu-k'u)	=	pen
སྣག་ཚ་	(ñag-ts'a)	=	ink
དེབ་	(ṭ'eb)	=	book
འདྲི་དེབ་	(ḍi-ṭ'eb)	=	exercise book
སློབ་དེབ་	(l̄ob-ṭ'eb)	=	text book
ནག་པང་	(nag-pa;ng)	=	black-board
ས་སྨྱུ་	(sa-ñyu:)	=	chalk
ཕྱི་སར་	(ch'i-rä:)	=	duster
རྒྱབ་བཀྲན་	(kub-kya:)	=	chair
མདུན་ཅོག་	(dü;n-chò:)	=	desk
སྒོ་	(go)	=	door
སྒེ་འུ་ཁུང་	(gi-k'u;ng)	=	window
རླུང་འཁྲི་	(l̄u;ng-ḍo)	=	ventilation
ཡོལ་ལ་	(yö:-la)	=	curtain
ཡོལ་བ་	(yöl-wa:)	=	curtain (lit.)
ཏ་ཡོལ་	(ṭ'a-yö:)	=	window curtain
སྒོ་ཡོལ་	(go-yö:)	=	door curtain
ཐོག་	(t'ò:)	=	ceiling, roof
རྩིག་པ་	(tsig-pa)	=	wall
ས་མཐིལ་	(sa-t'i:)	=	floor, ground
ཐོག་ཀ་	(t'ò:-ka)	=	upstairs, roof
ཐོག་ས་	(t'ò:-sa)	=	storey, floor
བང་ཏྲི་	(p'a;ng-ṭ'i)	=	shelf
ཅོག་རྩེ་	(chog-tse)	=	table (small)

སྒྲོག་	(Īò:)	=	electricity, light
རྒྱ་ཅོག་	(gya-chò:)	=	table
ཚ་སྒྲོག་	(ts'a-Īò:)	=	heater
བྱང་སྒྲོག་	(ṭa;ng-Īò:)	=	air-conditioning
སྒྲོག་སྐུད་	(Īò:-kü:)	=	electric wire
སྒྲོག་བཞུ་	(Īò:-shu)	=	flash light/torch
སྒྲོག་ཐབ་	(Īòg-t'èb)	=	electric stove
སྒྲོག་གི་ཤེལ་ཏོག་	(Īò:-k'i sher-tò:)	=	bulb
འཁྱག་སྒམ་	(ky'a:-gam)	=	refrigerator
མེ་ཏོག་	(me-tò:)	=	flower
རྩ་བ་	(tsa-wa:)	=	root
རྐང་	(ka;ng)	=	stalk
འདབ་མ་	(dab-ma)	=	petal
སོན་	(sö;n)	=	seed
ཤིང་	(shi;ng)	=	tree, wood
ཤིང་རྡོང་	(shi;ng-do;ng)	=	tree
རྡོང་པོ་	(do;ng-po)	=	trunk
ཀུ་ཤུའི་རྡོང་པོ་	(ku-shü: do;ng-po)	=	apple tree
ཤིང་ས་	(shi;ng-ña)	=	kinds of trees
ཤིང་ཏོག་	(shi;ng-tò:)	=	fruit
ལོ་མ་	(lo-ma)	=	leaf
ཡལ་ག་	(yä:-k'a)	=	branch

20. རྒྱན་རྦྱང་གསུམ་གྱི། ཀྱང་། ཡང་། འང་།
Conjunctive Particles:

These particles express the meaning of 'though', 'also', 'too', 'even', 'ever' and 'any'.

The grammatical rules for use are:

ཀྱང་	used after words ending at	གཱ་ད་བ་ས་ & ད་དྲ་
ཡང་	" " " " "	ང་ན་མ་ར་ལ་
འང་	" " " " "	འ་ & མཐའ་མེད་
རེ་ཡང་	" " all the suffixes (only with verbs)	
རེ་འང་	" " " " " " " "	

20.1. Method of Combination

Combined with verbs

བཞག་ཀྱང་	(sha:-kya;ng)	=	though (he) placed
བཅད་ཀྱང་	(chä:-kya;ng)	=	though (he) cut
འཇིབ་ཀྱང་	(ḍib-kya;ng)	=	though (it) blocks
བྱས་ཀྱང་	(ch'ä:-kya;ng)	=	though (he) did
བསྟན་ཀྱང་	(tä;n-kya;ng)	=	though (he) showed
བསམས་ཀྱང་	(sam-kya;ng)	=	though (he) thought
བཏང་ཡང་	(ta;ng-ya;ng)	=	though (he) sent
ཉན་ཡང་	(nya;n-ya;ng)	=	though (he) listens
མཇོར་ཡང་	(gor-ya;ng)	=	though (it) takes time
བཏུལ་ཡང་	(bül-ya;ng)	=	though (he) gives (H.)

དགའ་ཡང་	(ga-ya;ng)	=	though (he) pleased
དགའང་	(ga-ha;ng)	=	” ” ”
གོ་ཡང་	(k'o-ya;ng)	=	though (he) hears
གོ་ཧང་	(k'o-ha;ng)	=	” ” ”
བྱས་ན་ཡང་	(ch'ä-na-ya;ng)	=	though (he) did
བྱས་ནའང་	(ch'ä-na-ha;ng)	=	though (he) did

Combined with nouns

སྟག་ཀྱང་	(ta:-kya;ng)	=	the tigers too
བང་མཛོད་ཀྱང་	(p'a;ng-zö:-kya;ng)	=	the treasury too
རྒྱལ་ཁབ་ཀྱང་	(gyä:-k'èb-kya;ng)	=	the country also
གོས་ཆས་ཀྱང་	(ky'ö;n-ch'ä:-kya;ng)	=	the costumes also
དགེ་རྒན་ཡང་	(ge-gä;n-ya;ng)	=	the teachers too
ཆང་ཡང་	(ch'a;ng-ya;ng)	=	the Tibetan beer too
སྤྱན་ཡང་	(chä;n-ya;ng)	=	the eyes(H.) also
སྒམ་ཡང་	(gam-ya;ng)	=	the box also
རྡོས་གར་ཡང་	(dö:-k'ar ya;ng)	=	the drama also
བལ་ཡང་	(p'äl-ya;ng)	=	the wool also
མདའ་ཡང་	(da-ya;ng)	=	the arrow also
མདའང་	(da-ha;ng)	=	” ” ”
ཕྲུ་གུ་ཡང་	(ṭ'u-k'u ya;ng)	=	the children also
ཕྲུ་གུ་ཧང་	(ṭ'u-k'u-ha;ng)	=	” ” ”

Examples:

1. བོད་ལ་སྟག་ཀྱང་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད།
   Tibet to tiger even many exist./
   p'ö: la ta: kya;ng ma;ng-po yö-pa-re:/
   In Tibet, there are many tigers too.

2. ཁྱིམ་མཚོས་རྒྱལ་ཁབ་ཚོ་ཡང་ཞི་བདེ་འགྲོད་པ་རེད།
   neighbouring countries even peace to settled past c./
   ky'im-ts'e: gyä-k'èb ts'o ya;ng shi-der k'ö: pa re:/
   The neighbouring countries are also in peace.

3. དགེ་རྒན་ཚོ་ཡང་འགྲོ་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
   teachers even go have past c./
   ge-gä;n ts'o ya;ng ḍo-gö: ch'u;ng-pa-re:/
   The teachers also had to go.

4. ང་བོད་པའི་ཆང་ལའང་དགའ་པོ་ཡོད།
   I Tibetan-of beer-to-even like pres. c./
   nga p'ö:-pä: ch'a;ng-la-ha;ng ga-po yö:/
   I like Tibetan beer too.

5. ང་ཡང་དགའ་པོ་ཡོད།
   I even like pres. c./
   nga ya;ng ga-po yö:/
   I also like (it).

6. ཐེངས་གཅིག་གྲ་པ་ཚོ་ཡང་འགྲོ་དགོས་བྱུང་བ་རེད།
   once monks even go have past c./
   t'eng chig ṭ'a-pa ts'o-ya;ng ḍo-go ch'u;ng-pa-re:/
   The monks also had to go once.

7. ཁོང་ཚོས་ཕྲུ་གུ་ལ་ཡང་ལས་ཀ་བསྐུལ་བ་རེད།
   they-by child to even work persuade past c./
   k'o;ng-ts'ö: ṭ'u-k'u la-ya;ng lä:-ka kü:-wa-re:/
   They made even children work.

8. བུ་མོ་དེ་སྐྱིད་རྡེ་པོ་ཡང་ཞེ་ངན་འདུག
   girl that beautiful even very exist./

p'u-mo t'e ny̅i;ng-je-po ya;ng she-t'a: du:/
That girl is very beautiful too.

9. ཁོང་གྲ་པ་ཡིན་ན་ཡང་ཆང་རགས་འཐུང་གི་ཡོད་རེད།
he monk is if-even alcohol drink pres. c./
k'o;ng t'a-pa yi;n-na-ya;ng ch'a;ng-ra: t'u;ng-k'i-yò:-re:/
Though he is a monk, he takes alcohol.

10. ཁོང་སྒྲོ་ཡོ་ཡིན་ནའང་དང་ཡོ་ཞེ་དགོ་ཡོད་རེད།
he poor is if-even honest very exist./
k'o;ng kyo-po yi;n-nä: t'a;ng-po she-t'a: yò: re:/
Though he is poor, he is very honest.

11. ཁོང་ཚོས་ཁོང་བཀག་ཀྱང་མ་འཁོག་པ་རེད།
they-by he stop even not stop past c./
k'o;ng-ts'ö: k'o;ng ka:-kya;ng ma-k'ò:-pa re:/
Though they tried to stop him they could not.

12. ང་ཚོས་ཤིང་འདི་གཅོད་ཐབས་བྱས་ཀྱང་མ་ཆོད་པ་རེད།
we-by tree this cut try did even not cut past c./
nga;n-ts'ö: shi;ng di chö: t'ab ch'ä:-kya;ng ma-ch'ö:-pa re:/
Though we tried to cut this tree we could not.

20.2. In spoken language ཡང་ & འང་ are pronounced as follows:

ཡང་	(ya;ng)	as	(yä:)
ལ་ཡང་	(la-ya;ng)	as	(lä:)
ན་	(na-ya;ng)	as	(nä:)

Examples:

1. ང་ཡང་ཡོ་ཡོད།
I even there exist./

2. ཁྱེད་རང་ཡང་ཡོ་འདུག
you even there exist./

nga yä: p'a-k'ä: yö:/
I was also there.

ky'e-ra;ng yä: p'a-k'ä: du:/
You were also there.

3. ང་ལ་ཡང་བཤད་པ་རེད།
I to even told past c./
nga lä: yä: shä:-pa re:/
I was also told.

4. ཁོང་ལ་ཡང་བཤད་པ་རེད།
he to even told past c./
k'o;ng lä: yä: shä:-pa re:/
He was also told.

5. ངས་ལས་ཀ་ཏུར་ཐག་བྱས་པ་ཡིན་ནའང་ཁོང་ངར་དགའ་གི་མ་རེད།
I-by work hard-did past c. if-even he I-to like neg. fut. c./
ngä: lä:-ka hur-t'a: ch'ä:-pa yi;n-nä: k'o;ng nga: ga-k'i ma-re:/
Even if I worked hard, he wouldn't like me.

21. དེ་ཚོ་ཁ་ཕན།

Interrogative Pronouns

ཡིས་ is not necessary with interrogative pronouns.

21.1. ག་རེ། གང་། ཅི། = what

ག་རे་ is used in colloquial and
ག་ང་ in literary forms.

Examples:

1. འདི་ག་རे་རེད།
this what is/
di k'a-re re:/
What is this?

2. ཁོང་ག་རे་རེད།
he what is/
k'o;ng k'a-re re:/
What is he?

3. ངར་ག་རे་འདུ་ག
I-to what exist./
nga: k'a-re du/
What do I have?

4. ཁྱེད་རང་ལ་ག་རे་ཡོད།
you to what exist./
ky'e-ra;ng la k'a-re yö:/
What do you have?

5. མི་ཕ་ཚོ་ག་རे་རེད།
people those what is/
mi p'a-ts'o k'a-re re:/
What are those people?

6. འདི་ག་རे་ཁྱེད་ཡག་རེད།
this what to do is/
di k'a-re ch'e-ya re:/
What is this for?

7. ཁྱེད་རང་གི་མཚན་ལ་ག་རे་ཞུ་གི་ཡོད།
your name (H.) to what call pres. c./

ky'e-ra;ng-k'i ts'ä;n-la k'a-re shu-k'i yö/
What is your name?

8. ཁོང་གི་མིང་ལ་ག་རे་ཟེར་ཀྱི་ཡོག་རེད།
his name to what call pres. c./
k'o;ng-k'i mi;ng-la k'a-re se-ki yò-re:/
What is his name?

9. བོད་ལ་ཐོན་ཁུངས་ག་རे་ཡོག་རེད།
Tibet to resource what exist./
p'ö:-la t'ö;n-k'u;ng k'a-re yò-re:/
What resources does Tibet have?

10. ཁྱེད་རང་ལ་ཚོང་ག་རे་ཡོད།
you to article-for-sale what exist./
ky'e-ra;ng-la ts'o;ng k'a-re yö/
What do you have for sale?

11. ཁྱེད་རང་འདིར་ག་རे་ཀན་གི་ཡོད།
you here what do (H.) pres. c./
ky'e-ra;ng dä: k'a-re ñna;ng-k'i yö/
What are you doing here?

21.1.1. Structure of "whatever"

ག་རे་ + past stem of verb + ཀྱང་, ཡང་, འང་ or ནས་ & ནའང་

Examples:

1. ངས་ག་རे་བྱས་ཀྱང་ཁོང་གིས་བྱེད་ཀྱི་རེད།
I-by what did even he by do fut. c./
ngä: k'a-re ch'ä:-kya;ng k'o;ng-k'i ch'e-ki re:/
Whatever I do he will do (too).

2. ཁྱེད་རང་གིས་གཤེ་གསུངས་ནའང་ཁོང་གིས་ཉན་ཀྱི་རེད།
you by what say(H.) if even he by listen fut.c./
ky'e-ra;ng k'i: k'a-re su;ng-nä: k'o;ng k'i: nyä;n-k'i re:/
Whatever you say he will listen.

3. ཁོང་ཚོར་གཤེ་དགོས་ནའང་སྦྱོར་ཀྱི་ཡིན།
they-to what need if-even give fut c./
k'o;ng-ts'ò: k'a-re go-nä: ṭä:-ki yi;n/
Whatever they need (I) will give.

4. ཁོང་ལ་གཤེ་བསླབས་ནའང་སེམས་ལ་ཉར་ཀྱི་འདུག
he to what taught if-even mind to keep pres. c./
k'o;ng-la k'a-re lab-nä: sem-la nya:-ki du/
Whatever he is taught (he) keeps in (his) mind.

5. ཁྱེད་རང་ལ་གཤེ་དགོས་ཀྱང་ངས་བྱེ་གི་ཡིན།
you to what need even I-by buy fut. c./
ky'e-ra;ng-la k'a-re gö:-kya;ng ngä: nyo-k'i yi;n/
Whatever you need I will buy.

6. ཁྱེད་རང་གིས་གཤེ་ཟཚོད་ནའང་ཁོས་བཟའ་གི་རེད།
you by what eat(H.) if-even he by eat fut. c./
ky'e-ra;ng-k'i: k'a-re ch'ö:-nä: k'ö: sa-k'i re:/
Whatever you eat he will eat (too).

In the past tense, constructive particle པ་ is used in the place of ཀྱང་ e.g.

7. ང་ཚོས་གཤེ་བྱས་པ་ཁོང་ཚོས་བྱས་པ་རེད།
we by what did they by did past c./
nga;n-ts'ö: k'a-re ch'ä:-pa k'o;ng-ts'ö: ch'ä:-pa re:/
Whatever we did, they did (too).

8. ཁོང་ཚོས་གཤེ་བྱས་པ་ང་ཚོས་ཀྱང་བྱས་པ་ཡིན།
they by what did we-by also did past c./
k'o;ng-ts'ö: k'a-re ch'ä:-pa nga;n-ts'ö: kya;ng ch'ä:-pa yi;n/
Whatever they did, we did too.

9. ངས་གཤེ་ལབ་པ་ཁོང་ལ་གསུངས་རོགས་གནང་།
I-by what said he to tell(H.) imp.(H.)/
ngä: k'a-re lab-pa k'o;ng-la su;ng-rò: ñna;ng/
Please tell him whatever I said.

21.1.2. གཤེ་ཡང་ = "anything", "any kind of" & "ever".

གཤེ་ཡང་	is used in colloquial and
གང་ཡང་	in literary forms.

Examples:

1. བོད་ལ་གཤེ་ཡང་རྒྱ་*ཡོག་རེད།
Tibet to what even buy to exist./
p'ö:-la k'a-re ya;ng nyo-gyu yò:-re:/
Anything can be bought in Tibet. or
(You) can buy anything in Tibet.

2. བོད་ལ་གཤེ་ཡང་རྒྱ་ཡག*ཡོག་རེད།
Tibet to what even buy to exist./
p'ö:-la k'a-re ya;ng nyo-ya: yò:-re:/
same as (1)

3. ངས་དུག་ཕྱོག་གཤེ་ཡང་གོན་ཀྱི་ཡོད།
I-by dress what even wear pres. c./
ngä: t'ug-Ìò: k'a-re-yä: k'ö;n-k'i-yö:/
I wear any (kind of) dress.

---

* Both infinitive forms རྒྱ། & ཡག་ are valid.

4. ཁོང་གིས་ནམ་བཟའ་གཅི་ཡང་མཚོད་ཀྱི་འདུག
he by dress(H.) what even wear(H.) pres. c./
k'o;ng k'i nam-sa k'a-re-ya;ng ch'ö:-ki du/
He wears any (kind of) dress.

5. ཁྲོམ་ལ་གཅི་ཡང་འདུག
market to what even exist./
ṭ'om-la k'a-re-yä: du:/
Everything is there in the market.

21.1.3. གཅི། = by what

གཅི།	is used in colloquial and
གང་གིས།	in literary forms.

Examples:

1. སྨན་འདི་གཅི་བཟོ་ཀི་རེད།
medicine this what-by make fut. c./
mä;n di k'a-re: so-k'i rä/
What will this medicine be made of?

2. བོད་པའི་ཆང*་གཅི་བཟོ་ཀི་ཡོད་རེད།
Tibetan-of beer what by make pres. c/
p'ö-pä: ch'a;ng k'a-re: so-k'i yò-rä/
What is Tibetan beer made of?

3. བོད་པའི་སྨན་གཅི་བཟོས་པ་རེད།
Tibetan-of medicine what by made past c./
p'ö-pä: mä;n k'a-re: sö:-pa rä/
What was Tibetan medicine made of?

* Beer is the nearest and the most accepted word for Tibetan ཆང.

4. ནད་ཚ་འདི་ལ་སྨན་གཅི་ཕན་ཀྱི་རེད།
illness this to medicine what-by benefit fut. c./
na-ts'a di-la mä;n k'a-re: p'ä;n-ki-rä/
What medicine will be good for this illness?

5. ཉུང་གཞི་འདི་ར་ཞལ་ལག་གཅི་གནོད་ཀྱི་རེད།
illness (H.) this to food (H.) what by harm fut. c./
nyu;ng-shi dä: shä:-la: k'a-re: nö:-ki rä/
What food will be harmful to this illness?

6. ནད་ཚ་དེ་སྨན་གཅི་དག་པ་རེད།
illness that medicine what-by cured past c./
na-ts'a t'e mä;n k'a-re: t'a:-pa rä/
What medicine cured that illness?

7. འདི་གཅི་བཟོས་པ་རེད།
this what-by made past c./
di k'a-re: sö:-pa rä/
What was this made of?

8. ཟྭ་མ་ཀ་ར་གཅི་བཟོས་པ་རེད།
sugar what-by made past c./
ch'e-ma-ka-ra k'a-re: sö:-pa rä/
What was sugar made of?

9. བོད་ཤོག་གཅི་བཟོ་ཀི་ཡོད་རེད།
Tibetan-paper what-by make pres. c./
p'ö:-shò: k'a-re: so-k'i yò-rä/
What is Tibetan paper made of?

10. ཤེལ་སྒོ་གཅི་བཟོ་ཀི་ཡོད་རེད།
glass what-by make pres. c./
she:-go k'a-re: so-k'i yò-rä/
What is glass made of?

21.1.4. གཱ་རེས་ཀྱང་། = "by whatever" and "by any kind of"

གཱ་རེས་ཀྱང་།	is used in colloquial and
གང་གིས་ཀྱང་།	in literary forms.

Examples:

1. ཆང་གཱ་རེས་བཟོ་གི་ཡོད་རེད།
   Tibetan-beer what-by pres. c.
   ch'a;ng k'a-re: so-k'i yò-rä/
   What is Tibetan beer made of?

2. ཆང་འབྲུ་གཱ་རེས་ཀྱང་བཟོ་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
   Tibetan-beer grain what-by even make able fut. c./
   ch'a;ng ḍu k'a-re:-kya;ng so t'ub-ki re:/
   Tibetan beer can be made out of any grain.

3. སྣག་ཚ་གཱ་རེས་ཀྱང་བྲིས་ཆོག་གི་རེད།
   ink what-by even write allow fut. c./
   ñag-ts'a k'a-re:-kya;ng t'i: ch'ò:-k'i-re:/
   It may be written with any ink.

21.1.5. གཱ་རེའི། = of what

གཱ་རེའི།	is used in colloquial and
གང་གི་	in literary forms.

1. འདི་སེམས་ཅན་གཱ་རེའི་པགས་པ་རེད།
   this animal what-of skin is/
   di sem-chä;n k'a-re: pag-pa rä/
   What animal's skin is this?

2. འདི་ལྷོ་ཡ་གཱ་རེའི་སྐད་རེད།
   this country what-of language is/

   di lu;ng-pa k'a-re: kä: rä/
   *Which country's language is this?

3. འདི་གཱ་རེའི་སྦྱོར་རེད།
   this what-of oil is/
   di k'a-re: ñum rä/
   What is this oil (made) of?

4. ཕ་གི་སེམས་ཅན་གཱ་རེའི་རྭ་ཅོ་རེད།
   that animal what-of horn is/
   p'a-k'i sem-chä;n k'a-re: ra-cho rä/
   What animal's horn is that?

5. འདི་ལྷོ་ཡ་གཱ་རེའི་ཆས་རེད།
   this country what-of dress is/
   di lu;ng-pa k'a-re: ch'ä: rä/
   What country's dress is this?

6. འདི་ཤིང་ཏོག་གཱ་རེའི་ཁུ་བ་རེད།
   this fruit what-of juice is/
   di shi;ng-tò: k'a-re: k'u-wa rä/
   What fruit juice is this?

21.1.6. Exercise II

(a) Make complete sentences with the following terms.

verb + ཀྱང་/ ནས་/ ནའང་

1.	གཱ་རེ་དགོས་ཀྱང་	=	whatever (one)	needs
2.	གཱ་རེ་བྱས་ཀྱང་	=	"	"	does
3.	གཱ་རེ་ཟས་ཀྱང་	=	"	"	eats

* In Tibetan the corresponding word is what : གཱ་རེ།

4.	གཱ་རེ་ལབ་ཀྱང་	=	”	”	says
5.	གཱ་རེ་བྲིས་ཀྱང་	=	”	”	writes
6.	གཱ་རེ་སྦྱོང་ཀྱང་	=	”	”	gives
7.	གཱ་རེ་མཐོང་ཡང་	=	”	”	sees
8.	གཱ་རེ་བསྟན་ནའང་	=	”	”	shows
9.	གཱ་རེ་གོ་ན་ཡང་	=	”	”	hears
10.	གཱ་རེ་དྲན་ན་ཡང་	=	”	”	thinks, remembers

(b) Translate the following into Tibetan

1. What is your name?
2. What is her name?
3. What are you doing?
4. What will she do?
5. What does she have?
6. What do you have?
7. What is this man?
8. What is his work?
9. What do they have?
10. What did you do?
11. What is she doing now?
12. What do you eat?
13. What are you eating?
14. What is this for?
15. What do you need?

21.2. གཱ་དུས། ནམ། = when

ཀ་དུས།	is used in colloquial and
ནམ།	in literary forms.

Examples:

1. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན། = ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེབས་གཱ
   you when come(H.) fut. c./
   ky'e-ra;ng k̲'a-t̲'ü: p'e-ki yi;n/
   When will you come?

2. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེབས་ཀྱི་ཡོད།
   you when come pres. c./
   ky'e-ra;ng k̲'a-t̲'ü: p'e-ki yö:/
   When are you coming?

3. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེབས་པ་ཡིན། = ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེབས་པ།
   you when come past c./
   ky'e-ra;ng k̲'a-t̲'ü: p'e-pa yi;n/
   When did you come?

4. ཁོང་གཱ་དུས་ཕེགས་ཀི་རེད།
   she when go (H.) fut. c./
   k'o;ng k̲'a-t̲'ü: t'ä:-ki rä/
   When will she go?

5. ཁོང་གཱ་དུས་ཕེགས་ཀི་འདུ།
   she when go (H.) pres. c./
   k'o;ng k̲'a-t̲'ü: t'ä:-ki du/
   When does she go?

6. ཁོང་གཱ་དུས་ཕེགས་པ་རེད།
   she when go past c./
   k'o;ng k̲'a-t̲'ü: t'ä:-pa rä/
   When did she go?

7. འཛིན་གྲྭ་གཱ་དུས་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་རེད།
class when start fut. c./
zin-t'a k'a-t'ü: go-ts'u:-ki rä/
When will the class start?

8. ཆར་ཞོད་གཱ་དུས་ཚུགས་ཀྱི་འདུག
monsoon when start pres. c./
ch'a:-shö: k'a-t'ü: ts'u:-ki du/
When does the monsoon start?

9. ཆར་ཞོད་གཱ་དུས་ཆད་པ་རེད།
monsoon when stop past c./
ch'a:-shö: k'a-t'ü: ch'ä:-pa rä/
When did the monsoon end?

21.2.1. Structure of "whenever", "every time" and "at whatever time".

གཱ་དུས་ + past stem of verb + ཀྱང་, ཡང་, འང་ or ནས་ / ནའང་

Examples:

1. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེགས་ཀྱང་ངར་གསུངས་རོགས་གནང།
you when go(H.) even I-to tell imp. (H.)/
ky'e-ra;ng k'a-t'ü: t'ä:-kya;ng nga: su;ng-rò:-ña;ng/
Please tell me whenever you are going.

2. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེགས་ན་ཡང་ངའི་ཁྱེད་རོགས་གནང།
you when go if-even I take imp./
ky'e-ra;ng k'a-t'ü: t'ä:-na-ya;ng nga ṭ'i:-rò:-ña;ng/
Please take me whenever you are going.

3. ཁྱེད་རང་གཱ་དུས་ཕེགས་ནའང་ང་ལྷན་ཁྱམ་བཅར་ཀྱི་ཡིན།
you when go if-even I with come fut. c./
ky'e-ra;ng k'a-t'ü: t'ä:-nä: nga Ïä;n-gyä: cha:-k'i-yi;n/
Whenever you go I will come along (with you).

4. ང་གཱ་དུས་ཡོད་ནའང་ཁྱེད་རང་བཞུགས་ཀྱི་མེད་འདུག
I when come if-even you stay (H.) neg. pres. c./
nga k'a-t'ü: yo;ng-nä: ky'e-ra;ng shu:-ki mi;n-du:/
Whenever I come you are not there.

21.2.2. གཱ་དུས་ཡིན་ན་ཡང་ = "always" or "never" (according to context)

གཱ་དུས་ཡིན་ན་ཡང་	is used in colloquial and
གཱ་དུས་ཀྱང་	in literary forms.

Examples:

1. ངས་གཱ་དུས་ཡིན་ནའང་འདི་འད�་ཀྱེད་མ་ཚོང་
I-by when even this-like do not experienced/
ngä: k'a-t'ü: yi;n-nä: di;n-ḍä: ch'e: ma-nyo;ng/
I have never done such things.

2. ཁོང་གིས་འདི་འདས་གཱ་དུས་ཡིན་ནའང་ཀྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
he by this-like when if-even do neg. fut. c./
k'o;ng-k'i din-ḍä: k'a-t'ü: yi;n-nä: ch'e-ki ma-re:/
He will never do such things.

3. ཁོས་གཱ་དུས་ཡིན་ནའང་རྩོ་གཱ་ཁ་བཟོ་གི་ཡོད་རེད།
he-by when if-even trouble make pres. c./
k'ö: k'a-t'ü: yi;n-nä: nyòg-ṭ'a so-ki yò-re:/
He always causes trouble.

4. ངས་གཱ་དུས་ཡིན་ནའང་ཁོང་ལ་བསྒོ་ཕ་ཐུགས་ཀྱ་ཀ་ཡོད།
I-by when if-even he to advise pres. c./
ngä: k'a-t'ü: yi;n-nä: k'o;ng-la Ïab-ch'a gya:-k'i yö:/
I always advise him.

21.2.3. དུས་ / སྐབས་ = "when" or "while" (in connection with a verb)

Examples:

1. ཁྱེད་རང་བོད་ལ་བཞུགས་དུས་གང་རེ་གནང་ཡི་ཡོད།
   you Tibet to live (H.) when what do (H.) pres. c./
   ky'e-ra;ng p'ö:-la shu:-t'ü: k'a-re ña;ng-k'i yö:/
   What were you doing when you were in Tibet?

2. ང་ཚོ་ཞལ་ལག་མཆོད་དུས་ཁོང་འབྱོར་སོང་།
   we food(H.) eat(H.) when he arrived past c./
   nga;n-ts'o shä:-la: ch'ö:-t'ü: k'o;ng jò:-so/
   He arrived while we were having a meal.

3. ཁྱེད་རང་ཨ་ཁ་ར་བཞུགས་སྐབས་མི་ཀ་ཚད་འདུག
   you there stay(H.) when people how much exist./
   ky'e-ra;ng p'a-k'ä: shu:-kab mi k'a-ts'ä: du/
   How many people were there when you were staying there?

4. ང་མ་ཁ་ར་སྒྲོལས་དུས་ཆུ་ཚོད་གསུམ་པ་རེད།
   I down there arrive when time third is/
   nga ma-k'ä: leb-t'ü: ch'u-ts'ö: sum-pa re:/
   It was three o'clock when I arrived down there.

5. ང་ཆུང་ཆུང་ཡིན་*དུས་བོད་ཇར་ཞེ་དགའ་བོ་ཡོད།
   I small is when Tibetan-tea-to very like exist./
   nga ch'u;ng-ch'u;ng yi;n-t'ü: p'ö:-ch'a: she-t'a: ga-po yö:/
   When I was small, I was very fond of Tibetan tea.

6. ལས་ཀ་བྱེད་དུས་ལས་ཀ་བྱེད།
   work-do while work-do/

* In the case of such constructions only ཡིན་ and ཡོད་ are used in the 1st, 2nd & 3rd persons.

   lä:-ka ch'e-t'ü: lä:-ka-ch'e:/
   Work while you work.

7. རྩེད་མོ་རྩེད་དུས་རྩེད་མོ་རྩེད།
   game-play while play/
   tse:-mo tse-t'ü: tse:-mo-tse:/
   Play while you play.

8. ཁྱེད་རང་ཆུང་ཆུང་ཡིན་དུས་བོད་ལ་ཕེགས་ཟོང་ངས།
   you small is when Tibet to go(H.) expr. ?/
   ky'e-ra;ng ch'u;ng-ch'u;ng yi;n-t'ü: p'ö:-la t'ä: nyò;ng-ngä/
   Have you ever been to Tibet when you were small?

9. ཁོང་བོད་ལ་ཡོད་དུས་རྒྱ་རྩི་གཡོ་རེད།
   she Tibet to exist. when rich is/
   k'o;ng p'ö:-la yö:-t'ü: gyu zig-po re:/
   When she was in Tibet, she was wealthy.

10. ངའི་ཡབ་ཡུམ་གཉིས་ཞལ་བཞུགས་པའི་སྐབས་ལ་ང་སྙིང་པོ་ཞེ་དགོ་ཡོད།
    my parents(H.) two alive(H.)-of when to I very happy exist./
    ngä: yèb-yum ñyi: shä:-shu:-pä: kèb-la nga kyi-po she-t'a: yö:/
    I was very happy when my parents were alive.

11. ཁོང་བོད་ལ་ཡོད་དུས་གོ་མ་མཐོ་ཡོ་རེད།
    he Tibet to exist. when rank high is/
    k'o;ng p'ö:-la yö:-t'ü: k'o-sa t'o-po re:/
    When he was in Tibet, he was of high rank.

21.2.4. Use of དུས་ / སྐབས་ and also ཚེ་ in combination with པའི་ / བའི་

དུས་ & སྐབས་	are used in colloquial and
ཚེ་	in literary forms.

སྡོད་སྐབས་ /	སྡོད་པའི་སྐབས་ལ་	=	when (one) stays
འགྲོ་དུས་ /	འགྲོ་བའི་དུས་སུ་	=	when (one) goes
	*འབྱོར་ཚེ་	=	if arrives
	འབྱོར་བའི་ཚེ་ན་	=	when (one)arrives

Examples:

1. ངས་བོད་ལ་སྡོད་པའི་སྐབས་ལ་ཁོང་མཇལ་བྱུང་།
   I Tibet to stay-of when to he see(H.) p.c./
   nga p'ö:-la dö:-pä: kèb-la k'o;ng jä:-ch'u;ng/
   I saw him when I was in Tibet.

2. མེ་འཁོར་འབྱོར་བའི་ཚེ་ན་ = མེ་འཁོར་འབྱོར་བའི་སྐབས་ལ་
   train arrive-of when/
   me-k'or jor-wä: ts'e-na/
   When the train arrives.

3. མེ་འཁོར་དུས་ཐོག་འབྱོར་ཚེ་ = མེ་འཁོར་དུས་ཐོག་འབྱོར་ན་
   train time on arrive if/
   me-k'or t'ü: t'ö: jor-ts'e/
   If the train arrives on time.

21.2.5. Exercise 12

(a) Translate the following sentences into Tibetan

1. When will you come here?
2. When does he come?
3. When will the class start?
4. When do you go to work?
5. I told him this when he was here.
6. I saw him when he was in India.
7. I have been to Tibet when I was small.

* without བའི་ and ན་ means "if arrives"

(b) Fill in the blanks with the appropriate word:

ཀྱང་ ཡང་ འང་ ན་ཡང་ ནའང་

1. ཁྱེད་རང་གི་དུས་ཚོའམ་ ..... ངར་གསུངས་རོགས་གནང་།
2. ལས་ཀ་འདི་གི་དུས་བྱས་ ..... འགྲེགས་ཀྱི་རེད།
3. ང་གི་དུས་ཕྱིན་ ..... ཁོང་སྡོད་ཀྱི་མི་འདུག
4. ཁོང་གིས་གི་དུས་ ..... དེ་འདས་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
5. ཁོང་གི་དུས་ ..... འདིར་ཚེའམ་ཀྱི་མ་རེད།
6. ངས་གི་དུས་ཡིན་ ..... འདི་འདས་བྱེད་ཀྱི་མེད།

(c) Put the correct interrogative particle:

ག་ ཡ་/ ཡས་ སོང་

1. ཁྱེད་རང་ཁྱོམ་ལ་ག་དུས་འགྲོ་ ..... = When will you go?
2. ཁྱེད་རང་ག་དུས་ཕྱིན་ ..... = When did you go?
3. ང་ག་དུས་ཕྱིན་ ..... = When shall I go?
4. ཁོང་ག་དུས་ཕྱིན་ ..... = When did she go?
5. ང་ཚོ་ག་དུས་འགྲོ་ ..... = When shall we go?

(d) Translate the following sentences into English:

1. དེ་ཅ་འདི་ང་ཆུ་ཀར་ལ་ཡོད་པའི་སྐབས་ལ་བྱིས་པ་ཡིན།
2. མེ་འཁོར་འབྱོར་བའི་སྐབས་ལ་ཁོང་འདིར་ཡོག་མ་རེད།
3. མེ་འཁོར་དུས་ཐོག་འབྱོར་ན་ང་ཚོ་ཕྱི་ཡོ་བྱས་ཡོག་མ་རེད།

21.3. ག་གི་ = "which" and related forms

ག་གི་ is used in both colloquial and in literary forms.

Examples:

1. ཁྱེད་རང་གི་ཁྱིམ་ཤག་ག་གི་རེད།
   your house(H.) which is/

ky'e-ra;ng k̲'i s̲im-sha: k̲'a-k̲'i rä/
Which is your house?

2. ང་རྣམ་ཚོད་ཕྱུག་སྐྱུ་གསར་པ་དེ་གཡི་རེད།
your(H.) pen(H.) new that which is/
nga-na-ts'ö: ch'a:-n̄yu: sa:-pa t̲'e k̲'a-k̲'i rä/
Which is your new pen?

3. ངའི་སྐྱ་ཀ་གཡི་རེད།
my pen which is/
ngä: n̄yu-k̲'u k̲'a-k̲'i rä/
Which is my pen?

4. ཁོང་རྣམ་ཚོད་ཨ་བ་གཡི་རེད།
their(H.) child(H.) which is/
k'o-na-ts'ö: a-wa: k̲'a-k̲'i rä/
Which one is their child?

5. ཁྱེད་རང་གི་སྐུ་ཆས་གཡི*་གཡི་རེད།
your things(H.) which-which is/
ky'e-ra;ng k̲'i k̲u-ch'ä: k̲'a-k̲'i-k̲'a-k̲'i rä/
Which are your things?

6. ཁྱེད་རང་གི་ཁང་པ་ཀ་ཚོ་རེད།
your house which-pl. is/
ky'e-ra;ng k̲'i k'a;ng-pa k̲'a;n-ts'o rä/
Which are your houses?

7. ཁང་པ་ག་གི་ཚོང་ཡག་རེད།
house which sale to is/
k'a;ng-pa k̲'a-k̲'i ts'o;ng ya: rä/
Which house is for sale?

* Use of ག་གི་ in repetition denotes plural.

8. ཁྱེད་རང་སྐུམ་འཛོར་ག་གི་ཀ་ཟེ་ཀས་ཀ
you car which buy(H.) fut. c./
ky'e-ra;ng n̄um-k'or k̲'a-k̲'i s̲i: k̲'a/
Which car will you buy?

9. ཁྱེད་རང་ཆུ་བས་པ་ག་གི་ཆུ་བས་ཀ
you horse(H.) which ride(H.) fut. c./
ky'e-ra;ng ch'ib-pa k̲'a-k̲'i ch'ib k̲'a/
Which horse are you going to ride?

21.3.1. ག་གི་ས། = by which

Examples:

1. ཁོང་ལ་ཁྱི་ག་གི་ས་སོ་བཏུབ་པ་རེད།
he to dog which-by bite past c./
k'o;ng-la ky'i k̲'a-k̲'i: so-gyèb-pa rä/
Which dog bit him?

2. ཁྱི་ག་གི་ས་ཟལ་ཀྱི་རེད།
dog which-by bite fut. c./
ky'i k̲'a-k̲'i: p'ä:-k̲'i rä/
Which dog will bite?

3. རྟ་ག་གི་ས་ག་ཡུ་ག་གི་རེད།
horse which-by throw fut. c./
ta k̲'a-k̲'i: ȳu:-k̲'i rä/
Which horse will throw?

4. ག་ཡ་ག་ག་གི་ས་བརྡུང་གི་རེད།
yak which-by gore fut. c./
ya: k̲'a-k̲'i: du;ng-k̲'i rä/
Which yak will gore?

5. མི་གཤགས་གཤེ་གཤེ་གཏང་གི་རེད།
man which-by scold fut. c./
mi k'a-k'i: shä:-shä: ta;ng-k'i rä/
Which man will scold?

6. རྒན་ལཀས་ཀ་གིས་བོད་སྐད་སློབ་གནང་གི་ཡོད་རེད།
teacher(H.) which-by Tibetan language teach(H.) pres. c./
gä;n-la: k'a-k'i: p'ö:-kä: Ìèb-ña;ng-ki yò-rä/
Which teacher is teaching Tibetan language?

7. བཟོ་གྲ་ཀ་གིས་རྒྱུང་འཕྲིན་ཡག་ཤོས་བཟོ་གི་ཡོད་རེད།
factory which-by radio best make pres. c./
so-t'a k'a-k'i: Ìu;ng-t'i;n yag-shö: so-k'i yò-rä/
Which factory makes the best radio?

8. ཚོས་ཀཱ་ཀ་གིས་ཀ་ཀི་ཀསོད་ཀྱི་ཡོད་རེད།
colour which-by which kill pres. c./
ts'ö:-shi k'a-k'i: k'a-k'i sä:-ki yò-rä/
Which colour kills which colour?

9. ཚོས་ཀཱ་ཀ་གིས་ཀ་ཀི་བཀྱ་ཀ་ཀི་ཡོད་རེད།
colour which-by which lift pres. c./
ts'ö:-shi k'a-k'i: k'a-k'i kya:-k'i yò rä/
Which colour brings out which colour?

10. རྐང་པ་ཀ་གིས་པོ་ལོ་ཀོར་ཀདོང་རྒྱ་ཁྱུས་པ་རེད།
foot which-by ball-to kick past c./
ka;ng-pa k'a-k'i: po-lò: do;ng-gya: shü:-pa rä/
Which foot kicked the ball?

21.3.2. ཀ་ཀི་ར། = in which

ཀ་ཀི་ར།	is used in colloquial and
ཀང་དུ།	in literary forms

Examples:

1. ཁྱེད་རང་སློབ་གྲྭ་ཀ་ཀི་ར་སློབ་སྦྱོང་ཀནང་པ།
you school which to study-do(H.) past c./
ky'e-ra;ng Ìab-t'a k'a-k'ä: Ìob-jo;ng ña;ng-pa/
In which school did you study?

2. ཁྱེད་རང་བོད་ལ་དགོན་པ་ཀ་ཀི་ར་བཞུགས་པ།
you Tibet to monastery which-to stay(H.) p.c./
ky'e-ra;ng p'ö:-la gö;n-pa k'a-k'ä: shu:-pa/
In which monastery did you stay in Tibet?

3. བོད་པ་ཆོ་བཅོན་ཁང་ཀ་ཀི་ར་བཙུག་པ་རེད།
Tibetans prison which-to put past c./
p'ö:-pa-ts'o tsö;n-k'a;ng k'a-k'ä: chu:-pa rä/
In which prison were the Tibetans kept?

4. ང་རྣམ་ཚོ་ལས་ཁུངས་ཀ་ཀི་ར་ཕྱུག་ལས་ཀནང་ཀི་ཡོད།
you(H.) office which-to work-do(H.) pres. c./
nga-na-ts'o lä:-k'u;ng k'a-k'ä: ch'a:-lä: ña;ng-k'i yö/
In which office do you work?

5. ཡིག་ཆ་ཀ་ཀིའི་ནང་ལ་ཀས་ལ་ཡོད།
document which-of into shown pres. c./
yig-ch'a k'a-k'i: na;ng-la sä: yò-rä/
In which document is it shown?

6. དེབ་གང་གིའི་ནང་ལ་བཀོད་ཡོད་རེད།
book which-of into written pres. c./
t'eb k'a-k'i: na;ng-la kö: yò-rä/
In which book is it written?

7. ཅ་ལག་འདི་ཚོ་སྒམ་གཅིར་འཇུག་དགོས་རེད།
thing these box which-to put have fut. c./
cha-la: di-ts'o gam k'a-k'ä: chu-gö rä/
In which box are these things to be packed?

8. དེབ་གཅིར་འབྲི་དགོས་རེད།
book which-to write have fut. c./
t'eb k'a-k'ä: t'i-go rä/
In which book shall (I) write?

9. ཁང་མིག་གཅིར་ཚོན་གཏང་དགོས་རེད།
room which-to paint have fut. c./
k'a;ng-mi: k'a-k'ä: ts'ö;n ta;ng-go rä/
Which room is to be painted?

21.3.3. གཅིའི། = of which

གཅིའི་	is used in colloquial and
གང་གི་	in literary forms

Examples:

1. འདི་ཁང་མིག་གཅིའི་ལྡེ་མིག་རེད།
this room which-of key is/
di k'a;ng-mi: k'a-k'i: de-mi: rä/
Which room is this the key to?

2. འདི་ཆུ་ཚོད་གཅིའི་ཤུབ་རེད།
this watch which-of case is/
di ch'u-ts'ö: k'a-k'i: shub rä/
Which watch is the case from?

3. འདི་མཛུ་ཀུ་གཅིའི་དཔར་རྗེས་རེད།
this finger which-of print is/
di zu-k'u k'a-k'i: par-je: rä/
Which finger is this print from?

4. འདི་ལྷུམ་ར་གཅིའི་མེ་ཏོ་གཅིག་རེད།
this garden which-of flower is/
di dum-ra k'a-k'i: me-tò: rä/
Which garden is this flower from?

21.3.4. "which" joining a subordinate clause

In affirmative sentences, the demonstrative pronoun དེ་ is used in place of གཅིའི.

Pay attention to the inversions of object and verb.

Structure of the principal clause and the subordinate one joint by "which"					
Past:	pronoun	verb	ཡའི་	object	དེ་
Present:	or		ཡཱན་ཡའི་		
Future:	subject		ཡག་གི་/ རྒྱུའི་		

Examples:

1. ངས་བྲིས་ཡའི་ཡི་ཀེ་དེ་ག་ཡར་ཡོད།
I-by wrote-of letter which where exist./

ngä̀: t̲'ì:-pä: yi-k̲'e t̲'e k̲'a-pa: yö/
Where is the letter which I wrote?

2. ངས་སྦྲད་པའི་དེབ་དེ་བརླག་པ་རེད།
I-by gave-of book which lost past c./
ngä̀: ṭä̀:-pä: t̲'eb-t̲'e ī̀a:-pa re:/
The book which I gave is lost.

Present:

1. ཁྱེད་རང་གིས་བྱེད་བཞིན་པའི་ལས་ཀ་དེ།
you by do-continue-of work which/
ky'e-ra;ng k̲'ì: ch̲'e:-shi;n-pä: lä:-ka t̲'e/
The work which you are doing.....

2. ཁྱེད་རང་གིས་ཉོ་བཞིན་པའི་ས་ཆ་དེ།
you by buy-continue-of land which/
ky'e-ra;ng k̲'ì: nyo-shi;n-pä: sa-ch'a t̲'e/
The land which you are buying.....

3. ཁྱེད་རང་གིས་མཆོད་བཞིན་པའི་ནམ་བཟའ་དེ།
you by wear(H.)-continue-of dress(H.) which/
ky'e-ra;ng k̲'ì: ch'ö:-shi;n-pä: nam-sa t̲'e/
The dress which you are wearing.....

4. ཁྱེད་རང་གིས་བློག་བཞིན་པའི་དེབ་དེ།
you by read-continue-of book which/
ky'e-ra;ng k̲'ì: ī̀ò:-shi;n-pä: t̲'eb t̲'e/
The book which you are reading.....

5. ཁྱེད་རང་གིས་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་པའི་སློབ་ཚན་དེ།
you by study-continue-of lesson which/

ky'e-ra;ng k̲'ì: ī̀ob-jo;ng ch̲'e:-shi;n-pä: ī̀ob-ts'ä;n t̲'e/
The lesson which you are studying.....

The infinitive particle ཡག་ or རྒྱུ་ in combination with the genitive གི་/ཀྱི་ is used after the main verb to indicate future tense.

Future:

1. ཁོང་གིས་བསྡམ་ཡག་གི་རྫས་ཚས་དེ་ཚོ།
he by take(H.) inf. of thing(H.) which-pl./
k'o;ng k̲'ì: ñam-ya: k̲'i ku-ch'ä: t̲'e-ts'o/
The things which he will take.....

2. ཁོང་གིས་བཞོན་ཡག་གི་རྟ་དེ།
he by ride inf. of horse which/
k'o;ng k̲'ì: shö;n-ya: k̲'i ta t̲'e/
The horse which he will ride.....

3. ཁོང་གིས་ཡིད་སྐྱོད་བྱ་རྒྱུའི་མཇུ་བ་གཏོན་ཡིག་དཔར་དེ།
he by use inf.-of typewriter which/
k'o;ng k̲'ì: p̲'e-chö:-ch'a gyü: zub-nö;n-yig-par t̲'e/
The typewriter which he will use.....

4. ཁོང་ཚོས་བཟོ་ཡག་གི་ཤོག་གུ་དེ་ཚོ།
they-by make inf. of paper which pl./
k'o;ng-ts'ö: so-ya: k̲'i shu-k̲'u t̲'e-ts'o/
The papers which they will make..... or
The papers which they make.....

21.3.5. Exercise 13

(a) Translate the following sentences into English

1. ཁྱེད་རང་གི་ཕྱག་དེབ་ཀ་གི་རེད།
2. ཕྱག་དེབ་ཀ་གི་ཁྱེད་རང་གི་རེད།

3. ག�g གི་ཁྱེད་རང་གི་གཟེམ་ཤག་རེད།
4. དཔར་ཆས་གང་གི་ཁོང་གི་འཕྲོ་བརྒྱག་བཏང་པ་རེད།
5. ཡི་གེ་འདི་སྐད་ཀུ་གང་གིས་བྲིས་པ་རེད།
6. ངས་ཁྱོས་པའི་ཚུ་ཚོད་དེ་འགྲོ་གི་མི་འདུག
7. ཁོང་ཁང་མིག་གི་ཀིར་བཞུགས་ཀྱི་རེད།
8. ང་ཚོ་ཁང་མིག་ག་གི་འི་ནང་ལ་སྟོད་དགོས་རེད།
9. མི་ག་གིས་ཁྱོག་ཁ་བཟང་ཆེ་ཆས་པ་རེད།

(b) Translate the following sentences into Tibetan

1. Which horse threw you?
2. Which dog bit you?
3. Which foot kicked the ball?
4. Which boy made the trouble?
5. In which school did you study?
6. Which class is this?
7. Which one is your class teacher?
8. The watch which you brought for me is very good.

21.4. ག་པར། = "where" and related forms

ར་པར། is used in colloquial and
ར་ད། in literary forms.

Examples:

1. ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེག་གི་ཡིན། = ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེག་ག
you where go(H.) fut. c./
ky'e-ra;ng k̲'a-pa: t'ä:-k̲'i yi;n/
Where will you go?

2. ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེག་གི་ཡོད།
you where go pres. c /

ky'e-ra;ng k̲'a-pa: t'ä:-k̲'i yö:/
Where are you going?

3. ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེག་པ་ཡིན། = ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེག་པ།
you where go past c./
ky'e-ra;ng k̲'a-pa: t'ä:-pa yi;n/
Where did you go?

4. ང་ག་པར་འགྲོ་གི་རེད།
I where go fut. c./
nga k̲'a-pa: ḍo-k̲'i rä/
Where am I going?

5. ང་ག་པར་འགྲོ་གི་འདུག
I where go pres. c./
nga k̲'a-pa: ḍo-k̲'i du/
Where am I going?

6. ང་ག་པར་ཕྱིན་པ་རེད།
I where went past c./
nga k̲'a-pa: ch'i;n-pa rä/
Where did I go?

7. ཁོང་ག་པར་ཕེག་གི་རེད།
he where go(H.) fut. c./
k'o;ng k̲'a-pa: t'ä:-k̲'i rä/
Where will he go?

8. ཁོང་ག་པར་ཕེག་གི་འདུག
he where go pres. c./
k'o;ng k̲'a-pa: t'ä:-k̲'i du/
Where is he going?

9. ཁོང་གི་པར་ཕེགས་པ་རེད།
he where go past c./
k'o;ng k̲'a-pa: t'ä:-pa rä/
Where did he go?

10. ཁྱེད་རང་གི་ཕེབས་འཁོར་གা་པར་ཡོད།
your car(H.) where exist./
ky'e-ra;ng k̲'i p'eb-k'or k̲'a-pa: yö/
Where is your car?

11. ང་ཚོའི་སྒྲུམ་འཁོར་ག་པར་འདུག
our car where exist./
nga;n-ts'ö: ñum-k'or k̲'a-pa: du/
Where is our car?

12. ཁོང་གི་ཞབས་ཕྲུ་ག་པར་ཡོག་རེད།
his servant(H.) where exist./
k'o;ng k̲'i sh̲èb-ch'i k̲'a-pa: yò-rä/
Where is his servant?

13. སློབ་ཕྲུག་ཚོ་ག་པར་འདུག
students where exist./
Īob-ṭ'u:-ts'o k̲'a-pa: du/
Where are the students?

14. བོད་པའི་ཟ་ཁང་ག་པར་ག་པར་*ཡོག་རེད།
Tibetan-of restaurant where where exist./
p̲'ö-pä: s̲a-k'a;ng k̲'a-pa: k̲'a-pa: yò-rä/
Where are the Tibetan restaurants?

15. བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ག་པར་ཡོག་རེད།
Tibet of library where exist./

* The double appearance of ག་པར་ (literally: where, where) indicates that there are many restaurants.

p̲'ö:-ki pen-zö:-k'a;ng k̲'a-pa: yò-rä/
Where is the Tibetan Library?

16. ཁྱེད་རང་བོད་ལ་བཞུགས་ས་ག་པར་ཡིན་པ།
you Tibet to stay-place(H.) where is/
ky'e-ra;ng p̲'ö:-la sh̲u:-sa k̲'a-pa: yi;n-pa/
Where is your home in Tibet?

17. ང་རྣམ་ཚོ་བོད་ལ་བཞུགས་གདན་འཛུགས་ས་ག་པར་ཡིན་འགྱོ།
you pl.(H.) Tibet to stay-place where is/
nga-na-ts'o p̲'ö:-la sh̲u-dä;n-ja:-sa k̲'a-pa: yi;n-ḍo/
same as (16) but very polite

18. ང་རྣམ་ཚོ་བོད་ལ་བཞུགས་གདན་འཛུགས་ས་ག་པར་ཡིན་པ་ཆོ།
same as (17)

19. ཁྱེད་རང་བོད་ལ་ག་པར་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད།
you Tibet to where stay pres. c./
ky'e-ra;ng p̲'ö:-la k̲'a-pa: sh̲u:-ki yö/
Where do you stay in Tibet?

20. ང་རྣམ་ཚོ་བོད་ལ་ག་པར་བཞུགས་གདན་འཛུགས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཆོ།
you pl.(H.) Tibet to where stay-place is/
nga-na-ts'o p̲'ö:-la k̲'a-pa: sh̲u-dä;n ja:-ki yö-pa-no/
same as (19) but very polite

21.4.1. ག་པར་ཡང། "everywhere" & "anywhere"

ག་པར་ཡང། is used in colloquial and
གང་དུ་ཡང། in literary forms

Examples:

1. བོད་པའི་ཚོང་ཁང་ག་པར་ཡང་ཡོག་རེད།
Tibetan-of shop where-even exist./

p'ö-pä: ts'o;ng-k'a;ng k'a-pa: ya;ng yò-re:/
Tibetan shops are everywhere.

2. བོད་པའི་མི་གཱ་པར་ལའང་ཡོད་རེད།
Tibetan-of people where-to-even exist./
p'ö-pä: mi k'a-pa: lä: yò-re:/
Tibetan people are everywhere.

3. ཁོང་གཱ་པར་ཡང་འགྲོ་གི་རེད། = ཁོང་གཱ་པར་ལ་ཡང་འགྲོ་གི་རེད།
he where-even go fut.c./
k'o;ng k'a-pa: ya;ng ḍo-k'i-re:/
He will go anywhere.

4. ཁོང་གཱ་པར་ལ་ཡང་འགྲོ་གི་མི་འདུག
he where-to-even go neg. pres. c./
k'o;ng k'a-pa: lä ḍo-k'i mi;n-du/
He doesn't go anywhere.

5. ང་ཚོ་ཁ་ས་ཀ་ས་ཀ་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
we yesterday everywhere go past c./
nga;n-ts'o k'ä:-sa k'a-sa-k'a-la ch'i;n-pa yi;n/
Yesterday we went everywhere.

6. ཀཱུན་འཁེ་མའི་ཉིན་སྐད་ང་ཚོ་ཀཱ་པར་ལ་ཡང་འགྲོ་ཆོག་གི་རེད།
Sunday-of on we where-to-even go allow/
sa-nyi-mä: nyi;n-ga;ng nga;n-ts'o k'a-pa: lä: ḍo ch'ò:-k'i re:/
We can go anywhere on Sunday.

7. དེའི་ཉིན་སྐད་ཁོང་གཱ་པར་ལ་ཡང་འགྲོ་བ་རེད།
that-of on he where-to-even go pres. c./
t'e:-nyi;n-ga;ng k'o;ng k'a-pa: lä: ḍo-wa re:/
He goes everywhere on that day (usually).

8. ཁོང་གཱ་པར་ལ་ཡང་འགྲོ་བ་མ་རེད།
she where-to-even go neg. pres. c./
k'o;ng k'a-pa: lä: ḍo-wa ma-re:/
She doesn't go anywhere (usually).

9. ངས་ལུང་པ་འདི་རྒྱལ་བཞིན་ཀྱི་ཕྱིད་པོ་འདི་འད�་གཱ་པར་ལ་ཡང་མཐོང་མ་བྱུང།
I-by country this like-of pleasant such where-to-even see neg. past. c.
ngä: lu;ng-pa di na;ng-shi;n-ki kyi-po di;n-ḍä: k'a-pa: lä:
t'o;ng ma-ch'u;ng/
I haven't seen such a nice country like this anywhere.

21.4.2. Structure of "wherever"

གཱ་པར། + past stem of verb + ཀྱང་, ཡང་, འང་, ནའང་ & ན་ཡང་

Examples:

1. ང་གཱ་པར་ཕྱིན་ཀྱང་ངའི་བུ་མཉམ་དུ་ཡོང་གི་རེད།
I where went even my son with come fut. c./
nga k'a-pa: ch'i;n-kya;ng ngä: p'u nȳam-t'u yo;ng-k'i re:/
Wherever I go, my son will come along (with me).

2. ཁྱེད་རང་གཱ་པར་ཕེགས་ནའང་ཁོང་ཡོང་གི་རེད།
you where go(H.) if-even he come fut. c./
ky'e-ra;ng k'a-pa: t'ä:-nä: k'o;ng yo;ng-k'i re:/
Wherever you go, he will come (with you).

3. ཁྱེད་རང་གཱ་པར་ཕེགས་ཡིན་ནའང་ཁོང་ཡོང་གི་རེད།
you where go(H.) if-even he come fut. c./
ky'e-ra;ng k'a-pa: t'ä:-pa-yi;n-nä: k'o;ng yo;ng-k'i re:/
same as (2)

4. མི་འདི་གཱ་པར་བཏང་ནའང་གོ་ཆོད་ཡོ་ཡོད།
man this where sent if-even useful exist./

mi di k̲'a-pa: ta;ng-nä: k̲'o-ch'ö:-po yö:/
Wherever this man is sent to, he is useful.

21.4.3. གཅར། & གནས། = "how could"

Examples:

1. འདི་ཉི་མ་གཅིག་ལ་གཅར་བློག་ཚར་ཐུབ་རེད།
   this day one to where read finish fut. c./
   di nyi-ma chig-la k̲'a-pa: l̄ò: ts'a:-k̲'i rä/
   How can this be read in one day?

2. ཁོང་གིས་འདི་གནས་ཁ་ལོ་འཛིན་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
   he by this from-where manage able fut. c./
   k'o;ng k̲'i: di k̲'a-nä: k'a-lo-ch'ü;n t'ub-ki rä/
   How can he manage this?

3. བུ་མོ་འདི་གཅིག་ཡུར་གཅར་འགྲོ་རྒྱས་ཀྱི་རེད།
   girl this alone-to where go dare fut. c./
   p̲'u-mo di chi-po: k̲'a-pa: ḍo nü:-ki rä/
   How dare this girl go alone?

4. ནན་ཚ་འདི་འད�་པུ་གྱས་གཅར་འཕྲོག་གི་རེད།
   pain this-like child-by where bear fut. c./
   na-ts'a di;n-ḍä: pu-k̲'ü: k̲'a-pa: ky'ò:-k̲'i rä/
   How can a child bear such a pain?

5. སྐད་ཚ་འདི་ངས་གཅར་བཟོད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
   talk this I-by where bear able fut. c./
   kä-ch'a di ngä: k̲'a-pa: s̲ä: t'ub-ki rä/
   How can I stand this talk?

21.4.4. Exercise 14

(a) Translate the following into Tibetan:

1. Where did you go?
2. Where are you going?
3. Where is he going?
4. Where is your wife?
5. Where did they go?
6. Where is the Tibetan Library?
7. Where are they living?
8. How could she do this?
9. How could a child understand this?
10. Wherever I go, I take this with me.

(a) Translate the following into English

1. ཁོང་གཅར་ཞེག་ནས་ཕྱི་འདི་འགྲོ་ཀི་རེད།
2. ང་གཅར་ཕྱིན་ནས་ཕྱི་རང་ལེབས་གས།
3. ང་གཅར་ཡང་ཕྱིན་པ་ཡིན།
4. ཁ་ས་ང་གས་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
5. བུ་འདི་གཅར་བཏང་ནས་ཡང་འགྲོ་ཀི་རེད།
6. ཁོང་ལ་ཡོད་ནས་ཐེད་གསུང་ཀི་འདུག
7. ཁོང་ཕ་ཀར་ཐེད་ནས་ཡོག་རེད་གསུངས་པ་རེད།

21.5. གནས། = "from where" & related forms

གནས།	is used in colloquial and
གང་ནས།	in literary forms.

Examples:

1. ཕྱི་རང་གནས་ཡིན་པ།
   you from-where is/

ky'e-ra;ng k̲'a-nä˩˧ yi;n-pa/
Where are you from?

2. ང་རྣམ་ཚོ་ཀ་ནས་ཡིན་པ་ཨོ།
you(H.) from-where is/
nga-na-ts'o k̲'a-nä˩˧ yi;n-pa-no/
same as (1) but very polite

3. ཁོང་ཚོ་ལུང་པ་ཀ་ནས་རེད།
they country from-where is/
k'o;ng-ts'o lu;ng-pa k̲'a-nä˩˧ rä/
Which country are they from?

4. ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན། = ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེབས་ཀ
you from-where come(H.) fut. c./
ky'e-ra;ng k̲'a-nä˩˧ p'e-ki-yi;n/
From where will you come? or
Which way will you come?

5. ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེབས་ཀྱི་ཡོད།
you from-where come pres. c./
ky'e-ra;ng k̲'a-nä˩˧ p'e:-ki yö/
Where are you coming from?

6. ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེབས་པ་ཡིན། = ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེབས་པ།
you from-where come past c./
ky'e-ra;ng k̲'a-nä˩˧ p'e˩˧-pa yi;n/
Where did you come from? or
Where do you come from? (as a general statement)

7. ཁོང་ཚོ་ག་ནས་ཕེག་གི་འདུག
they from-where go(H.) pres. c./

k'o;ng-ts'o k̲'a-nä˩˧ t'ä:-k̲'i du/
Which way are they going from?

8. ཁྱེད་རང་ག་ནས་ཕེག་ག
they from-where go fut. c./
ky'e-ra;ng k̲'a-nä˩˧ t'ä-k̲'a/
Which way will you go?

9. ཁོང་རྣམ་ཚོ་ག་ནས་ཕེག་སོང་།
they(H.) from-where go past c./
k'o-na-ts'o k̲'a-nä˩˧ t'ä˩˧-so;ng/
Which way did they go?

10. འདོད་ཆགས་ག་ནས་སྐྱེ་གི་ཡོག་རེད།
Attachment from-where born pres. c./
dö:-ch'a˩˧ k̲'a-nä˩˧ kye-k̲'i yò-rä/
From where does attachment arise?

11. ཆར་པ་ག་ནས་བྱུང་བ་རེད། = ཆར་པ་ག་ངས་ལས་བྱུང་ངམ། (lit.)
rain from-where originate past c./
ch'a:-pa k̲'a-nä˩˧ c̲h'u;ng-pa rä/
From where did the rain originate?

12. སྒོ་ང་ག་ནས་བྱུང་པ་རེ།
egg from-where originate past c./
go-nga k̲'a-nä˩˧ c̲h'u;ng-pa rä/
From where did the egg originate? or
Where does egg come from? (as a general question)

13. བྱ་མོ་ག་ནས་ཡོང་གི་ཡོག་རེ།
hen from-where come pres. c./
c̲h'a-mo k̲'a-nä˩˧ yo;ng-k̲'i yò-rä/
From where does a hen originate?

14. མི་འདི་གཱ་ནས་སྒྲིབས་པ་རེད།
man this from-where came past c./
mi di k'a-nä: Īeb-pa rä/
Where did this man come from?

21.5.1. གཱ་ནས་ཀྱང་། = "everywhere" & "anywhere"

Examples:

1. འདི་གཱ་ནས་ཀྱང་རགས་ཀི་རེད།
this from-where-even get fut. c./
di k'a-nä:-kya;ng ra:-k'i rä/
This is available everywhere.

2. འདི་གཱ་ནས་ཡིན་ན་ཡང་རགས་ཀི་རེད།
this from-where if-even get fut. c./
di k'a-nä: yi;n-na-ya;ng ra:-k'i re:/
same as (1)

3. དེང་སང་འདི་གཱ་ནས་ཀྱང་རགས་ཀི་མ་རེད།
these days this from-where-even get neg. fut. c./
t'e;ng-sa;ng di k'a-nä:-kya;ng ra:-k'i ma:-re:/
This is not available anywhere these days.

4. དེང་སང་འདི་གཱ་ནས་ཡིན་ན་ཡང་རགས་ཀི་མ་རེད།
these days this from-where-even get neg. fut. c./
t'e;ng-sa;ng di k'a-nä:-yi;n-na-ya;ng ra:-k'i ma:-re:/
This is not available anywhere these days.

5. འདིའི་སྐོར་ལ་གཱ་ནས་ཡིན་ན་ཡང་གོ་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
this-of about from-where if-even hear able fut. c./
di: kor-la k'a-nä: yi;n-na-ya;ng k'o t'ub-ki re:/
(One) can hear from anywhere about this.

21.5.2. Structure of "wherever", "whichever way" & "In whatever way".

ཀཱ་ནས། + past stem of verb + ཀྱང་, ཡང་, འང་ or ནའང་/ན་ཡང་

Examples:

1. འདི་ཀཱ་ནས་ཉོས་ཀྱང་གོང་ཀཆིག་པ་རེད།
this from-where bought even price same is/
di k'a-nä: nyö:-kya;ng k'o;ng chig-pa re:/
Wherever (you) buy this, the price is the same.

2. འདི་ཀཱ་ནས་ཉོས་ན་ཡང་གོང་ཀཆིག་པ་རེད།
this from-where bought if-even price same is/
di k'a-nä: nyö:-nä: ya;ng k'o;ng chig-pa re:/
same as (1)

3. འདི་ཀཱ་ནས་ཀཱི་ཀས་ནའང་ལྱ་ཀས་གོང་ཀཆིག་པ་རེད།
di k'a-nä: si:-nä: ja:-k'o;ng chig-pa re:/
same as (2) but honorific

4. ཀཱ་ནས་ཕེབས་ནའང་ཐཀ་རིང་ཐུང་ཀཆིག་པ་རེད།
from-where come if-even distance-length same is/
k'a-nä: p'e:-nä: t'a: ri;ng-t'u;ng chig-pa re:/
Whichever way (you) come it is the same distance.

5. ཀཱ་ནས་ཕྱིན་ན་ཡང་དུས་ཆོད་ཀཆིག་ལ་སྒྲིབས་ཀྱི་འདུག
from-where went if-even time one to reach pres. c./
k'a-nä: ch'i;n-nä: t'ü:-ts'ö: chig-la Īeb-ki du/
Whichever way (we) go (we) reach there at the same time.

6. ཀཱ་ནས་བལྟས་ཀྱང་འདྲ་འདྲ་བ།
from-where looked even ghost like/
k'a-nä: tä:-kya;ng ḍe-ḍa-wa/
Whichever way (I) look (at you), (you) look like a ghost.

7. ང་ལ་གནོད་པ་མ་སྐྱེལ་ཅང་།
I to harm not deliver imp./
nga la ñö-pa ma-kyä: a;ng/
Do not harm me.

8. གཅིག་བསམ་བློ་བཏང་ཡང་།
from-where think even/
k'a-nä: sam-Īo ta;ng-ya;ng/
In whatever way (I) think,

9. ཆོས་ལས་ལྷག་པ་མེ་འདུག
dharma than more not exist./
ch'ö:-lä Īag-pa mi;n du/
There is nothing greater than Dharma.

21.5.3. Exercise 15

(a) Translate the following into Tibetan.

1. Where are they from?
2. I do not know where they are from.
3. Where are you from?
4. I am from Tibet.
5. From which country is he?
6. He is from Tibet too.
7. Where did they come from?
8. They came from America.
9. Where am I from?
10. You are from Tibet.

(b) Translate the following into English.

1. ཆར་པ་གཅིག་བྱུང་བ་རེད།
2. ཆར་པ་ཆུ་མཆོ་གཅིག་བྱུང་བ་རེད།

3. ཁྱོ་ང་གཅིག་བྱུང་བ་རེད།
4. ཁྱོ་ང་བྱ་མོ་གཅིག་བྱུང་བ་རེད།
5. ཁྱེད་རང་དང་ལྷ་གཅིག་ཕེབས་པ།
6. ང་དང་ལྷ་ནང་གཅིག་ཡོང་པ་ཡིན།
7. འདི་ཁོང་ལ་གཅིག་རགས་པ་རེད།

21.6. གཙང་། = "how much", "how many" and related forms

གཙང་	is used in colloquial and
ཇི་ཙམ།	in literary forms.

Examples:

1. འདི་ར་གོང་གཙང་*རེད།
this-to price how-much is/
dä: k'o;ng k'a-ts'ä: rä/
What is the cost of this ?

2. འདི་ར་ལྷ་གས་གོང་གཙང་རེད།
this-to price(H.) how-much is/
dä: ja:-k'o;ng k'a-ts'ä: rä/
same as (1) but honorific

3. ཚིགས་ཕེབས་ཆ་གཅིག་ལ་གོང་གཙང་རེད།
finger-ring pair one to price how-much is/
ts'i-k'ò: ch'a-chig-la k'o;ng k'a-ts'ä: rä/
What is the cost of a pair of finger rings?

4. ཕྱག་རྒྱུ་ཆ་**གཅིག་ལ་ལྷ་གས་གོང་གཙང་རེད།
ring(H.) pair one to price(H.) how much is/

---

* གཙང་ = 'how much', 'how many' appears in the English translation mostly is 'what'

** In Tibetan ཆ་ (pair) is used to any two identical objects.

ch'a-gyü: ch'a chig-la ja:-k'o;ng k'a-ts'ä: rä/
What is the cost of a pair of finger rings?

5. བཙུགས་གདན་ཆ་གཅིག་ལ་ཕྱགས་གོང་ག་ཚད་རེད།
carpet(H.) pair one to price how much is/
shu-dä;n ch'a chig-la ja:-k'o;ng k'a-ts'ä: rä/
What is the cost of a pair of carpets?

6. ཏྱས་ན། ཡ་གཅིག་ལ་ག་ཚད་རེད།
then/ a piece-to how much is/
ch'ä:-na ya chig-la k'a-ts'ä: rä/
And then, how much is one piece (of the pair)?

7. གསོལ་ཇ་ཞལ་དཀར་གང་ལ་ག་ཚད་རེད།
tea(H.) cup(H.) one to how much is/
sö:-ch'a shä:-ka: k'a;ng-la k'a-ts'ä: rä/
How much is a cup of tea?

8. བཞེས་ཐུག་ཞལ་དཀར་དོ་ལ་ག་ཚད་རེད།
noodle(H.) cup two to how much is/
she-t'u: shä:-ka: t'o-la k'a-ts'ä: rä/
How much is two bowls of noodles?

9. འདི་འད�་གཅིག་ལ་ག་ཚད་རེད།
this like one to how much is/
di;n-ḍä: chig-la k'a-ts'ä: rä/
How much is one of these?

10. ཁྱེད་རང་ལ་དེབ་འདི་འདམ་ག་ཚད་ཡོད།
you to book this like how much exist./
ky'e-ra;ng-la t'eb di;n-ḍä: k'a-ts'ä: yö/
How many such books do you have?

11. ཁོང་ལ་དེབ་འདི་འདམ་ག་ཚད་འདུག
he to book this like how much exist./
k'o;ng-la t'eb di;n-ḍä: k'a-ts'ä: du/
How many such books does he have?

12. ཁང་པ་འདིའི་ནང་ལ་མི་ག་ཚད་ཆུར་ཀྱི་རེད།
house this-of into people how much fit fut. c./
k'a;ng-pa di: na;ng-la mi k'a-ts'ä: ch'u:-k'i rä/
How many people will fit in this house?

13. རྡ་རམ་ས་ལར་མི་འབོར་ག་ཚད་ཡོག་རེད།
Dharamsala-to population how much exist./
da-ram-sa-la: mi;n-bor k'a-ts'ä: yò-rä/
What is the population of Dharamsala?

14. དཔེ་མཛོད་ཁང་ལ་ལས་རྒྱན་ག་ཚད་ཡོག་རེད།
library to staff-member how much exist./
pe;n-zö:-k'a;ng-la lä:-ch'e: k'a-ts'ä: yò-rä/
How many staff members are in the Library?

15. ད་ཕྱ་ཆུ་ཚོད་ག་ཚད་རེད།
just-now time how much is/
t'a;n-ta ch'u-ts'ö: k'a-ts'ä: rä/
What is the time now?

16. དེ་རིང་ཚེས་པ་ག་ཚད་རེད།
today date how much is/
t'e-ri;ng ts'e-pa k'ats'ä: rä/
What date is it today?

17. ཁྱེད་རང་ལ་དུས་ཚོད་ག་ཚད་ཡོད།
you to time how much exist./

ky'e-ra;ng-la t̲'ü:-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ yö/
How much time do you have?

18. ཁྱེད་རང་ཉིན་རེ་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
you daily hour how much work pres. c./
ky'e-ra;ng nyi;n-re ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ lä:-ka c̲h'e-ki yö/
How many hours do you work daily?

21.6.1. གཅད་ལ། = at what

གཅད་ལ།	is used in colloquial and
ཇི་ཙམ་ལ།	in literary forms.

Examples:

1. ཁྱེད་རང་འདི་ནས་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་ཕྱིན་ཀ
you here from time how much to depart fut. c./
ky'e-ra;ng di nä̀ ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la t'ö;n-k̲'a/
At what time will you depart from here ?

2. ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་ཁོང་སྒྲོལས་པ་རེད།
time how much to he arrive past c./
ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la k'o;ng l̄eb-pa rä/
At what time did he arrive?

3. གནམ་གྲུ་འདི་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་འཕུར་ཀྱི་རེད།
aeroplane this time how much to fly fut. c./
n̄am-t̲'u di ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la p'ir-k̲'i rä/
At what time will this plane take off?

4. ཁོང་ཚོ་འདིར་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་ཕེབས་ཀྱི་རེད།
they here time how much to come fut. c./
k'o;ng-ts'o dä: ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la p'e:-ki rä/
At what time will they come here?

5. ཁྱེད་རང་འདིར་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་ཕེབས་ག
you here time how much to come fut. c./
ky'e-ra;ng dä: ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la p'e:-k̲'a/
At what time will you come here?

6. ངའི་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་ཡོང་དགོས་རེད།
I here time how much to come have is/
nga dä: ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀ la yo;ng go rä/
At what time should I come here?

7. ང་ཚོ་འདིར་ཚུ་ཚོད་གཅད་ལ་འཛོམས་དགོས་རེད།
we here time how much to gather have is/
nga;n-ts'o dä: ch'u-ts'ö̀ k̲'a-ts'ä̀-la zom go rä/
At what time should we gather here?

8. ཁྱེད་རང་འདི་ནས་ཚེས་པ་གཅད་ལ་ཕྱིན་ག
you this from date how much to depart fut. c./
ky'e-ra;ng di-nä̀ ts'e-pa k̲'a-ts'ä̀ la t'ö;n-k̲'a/
On what date will you depart from here?

9. ཁོང་ཚོ་རྒྱ་གར་ནས་ཚེས་པ་གཅད་ལ་ཕྱིན་པ་རེད།
they India from date how much to depart past c./
k'o;ng-ts'o gya-k̲'a: nä ts'e-pa k̲'a-ts'ä̀ la t'ö;n-pa rä/
On what date did they depart from India?

21.6.2. གཅད་ཀྱི་ = "how many of"

1. འདི་སྒོར་མོ་གཅད་ཀྱི་རེད།
this coin how much is/
di gò:-mo k̲'a-ts'ä̀ ki rä/
How much is this? or (How many coins did (you) pay for this?)

2. སློབ་ཚན་འདི་ཉི་མ་གཅད་ཀྱི་རེད།
lesson this day how much of is/
Īob-ts'ä;n di nyi-ma k'a-ts'ä: ki rä/
How many days lesson is this of?

21.6.3. གཅད། = "how much" (in statement)

1. ངས་ཁོང་ལ་རོགས་རམ་གཅད་བྱས་ཡོད་རེད། ཁོང་གིས་དྲན་གི་ཡོད་མ་རེད།
I-by he to help how much did exist./ he by remember pres. neg. c./
ngä: k'o;ng-la rog-ram k'a-ts'ä: ch'ä: yò-rä/ k'o;ng-k'i t'ä;n-k'i yò: ma-re:/
He doesn't remember, how much I helped him.

2. དེ་དུས་མི་གཅད་ཡོད་པ་དྲན་གསོས་ཀྱི་མི་འདུག
that time people how much exist. remember neg. pres. c./
t'e-t'ü: mi k'a-ts'ä: yö-pa t'ä;n sö:-ki mi;n-du/
I cannot remember how many people were there at that time.

21.6.4. Exercise 16

Translate the following into Tibetan

1. How much does this pen cost?
2. How much does this pair of socks cost?
3. How many such rings does she have?
4. How many girls are in that school?
5. What is the time now?
6. What date is it today?
7. How much money do you have?
8. How much will each student get?
9. At what time will you start it?
10. At what time do you come to the class?

11. How many days' work is this?
12. What is the price of this?
13. I don't remember how much I gave him.
14. How much money do you need?

21.7. གཅེ་བྱས་ནས། = "why" and related forms

གཅེ་བྱས་ནས།	གཅེ་ཡིན་ནམ།	is used in colloquial &
	གང་ཡིན་ནམ།	in literary forms.

Examples:

1. གཅེ་ཡིན་ནམ།
what is/? /
k'a-re yi;n-na/
Why?

2. ཁོང་སློབ་གྲྭ་གཅེ་བྱས་ནས་མ་ཕྱིན་པ་རེད།
he school-to why not went past c./
k'o;ng Īab-ṭ'a: k'a-re-ch'ä-nä ma-ch'i;n-pa rä/
Why didn't he go to school?

3. ཁོང་གཅེ་བྱས་ནས་སློབ་གྲྭ་མ་ཕྱིན་པ་རེད།
he why school-to not went past c./
k'o;ng k'a-re-ch'ä-nä Īab-ṭ'a: ma-ch'i;n-pa rä/
same as (2)

4. ཁོང་སློབ་གྲྭ་མ་ཕྱིན་པ་གཅེ་ཡིན་ནམ།
he school-to not went why/
k'o;ng Īab-t'a: ma-ch'i;n-pa k'a-re-yi;n-na/
same as (2)

5. ཁྱེད་རང་གི་རེ་བྱས་ནས་དགོངས་པ་འཚོམས་པ་རེད།
you why get angry past c./
ky'e-ra;ng k'a-re-ch'ä-nä go;ng-pa ts'om-pa rä/
Why did you get angry?

6. ང་ཚོ་གི་རེ་བྱས་ནས་འགྲོ་ཆོག་གི་ཡོག་མ་རེད།
we why go allow neg. pres. c./
nga;n-ts'o k'a-re-ch'ä-nä ḍo ch'ò:-k'i yò: ma-rä/
Why are we not allowed to go?

7. ང་ཚོ་འགྲོ་མ་ཆོག་ག་ག་རེ་རེད།
we go not allow why/
nga;n-ts'o ḍo ma-ch'o-k'a k'a-re rä/
same as (6)

8. ཁྱེད་རང་གི་རེ་བྱས་ནས་འགྲོ་ག
you why go fut. c./
ky'e-ra;ng k'a-re-ch'ä-nä ḍo-k'a/
Why will you go?

9. ཁྱེད་རང་གི་རེ་བྱས་ནས་འགྲོ་གི་ཡོད།
you why go pres. c./
ky'e-ra;ng k'a-re-ch'ä-nä ḍo-k'i yö/
Why are you going?

10. ཁྱེད་རང་གི་རེ་བྱས་ནས་ཕེག་པ།
you why go(H.) past c./
ky'e-ra;ng k'a-re-ch'ä-nä t'ä:-pa/
Why did you go?

21.7.1. གཱ་རེའི་དོན་དག་ལ། = "for what purpose", "why"

གཱ་རེའི་དོན་དག་ལ།	is used in colloquial and
གང་གི་དོན་དུ།	in literary forms

Examples:

1. ཁྱེད་རང་འདིར་ཉིན་ལྔར་གཱ་རེའི་དོན་དག་ལ་ཕེབས་ཀྱི་ཡོད།
you here every-day what-of purpose to come pres. c./
ky'e-ra;ng dä: nyi;n-ta: k'a-re-t'ö;n t'a: la p'e:-ki yö/
Why do you come here every day?

2. ཚོགས་པ་འདི་གཱ་རེའི་དོན་དག་ལ་འཇུག་ས་ཀྱི་ཡོག་རེད།
association this what-of-purpose-to establish pres. c./
ts'og-pa di k'a-re:-t'ö;n-t'a:-la tsu: k'i yò-rä/
Why is this association being set up?

3. ཁྱེད་རང་སྐད་ཆ་འདི་འད�་ག་རེའི་དོན་དག་ལ་ཤོད་ཀྱི་ཡོད།
you talk this-like what-of-purpose-to tell pres. c./
ky'e-ra;ng kä-ch'a di;n-ḍä: k'a-re:t'ö;n t'a:-la shö:-ki yö/
Why are you talking like this?

4. སྨན་ཁང་འདི་ག་རེའི་དོན་དག་ལ་བཙུག་པ་རེད།
hospital this what-of-purpose-to establish past c./
mä;n-k'a;ng di k'a-re:-t'ö;n-t'a:-la tsu:-pa rä/
For what purpose was this hospital established?

5. འདི་ག་རེའི་དོན་དག་ལ་ཉོས་པ།
this what-of-purpose-to bought past c./
di k'a-re:-t'ö;n-t'a:-la nyö-pa/
Why did (you) buy this?

6. ཁྱེད་ཅག་འདི་ན་གང་གི་དོན་དུ་ཕེབས་ས་མ། (lit.)
you here what-of-purpose-to come ?/

ky'e-cha: di-na k'a;ng-k'i-t'ö;n-t'u p'eb-sa;m/
Why do you come here?

7. ཁྱེད་རང་འདིར་གཅི་བྱེད་གཡོང་ཡ།
you here what-do-to come past c./
ky'e-ra;ng dä k'a-re ch'e-k'a yo;ng-pa/
Why did you come here?

8. ཁྱེད་རང་ཕག་ར་གཅི་བྱེད་གཙོན་ཡ།
you there what-do-to went past c./
ky'e-ra;ng p'a-k'ä: k'a-re ch'e-k'a ch'i;n-pa/
Why did you go there?

9. འདི་འདིར་གཅི་བྱས་ནས་འཁྱེར་*ཡོང་ཡ།
this here what-did-from bring past c./
di dä: k'a-re-ch'ä-nä ky'e:-yo;ng-pa/
Why did you bring it here?

21.8. གཅད། = "how" and related forms

ཅ་འདས། is used in colloquial and
ཅང་འདུ། in literary forms.

They are connected with nouns, adjectives and adverbs

Examples:

1. དེང་སང་ཁྱེད་རང་གི་སྐུ་གཟུགས་ཅ་འདས་འདུག
these-days your health(H.) how exist./
t'e;ng-sa;ng ky'e-ra;ng k'i ku-su: k'a;n-ḍä: du/
How is your health these days?

* འཁྱེར་ཡོང་ = to bring = བསྐྱལ་ཕེབས་ (H.)
འཁྱེར་འགྲོ་ = to take = བསྐྱལ་ཕེགས་ "

2. ཁོང་ཁ་ལག་བཟོ་ཡག་ལ་ཅ་འདས་ཡོག་རེད།
he food(H.) making to how exist./
k'o;ng k'a-la: so-ya:-la k'a;n-ḍä: yò-rä/
How is he in cooking?

3. ཁོང་གིས་བྲིས་པའི་དེབ་དེ་ཅ་འདས་འདུག
he by wrote-of book which how exist./
k'o;ng-k'i t'i:-pä: t'eb-t'e k'a;n-ḍä: du/
What is the book which he wrote like?

4. དབྱིན་ཇི་འི་སློབ་གྲྭ་དེ་ཅ་འདས་ཡོག་རེད།
English-of school that how exist./
in-chi: Ĩab-t'a ṭ'e k'a;n-ḍä yò-rä/
What is that English school like?

5. དེང་སང་རྒྱ་གར་ལ་གནམ་གཤིས་ཅ་འདས་ཡོག་རེད།
these-days India to weather how exist./
ṭ'e;ng-sa;ng gya-k'a:-la ñam-shi: k'a;n ḍä: yò-rä/
How is the weather in India these days?

6. ལྟོས་དང་། ཁོང་མགྱོགས་པོ་ཅ་འདས་འགྲོ་ཞི་འདུག
look imp./ he fast how going/
tö:-t'a k'o;ng gyog-po k'a;n-ḍä: ḍo-k'i du/
Look! How fast he is going !

7. ཅི་ཟེགས་དང་། མེ་ཏོག་ཕ་ཞི་སྡེང་ཇེ་ཡོ་ཅ་འདས་འདུག
look(H.)/ flower that beautiful how exist./
si:-t'a me-tò: p'a-k'i ñyi;ng-je-po k'a;n-ḍä: du/
Look! How beautiful that flower is!

The English expression "How are you?" has its equivalent in the Tibetan:

8. ཁྱེད་རང་སྐུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་པས།
you body(H.) well is ?/
ky'e-ra;ng ku-su: de-po yi;n-pä/
How are you? (Are you fine?) lit.

9. ལགས་ཡིན། ང་གཟུགས་པོ་བདེ་པོ་ཡིན།
yes(H.)/ I body well is/
la-yi;n/ nga sug-po de-po yi;n/
Yes, I am fine.

21.8.1. གཅད་ས། = "how" & "in what way"

གཅད་ས། / གཅད་ཐུས་ནས།	is used in colloquial and
གང་འདྲ། / གང་འདྲ་ཐུས།	in literary forms

They are connected with verbs:

1. ཁྱེད་རང་བོད་ནས་གཅད་ས་ཕེབས་པ།
you Tibet from how come past c./
ky'e-ra;ng p'ö: nä k'a;n-ḍäs p'e:-pa/
How did you come from Tibet?

2. ཁོང་བོད་ནས་གཅད་ཐུས་ནས་ཕེབས་པ་རེད།
he Tibet from how come past c./
k'o;ng p'ö:-nä k'a;n-ḍä:-ch'ä-nä p'e-pa rä/
How did he come from Tibet?

3. ཁྱེད་རང་ཐུགས་བསམ་གཅད་ས་བཞེས་ཀྱི་ཡོད།
you think(H.) how vr. pres. c./
ky'e-ra;ng t'u-sam k'a;n-ḍäs she:-ki yö/
In what way are you thinking?

4. འདི་གཅད་ས་བཟོ་གི་རེད།
this how make fut. c./
di k'a;n-ḍäs so-k'i rä/
How will this be made?

21.8.2. གཅད་ཅི། = "what kind of"

གཅད་ཅི་	is used in colloquial and
གང་འདྲ་ཞིག	in literary forms

1. ཁྱེད་རང་ལ་གཟིམ་ཁྱི་གཅད་ཅི་ཡོད།
you to dog(H.) what kind of exist./
ky'e-ra;ng la sim-ky'i k'a;nḍä:-chi yö/
What kind of dog do you have?

2. ངར་ཕྱག་དེབ་གཅད་ཅི་གནང་ག
I-to book(H.) what kind of give(H.) fut. c./
nga: ch'a:-t'eb k'a;n-ḍä-chi ñna;ng-k'a/
What kind of book will (you) give me?

3. མི་འདི་གཅད་ཅི་ཡིན་བས་ཤེས་ཀྱི་མེད།
man this what kind of is I-by know neg. pres. c./
mi di k'a;n-ḍä-chi yi;n ngä: she;n-ki mä:/
I don't know what kind of person he is.

4. འཕྲུལ་འཁོར་འདི་གཅད་ཅི་རེད།
machine this what kind of is/
ṭ'ü:-kor di k'a;n-ḍä:-chi rä/
What kind of a machine is this?

21.8.3. Exercise 17

(a) Translate the following into Tibetan

1. Why did she go there?
2. Why didn't he come?
3. Why are they not allowed to go there?
4. For what purpose did you do it?
5. How did he come?
6. How will she make this?
7. How shall I use this?
8. What type of camera does she have?
9. Do you know what kind of a person he is?
10. How is your baby?

(b) Translate the following into English

1. ཚང་མ་ཁོང་གིས་འཕྲུར་འགྲོ་ཡག་ག་རེ་ཡིན་ནམ།
2. ཕྱེད་རང་གིས་ཁོང་ལ་ག་འདྲས་མེ་གསུངས་པ།
3. མི་དེ་ག་འདྲས་ཅི་རེད།
4. འདི་ཁོང་གི་རྩ་ནས་ག་འདྲས་བྱས་ནས་ལེན་པ།
5. ག་རེ་བྱས་ནས་ཡོང་གི་མ་རེད་པས།
6. འདི་ག་རེའི་དོན་དག་ལ་འཕྲུར་ཕྱིན་པ་རེད།
7. ག་རེའི་དོན་དག་ལ།
8. ཨེ་ནེ་ག་རེ་བྱེད་དགོས་རེད།

21.9. Personal interrogative "who" and related forms

21.9.1. སུ། = "who"

1. ཁོང་སུ་རེད།
   he who is/
   k'o;ng su rä/
   Who is he?

2. ཕྱེད་རང་སུ་ཡིན་པ།
   you who is ?/
   ky'e-ra;ng su yi;n-pa/
   Who are you?

3. ཁོང་སུ་ཞུ་མཁན་དེ་ཡིན་པ་ཨོ།
   he who call(H.) who that is(H.)/
   k'o;ng su <u>sh</u>u-k'ä;n <u>t</u>'e yi;n-pa-no/
   Who is he? (very polite)

4. ང་རྣམ་ཚོ་སུ་ཡིན་པ་ཨོ།
   you(H.) who is/
   nga-na-ts'o su yin-pa-no/
   Who are you? (very polite)

5. ཨ་ཅག་ལག་པ་ཚོ་སུ་རེད།
   ladies(H.) those who is/
   a-cha:-la: p'a;n-ts'o su rä/
   Who are those ladies?

6. ཕྱེད་རང་ལ་བཀའ་མོལ་གནང་མཁན་དེ་སུ་རེད།
   you to talk(H.) person that who is/
   ky'e-ra;ng la ka-mö:-ña;ng-k'ä;n <u>t</u>'e su rä/
   Who was that person who talked to you?
   (honorific to the subject)

7. ང་རྣམ་ཚོར་བཀའ་མོལ་ཞུ་མཁན་དེ་སུ་ཡིན་པ་ཨོ།
   you-to(H.) talk(H.) person that who is/
   nga-na-ts'ò: ka-mö:-<u>sh</u>u-k'ä;n <u>t</u>'e su yi;n-pa-no/
   same as (6) It can be used in plural too.
   (honorific to the object)

21.9.2. སུའི། = "whose"

སུའི་	is used in colloquial and
སུ་ཡི་	in literary forms

Examples:

1. པུ་ཀུ་འདི་སུའི་རེད།
   child this whose is/
   pu-k'u di sü: rä/
   Whose child is this?

2. ཨ་བ་འདི་སུའི་ཡིན་པ་ཆོ།
   child(H.) this whose is(H.)/
   a-wa: di sü: yi;n-pa-no/
   same as (1) but honorific

3. འདི་སུའི་སྒུམ་འཁོར་རེད།
   this whose car is/
   di sü: ñum-k'or rä/
   Whose car is this?

4. འདི་སུའི་ཕེབས་འཁོར་ཡིན་པ་ཆོ།
   this whose car(H.) is/
   di sü: p'eb-k'òr yi;n-pa-no/
   same as (3) but honorific

5. ས་ཆ་འདི་སུའི་ཡིན་ཁོང་གིས་མཁྱེན་གྱི་མེད་འདུག
   land this whose is he by know(H.) neg. pres. c./
   sa-ch'a di sü: yi;n k'o;ng-k'i: ky'en k'i mi;n-du/
   He does not know whose land this is.

6. ཡིག་གཟུགས་འདི་སུའི་ཡིན་པ་འདྲ་འདུག
   handwriting this whose is think/
   yig-su: di sü: yi;n-pa ḍa-du/
   Whose writing (do you think) is this?

7. དེབ་འདི་སུའི་རྩ་ནས་ལེན་པ་རེད།
   book this whose place-from take past c./
   t'eb di sü: tsa:-nä len-pa rä/
   From whom was this book taken?

8. ཕྱག་དེབ་འདི་སུའི་རྩ་ནས་བཞེས་པ།
   book(H.) this whose place-from take past c./
   ch'a:-t'eb di sü: tsa:-nä she:-pa/
   same as (7) but honorific

9. ཁོང་སུའི་རྩ་ལ་ཕྱག་ཀི་རེད།
   he whose place-to go(H.) fut. c./
   k'o;ng sü: tsa:-la t'ä:-k'i rä/
   To whose place is he going?

10. ཞྭ་མོ་འདི་སུའི་ཡིན་མིན་མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་པས།
    hat this whose whether-or-not know(H.) pres. c./
    sha-mo di sü: yi;n-mä;n ky'e;n-k'i yö-pä/
    Do you know whose hat this is?

11. འདི་སུའི་སྐད་ཡིན་སྐད་ངོ་ཚོད་གནང་གི་འདུག་གས།
    this whose voice is voice-recognize(H.) pres. c./
    di sü: kä: yi;n kä-ngo-ch'ö: ña;ng-k'i du-k'ä/
    Do you recognize whose voice this is?

21.9.3. སུས། = "by whom"

སུས་	is used in colloquial and
སུ་ཡིས་	in literary forms

Examples:

1. དེབ་འདི་སུས་བྲིས་པ་རེད།
   book this who-by wrote past c./

t̲'eb di sü: t̲'i:-pa rä/
Who wrote this book?

2. ཕྱག་དེབ་འདི་སུས་བྲིས་གནང་པ་རེད།
book(H.) this who-by wrote(H.) past c./
ch'a:-t̲'eb di sü: t̲'i:-ña;ng-pa rä/
same as (1) but honorific

3. ཁོང་སློབ་གྲྭ་སུས་འཁྱེད་པ་རེད།
he school-to who-by take past c./
k'o;ng Īab-t̲'a: sü: ṭ'i:-pa rä/
Who took him to school?

4. ལས་ཀ་འདི་འད�་སུས་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
work this-like who-by do able fut.c./
lä:-ka din-ḍä: sü: ch'e: t'ub-ki rä/
Who will be able to do such work?

5. འདི་སུས་བཀྱག་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
this who-by lift able fut. c./
di sü: kya: t'ub-ki rä/
Who will be able to lift it?

6. ཁྱེད་རང་ལ་སུས་གསུང་གི་འདུག
you to who-by tell(H.) pres. c./
ky'e-ra;ng la sü: su;ng-k̲'i du/
Who is telling you (that)?

7. ལན་སུས་རྒྱལ་ཀྱི་འདུག
message who-by deliver pres. c./
lä;n sü: kyä:-k̲'i du/
Who is delivering the message?

8. འདི་སུས་བྱས་པ་ཡིན་ཤེས་ཡོད་མ་རེད།
this who-by did is know neg. pres. c./
di sü: ch'ä:-pa-yi;n she: yò-ma-re:/
It is not known who did it.

9. འདི་རྟའི་སྒང་ནས་སུས་སྐྱུག་ཐུབ་ནའང་གསོལ་བས་རག་གི་རེད།
this horse-of on-from who-by pick-up able if-even prize get fut. c./
di tä: ga;ng-nä sü: ḍu: t'ub-nä: sö:rä: ra:-ki re:/
Whoever picks it up from horse-back will get a prize.

21.9.4. སུས་ཀྱང་ = "by anybody" or "nobody"

སུས་ཀྱང་	is used in colloquial and
སུ་ཡིས་ཀྱང་	in literary forms

སུས་ཀྱང་ expresses the meaning of "by anybody" or "by nobody" according to the positive or negative sentence.

Examples:

1. འདི་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
this who-by even do able fut. c./
di sü: kya;ng ch'e: t'ub-ki re:/
Anybody will be able to do this.

2. འདི་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།
this who-by even do able neg. fut. c./
di sü: kya;ng ch'e: t'ub-ki ma-re:/
Nobody will be able to do this.

3. གནས་ཚུལ་འདི་འི་སྐོར་ལ་སུས་ཀྱང་དཀོ་གི་ཡོད་མ་རེད།
circumstances this-of about to who-by even know neg. pres. c./
nä:-ts'ü: di: kor-la sü:-kya;ng ha-k̲'o-k̲'i yò: ma-re:/
Nobody knows about this thing.

4. ཁང་པ་འདི་སུས་ཀྱང་བེད་སྤྱོད་གནང་ཆོག་གི་རེད།
house this who-by even use(H.) may fut. c./
k'a;ng-pa di sü: kya;ng p̲'e-chö:-ñna;ng ch'ò:-k̲'i re:/
Anybody can use this house.

5. གནས་ཚུལ་འདི་ཚོའི་ཐོག་ལ་སུས་ཀྱང་དོ་སྣང་བྱེད་ཀྱི་མེད་འདུག
circumstance these-of on who-by even notice neg. pres. c./
ñä:-ts'ü: di-ts'ö: t'ò:-la sü: kya;ng t̲'o-ñna;ng ch̲'e-ki mi;n-du/
Nobody cares about these things.

6. ལས་ཀ་འདི་འད�་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
work this-like who-by even do able fut. c./
lä:-ka din-ḍä: sü: kya;ng ch̲'e: t'ub-ki re:/
Anybody will be able to do such work.

7. ལས་ཀ་འདི་འདས་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།
work this-like who-by even do able neg. fut. c./
lä:-ka din-ḍä: sü: kya;ng ch̲'e: t'ub-ki ma-re:/
Nobody will be able to do such work.

8. ལས་ཀ་འདི་འདས་སུས་ཀྱང་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
work this-like who-by even do neg. fut. c./
lä:-ka din-ḍä: sü: kya;ng ch̲'e-ki ma-re:/
Nobody will do such work.

21.9.5. སུ་གང་། = "nobody"

སུ་གང་།	is used in colloquial with negative only.
སུ་ཡང་།	is used in literary with both negative and positive.

Examples:

1. འདིར་སུ་གང་མེད་འདུག
here nobody neg. exist./

dä: su-k̲'a;ng mi;n-du/
There is nobody here.

2. སྔ་མ་ནས་ཁང་པ་འདིའི་ནང་ལ་སྟོད་མཁན་སུ་གང་ཡོད་མ་རེད།
before since house this-of into dweller nobody neg. exist./
nga-ma-nä k'a;ng-pa di: na;ng-la dö:-k'ä;n su-k̲'a;ng yò: ma-re:/
Nobody has lived in this house for a long time.

3. ཅ་ལག་སྐྱིང་རྡེ་པོ་འདི་འདས་སུ་གང་ལ་ཡོད་མ་རེད།
things beautiful this-like nobody to neg. exist./
cha-la: n̄yi;ng-je-po din-ḍä: su-k̲'a;ng-la yò: ma-re:/
Nobody has such beautiful things.

4. ས་ཆ་འདི་ང་ཚོ་སུ་གང་ལ་བདག་ཡོད་མ་རེད།
land this we nobody to belong neg. exist./
sa-ch'a di nga;n-ts'o su-k̲'a;ng-la da: yò: ma-re:/
This land belongs to none of us.

5. མཁྱེན་ཁང་འདིའི་ནང་ལ་སུ་ཡང་བསྡད་ཆོག་གི་རེད།
guest-house this-of into anybody stay allow fut. c./
ḍö;n-k'a;ng di: na;ng-la su-ya;ng dä: ch'ò:-k̲'i re:/
Anybody can stay in this guest house.

6. ཁང་པ་འདིའི་ནང་ལ་སུ་ཡང་འགྲོ་ཆོག་གི་མ་རེད།
house this-of into nobody go allow neg. fut. c./
k'a;ng-pa di: na;ng-la su-ya;ng ḍo ch'ò:-k̲'i ma-re:/
Nobody is allowed to go into this house.

7. དེ་རིང་ངར་ཁོང་ཚོ་སུ་ཡང་མཐོ་ལ་མ་བྱུང།
today I-to they anyone see(H.) neg. past c./
t̲'e-ri;ng nga: k'o;ng-ts'o su-ya;ng jä: ma-ch̲'u;ng/
I saw none of them today.

8. ཐུགས་སྒྲ་འདི་ཞང་ལ་སུ་ཡང་ཕེབས་ཆོག་གི་རེད།
party(H.) this-of into anybody come allow fut. c./
t'ò:-ṭo di: na;ng-la su-ya;ng p'e: ch'ò:-k'i re:/
Anybody may come to this party.

9. ས་ཁུལ་འདི་ཞང་ལ་སུ་ཡང་ཡོང་རྒྱས་ཀྱི་མ་རེད།
area this-of into nobody come dare neg. fut. c./
sa-k'ü: di: na;ng-la su-ya;ng yo;ng nü:-ki ma-re:/
Nobody will dare come to this area.

21.9.6. སུར་/ སུ་ལ་ = "to whom" (both are used col. & lit.)

Examples:

1. ཁྱེད་རང་སུར་བཀའ་མོལ་གནང་གི་ཡོད།
you who-to talk(H.) pres. c./
ky'e-ra;ng sò: ka-mö:-ña;ng-k'i yö/
Who are you talking to?

2. ཁོང་གིས་སུར་བཀའ་འདྲི་ཞུས་པ་རེད།
he by who-by ask(H.) past c./
k'o;ng k'i sò: ka;n-ḍi-shü-pa rä/
Who did he ask?

3. སུར་བཀའ་མོལ་ཞུ་དགོས་རེད།
who-to talk(H.) have fut. c./
sò: ka-mö:-shu-go rä/
Who shall (I) speak to?

4. སུ་སུར་*སྨྲ་ཆ་ཤོད་དགོས་རེད།
who-who-to speak have fut. c./

* སུ་སུར་ shows the plural that there are some persons among the many whom one has to speak to.

su-sò: kä-ch'a-shö-go rä/
Who shall (I) speak to?

21.9.7. མཁན་ = "who"

མཁན་	is used in colloquial and
མི་	in literary forms.

མཁན་ or མི་ is generally used with a verb to indicate the meaning of 'er' in English as in writer, singer, dancer etc.

འཚོང་ (to sell) + མཁན་ (er) = འཚོང་མཁན་ = seller

ཤོད་མཁན་	(shö:-k'ä;n)	=	teller
འབྲི་མཁན་	(ḍi-k'ä;n)	=	writer
ཐོད་མཁན་	(dö:-k'ä;n)	=	dweller
ཀློག་མཁན་	(Īò:-k'ä;n)	=	reader
ཤེས་མཁན་	(she:-k'ä;n)	=	one who knows
འགྲོ་མཁན་	(ḍo-k'ä;n)	=	one who goes

1. ཁང་པ་འདི་ཞང་ལ་ཐོད་མཁན་ཡོག་རེད་པས།
house this-of into dweller exist. ?/
k'a;ng-pa di: na;ng-la dö:-k'ä;n yò: re-pä/
Is anyone living in this house?

2. འདིར་སྒྲ་སྐན་བཏང་མཁྱེན་མཁན་སུ་ཡང་ཡོད་པས།
here guitar-sent know who anyone exist.
dä: ḍam-ñyä;n-ta;ng ky'e;n-k'ä;n su-ya;ng yö-pä/
Is there anyone who knows how to play the guitar?

3. ཁྱེད་རང་ལ་བཀའ་མོལ་ཞུ་མཁན་མི་དེ་སུ་རེད།
you to talk who man that who is/

ky'e-ra;ng la ka-mö:-shu-k'ä;n mi t'e su-rä/
Who was that person talking to you?

ཇན་ is also used in place of མཁན་ in spoken language.

4. ཁོང་བོད་ལ་འགྲོ་ཇན་རེད།
he Tibet to go er is/
k'o;ng p'ö: la ḍo-nyä;n re:/
He is going to Tibet.

5. བོད་ལ་འགྲོ་ཇན་ཚོས་ཅ་ལག་མང་པོ་བྱས་པ་རེད།
Tibet to go-er pl.-by things many bought past c./
p'ö: la ḍo-nyä;n-ts'ö: cha-la: ma;ng-po nyö:-pa re:/
The people going to Tibet bought a lot of things.

21.9.8. Exercise 18

(a) Translate the following into Tibetan.

1. Who are you?
2. Who is he?
3. Who am I?
4. Who is that girl who came with you?
5. Who is that man who talked to you?
6. Who did it?
7. Nobody can do it.
8. Nobody knows about it.
9. Do you know who did that?
10. Who knows?
11. Anybody can use it.
12. Whose pen is this?
13. Whom do you ask?
14. Whom do you want to speak to?
15. Whom shall I speak to?

(b) Translate the following into English

1. སུ་ལ་བཀའ་མོལ་ཞུ་དགོས་རེད།
2. འདི་སུས་གསུངས་པ་རེད།
3. འདི་སུའི་མོར་འཕྲལ་རེད།

22. Infinitive Particle "གཱ" & Related Forms

ཀ་	is used in colloquial and
པར་/ བར་	in literary forms.

These infinitive particles are used only with verb ཡོང་བ་ (coming) and འགྲོ་བ་ (going).

Examples:

1. ངས་ལས་ཀ་བྱེད་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།
   I work-do to go fut. c./
   nga lä:-ka-<u>ch</u>'e-<u>k</u>'a ḍo-<u>k</u>'i yi;n/
   I shall go to work.

2. ངས་ལས་ཀ་བྱེད་པར་འགྲོ་གི་ཡོད།
   I work-do to go pres. c./
   nga lä:-ka-<u>ch</u>'e:-par ḍo-<u>k</u>'i yö:/
   I am going to work. or I go to work.

The Dative here is also used as a literary infinitive according to the verb. (see Dative rules page 51)

3. ངས་ལས་ཀ་བྱེད་དུ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
   I work-do to went past c./
   nga lä:-ka-<u>ch</u>'e:-<u>t</u>'u ch'i;n-pa yi;n/
   I went to work.

22.1. Infinitive Particle ཡག་ and རྒྱ།

ཡག་	is used in colloquial and
རྒྱ་	in literary forms.

These infinitive particles are used with any other verbs.

1. དེབ་འདི་ཁོང་ལ་སྦྱིན་ཡག་ཡིན།
   book this he to give-inf. is/
   <u>t</u>'eb di k'o;ng la ṭö:-ya: yi;n/
   This book is to be given to him.

2. ཚང་མ་ཤོད་ཡག་མ་རེད།
   all tell-inf. not is/
   ts'a;ng-ma shö:-ya: ma-re:/
   Not everything is to be told.

3. སྒྲུམ་འདིར་འདི་ཉི་མ་གསུམ་གཡར་ཡག་ཡིན།
   car this day three hire-inf. is/
   ñum-k'or di nyi-ma sum ȳa:-ya: yi;n/
   This car is to be hired for three days.

4. ཅ་ལག་དགོས་ཡག་ཚང་མ་ད་ལྟ་ཉོ་ཡག་ཡིན།
   things need-inf. all now buy-inf. is/
   cha-la: go-ya: ts'a;ng-ma <u>t</u>'a;n-ta nyo-ya: yi;n/
   All the necessary things are to be purchased now.

In some cases, the infinitive is used as a noun. e.g.

1. ངས་ཁ་ལག་བཟོ་ཡག་བསླབ་ཀྱི་ཡིན།
   I **cookery** learn fut. c./
   nga **k'a-la:-so-ya:** l̄ab-ki yi;n/
   I will learn cookery.

2. ང་སྨྱན་འཁོར་གཏོང་ཡག་སློབ་ཀྱི་ཡོད།
I **driving** learn pres. c./
nga **ñum-k'or-ta;ng-ya**ः Īab-ki yöः/
I am learning driving.

3. ང་བོད་སྐད་རྒྱག་ཡག་གཅིག་པུ་སྦྱངས་པ་ཡིན།
I **Tibetan-speaking** only learn past c./
nga **p'ö-käः-gya:-ya**ः chig-po: ja;ng-pa yi;n/
I learned only spoken Tibetan.

The particle སྦྱངས་ when used in place of ཡག་ or རྒྱ་ conveys the meaning of '**how to**' or '**the manner of doing**'

4. ང་བོད་པའི་ཁ་ལག་བཟོ་སྦྱངས་བསྒྲབ་ཀྱི་ཡིན།
I Tibetan-of food make how-to learn fut. c./
nga p'ö-pä: k'a-laः so-ta;ng Īab-ki yi;n/
I will learn how to cook Tibetan food.

22.2. Use of Double Infinitive in the Sentence

1. ང་གློག་བརྟན་དཔར་རྒྱག་ཡག་བསྒྲབ་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།
I movie shoot-inf. learn-of go fut. c./
nga Īog-ñyä;n par-gya:-yaः Īab-k'a ḍo-k'i-yi;n/
I am going to learn to make films.

2. ཁོང་ཚོ་ཁ་ཤས་ཆུ་ཚོད་བཟོ་བཅོས་རྒྱག་ཡག་བསྒྲབ་ཀ་ཕྱིན་པ་རེད།
they few watch repair-inf learn-inf. went past. c./
k'o;ng-ts'o k'a-shä ch'u-ts'öः so-chöः gya:-yaः Īab-k'a ch'i;n-pa reः/
Some of them went to learn how to repair watches.

3. ཁ་ཤས་གློག་འཁྲིད་སྦྱངས་བསྒྲབ་ཀ་ཕྱིན་པ་འདུ།
few electricity-lay how-to learn-inf. went think/
k'a-shä Īòः ṭ'ः-ta;ng Īab-k'a ch'i;n-pa ḍa/
I think some of them went to learn how to install electric circuit.

22.3. Mixed Examples of Infinitives

1. སློབ་ཕྲུག་ལ་རོགས་རམ་བྱེད་ཡག་དགེ་རྒན་ཀྱི་ལས་འགན་རེད།
student to help-inf. teacher of duty is/
Īob-ṭ'uः la ròः-ram-ch'e-yaः ge-gä;n-k'i lä;n-gä;n reः/
Helping the students is a teacher's duty.

2. དྲང་པོ་ཤོད་ཡག་དེ་ཡག་པོ་རེད།
truth tell-inf. that good is/
ṭ'a;ng-po-shöः-yaः ṭ'e yag-po reः/
Telling the truth is a good thing.

3. ཁོང་ཕ་གི་ར་ཕེག་ཡག་ལ་མོས་མཐུན་གནང་གི་འདུ་ག
he there go-inf. to agree(H.) pres. c./
k'o;ng p'a-k'ä: t'ä:-yaः la mö-t'ü;n ña;ng-k'i du/
He agrees to go there.

4. ཁོང་མི་མཁས་པ་ཞིག་ཆགས་ཡག་གི་བཟོ་འདུ།
he man wise a become-inf. of seems exist./
k'o;ng mi k'ä-pa shig ch'a:-yaः k'i so-du/
He is likely to become a wise man.

5. ལས་ཀ་བྱེད་ཡག་དེ་ལུས་རྩལ་ཡག་པོ་ཞིག་རེད།
work-do-inf. that physical-exercise good a is/
lä-ka-ch'e-yaः ṭ'e lü:-tsä: yag-po chi reः/
Working is a good exercise.

6. ཁོང་རྐང་རྩེད་པོ་ལོ་རྩེ་ཡག་ལ་དགའ་པོ་འདུག
he football play-inf. to love exist./
k'o;ng ka;ng-tse̍:-po-lo tse-ya̍:-la ga-po du/
He likes to play football. or He loves playing football.

7. འདི་ཀློག་ཡག་གི་དུས་ཚོད་རེད།
this read-inf. of time is/
di l̄ò̍:-ya̍: k̲'i t̲'ü:-ts'ö̍: re̍:/
This is the time to read. or This is reading time.

8. ང་ཐ་མ་ཁ་འཐེན་ཡག་ལ་དགའ་པོ་མེད།
I cigarette smoke-inf. to liking neg. exist./
nga t'a-ma̍: t'e;n-ya̍: la ga-po mä̍:/
I do not like to smoke cigarettes.

9. ཁོང་དེབ་དཔར་རྒྱག་སྦྱངས་སློབ་ཀྱི་ཡོད།
he book print how-to learn pres. c./
k'o;ng t̲'eb par-gya:-ta;ng l̄ab-ki yò-re̍:/
He is learning how to print books.

10. ང་ཁྱེད་རང་རྩ་ལ་ད་ཀ་ཧེ་སྐད་ཆ་ཤོད་ཀ་ཡོང་གི་ཡིན།
I you place-to just talk-inf. come fut. c./
nga ky'e-ra;ng tsa:-la t̲'a-k̲'a:-se kä-ch'a-shö-k̲'a yo;ng-k̲'i-yi;n/
I will come to your place just to talk (to you).

11. ང་ཁྱེད་རང་རྩ་ལ་སྐད་ཆ་བྱེད་ཀ་ཡོང་གི་ཡིན།
I you place-to talk-inf. come fut. c./
nga ky'e-ra;ng tsa:-la kä-ch'a-c̲h'e-k̲'a yo;ng-k̲'i-yi;n/
I will come to your place to discuss (things with you).

22.4. Exercise 19

(a) Translate the following into Tibetan using the infinitive ག

1. We are going to read books.
2. I am going to write letters.
3. I am going to talk to him.
4. She is going to fetch water.
5. He came to see me.
6. Are you going to buy vegetables?
7. I am going to cook now.

(b) Fill in the blanks with appropriate particles.

ག་ ཡག་ རྒྱ་ ཐུགས་

1. ང་བོད་ཡིག་ཁ་ལག་བཀླ་..... བཟློག་ཀྱི་ཡིན།
2. ང་སྐྱེམ་འཁོར་གཏོང་..... བཟློས་ཚར་པ་ཡིན།
3. ཁོང་དེ་ཐང་སང་གནམ་གྱུ་གཏོང་..... སྒྲོང་གི་ཡོག་རེད།
4. ངས་འཚོམ་བུ་རྒྱག..... ཡག་པོ་ཤེས་ཀྱི་ཡོད།
5. བོད་སྐད་བཟློ..... ལས་ཟློ་པོ་རེད།
6. ཁོང་ཁ་ལག་བཀླ..... བཟློ..... ཕྱིན་པ་རེད།
7. བོད་ཡིག་ཞལ་ལག་བཀླ..... མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་པས།
8. ང་ཉིན་ལྟར་བོད་ཡིག་བཟློ..... འགྲོ་གི་ཡོད།
9. ཁོང་ཚོ་གཟའ་ཉི་མར་ཉ་ཟིན..... ཕྱིན་ཟག

23. Intentional & Unintentional Verbs

In Tibetan the distinction between Intentional and Unintentional Verbs is very important.

23.1. Some Common Verbs

ཐ་བྱེད་ཐ་དད་པ། Intentional		ཐ་བྱེད་ཐ་མི་དད་པ། Unintentional	
ལྟ་བ་	to watch	མཐོང་བ་	to see
ཉན་པ་	to listen	གྲོ་བ་	to hear
དབྱལ་བ་	to tear	རལ་བ་	to get torn
རྩྭོམ་པ་	to shake	འཏྲོམ་པ་	to be shaken
སྲེག་པ་	to burn	འཚོག་པ་	to get burned
གཞག་པ་	to split	གས་པ་	to crack
བཀྲམ་པ་	to spread	གྲམ་པ་	to get scattered
འཚུམས་པ་	to close	རྒྱམ་པ་	to be closed
གཏོར་བ་	to scatter	འཕོར་བ་	to get scattered
སྤེལ་བ་	to increase, spread	འཕེལ་བ་	to be increased
ཐྱང་པ་	to soak	བང་པ་	to get wet, soaked
གཅོད་པ་	to cut off	ཆད་པ་	to be cut off
གཅོག་པ་	to break	ཆག་པ་	to be broken
བསམ་བློ་གཏོང་བ་	to think	བསམ་བློ་འཕོར་བ་	to be thought
ཡར་རྒྱས་གཏོང་བ་	to improve	ཡར་རྒྱས་འགྱོ་བ་	to get improved
གོ་སར་སྐར་བ་	to promote	གོ་སར་འཕར་བ་	to be promoted

23.2. The use of these verbs:

With Unintentional Verbs the **verb-complement of the 3rd person** is used for all persons.

In the past tense, however, the verb-complement བྱུང་ is used for the 1st person.

Examples:

	Intentional Verb	Unintentional Verb
1.	ངས་བལྟ་གི་ཡིན།	ངས་ཚང་མ་མཐོང་གི་རེད།
	I will watch (TV).	I will see everything.
2.	ངས་བལྟ་གི་ཡོད།	ངས་ཚང་མ་མཐོང་གི་འདུག
	I am watching (TV).	I see everything.
3.	ངས་བལྟས་པ་ཡིན།	ངས་ཚང་མ་མཐོང་བྱུང་།
	I watched (TV).	I saw everything.
4.	ཁོང་གིས་བལྟ་གི་རེད།	ཁོང་གིས་ཚང་མ་མཐོང་གི་རེད།
	He will watch (TV).	He will see everything.
5.	ཁོང་གིས་ལྟ་གི་འདུག	ཁོང་གིས་ཚང་མ་མཐོང་གི་འདུག
	He is watching (TV).	He sees everything.
6.	ཁོང་གིས་བལྟས་པ་རེད།	ཁོང་གིས་ཚང་མ་མཐོང་པ་རེད།
	He watched (TV).	He saw everything.

23.3. The Pronoun according to Unintentional Verbs:

23.3.1. With following Unintentional Verbs the **instrumental form of the pronoun** is needed.

ངས་མཐོང་གི་འདུག = I can see
ངས་གོ་གི་འདུག = I am hearing

ངས་བསམ་གྱི་འདུག	=	I am thinking (describing the natural flow of thoughts)
ངས་དྲན་གྱི་འདུག	=	I remember
ངས་རྨོན་གྱི་འདུག	=	I am making a mistake
ངས་བོ་གི་འདུག	=	I am spilling (something)
ངས་འཐུག་གི་འདུག	=	I am able to carry (it)
དེ་ངས་ཆག་སོང།	=	I broke it.

23.3.2. With following Unintentional Verbs the **simple pronoun** is needed:

ང་དགའ་གི་འདུག	=	I like, love
ང་ནན་གི་འདུག	=	I feel/am sick
ང་སེམས་སྡུག་གི་འདུག	=	I feel/am sad
ང་ཁ་སྐོམ་གྱི་འདུག	=	I feel/am thirsty
ང་བྱོད་ཁོག་ལྷོག་གི་འདུག	=	I feel/am hungry
ང་གཉིད་ཁུག་གི་འདུག	=	I feel/am sleepy
ང་སེམས་ཨམ་གྱི་འདུག	=	I feel/am disappointed
ང་དྲག་གི་འདུག	=	I am recovering

23.4. Exercise 20

(a) Fill in the blanks with appropriate verbs and translate the sentences into English.

བཀག་ བགག་ དབྱེལ་ རེལ་ ནུབ་ བསྡུབས་ གཏོར་ འཕོར་ བཅག་ ཆག་ ལངས་ བསླངས་ གཡག་ གཞགས་ ས্ལང་ བང་

1. ཁྱེས་ཁོ་ས্ལོ་འག�མ་ལ་ .....པ་རེད།
2. གང་ལབས་ནས་ལམ་ཁ་ .....པ་རེད།
3. ངས་ཁོང་ཕྱིར་གཏོས་ .....པ་ཡིན།

4. ཕུ་གུ་འདིས་ངའི་སྐུ་ཀུ་ .....ཤག
5. ང་འཁྱག་པ་ས্ལང་ལ་ཕེངས་གཏིས་ .....བྱུང།
6. ཆུབ་ཀྱག་འདིའི་ཆང་པ་ཡ་གཅིག་ .....ཤག
7. ཁོང་ཚོས་སངས་ཆུས་ཀྱི་བསྟན་པ་ .....པ་རེད།
8. ལུགས་སྲོལ་འདི་མཁྱོགས་ཡོ་ .....ཀྱི་རེད།
9. མི་འདིས་ང་ཁོང་ཁྲོ་ .....བྱུང།
10. ཁོང་དོན་དག་མེད་པར་ཁོང་ཁྲོ་ .....སོང།
11. ཁོང་གིས་ངར་ཆུ་ .....ཀྱི་འདུག
12. འདིར་བསྡད་ན་ཆུ་ .....ཀྱི་རེད།
13. ཁོང་གིས་ཤིང་ .....ཀི་རེད།
14. ཤིང་འདི་མཁྱོགས་ཡོ་ .....ཀྱི་རེད།
15. ཁོང་གིས་དུག་ས্ལོག་ཆང་མ་ཆུའི་ནང་ལ་ .....ཆར་ཤག
16. ངའི་དུག་ས্ལོག་ཆར་པས་ཟད་དེ་ .....སོང།

(b) Write down the following sentences in your exercise book and underline the **Unintentional Verbs**.

1.	ངས་གསར་འགྱུར་ཉན་ཀྱི་ཡོད།	= I listen to the news.
2.	ངས་གསར་འགྱུར་གོ་གི་འདུག	= I hear the news.
3.	ངས་འདི་གོ་བྱུང།	= I heard this.
4.	ཕུ་གུ་འདིས་ངའི་དེབ་དབྱལ་སོང།	= This child tore my book.
5.	ངས་ཤིང་ཐུང་མང་ཡོ་བཅད་པ་ཡིན།	= I cut many trees.
6.	ངས་དེའི་ཤོར་ལ་བསམ་བློ་གཏོང་གི་ཡོད།	= I am thinking about that.
7.	འདིར་མི་མང་ཡོ་རེལ་ཀྱི་འདུག	= Many people fall here.
8.	ང་དེའི་ཕྱིག་ལ་འགྱོད་པ་ཞེ་དྲག་སྐྱེས་བྱུང།	= I regretted it very much.
9.	ང་སྐྱུག་མེར་ལངས་ཀྱི་འདུག	= I feel like vomitting/I feel sick.
10.	ང་འཁྱག་གི་འདུག	= I feel cold.
11.	ང་ཚ་དུབ་འཚོག་གི་འདུག	= I feel hot.
12.	ཁོང་ཟད་དེ་འཕོམས་སོང།	= He got completely confused.
13.	དེང་མང་ང་ཞེ་དྲག་ཉོན་ཀྱི་འདུག	= These days I feel very lazy.

14. སྐབས་རེ་ང་མགོ་ཡུར་འཁོར་གྱི་འདུག = Sometimes I feel giddy.
15. མཚོ་འདི་འི་ནང་ལ་མི་གཅིག་དེ་མས་པ་རེད། = A man drowned in this lake.
16. ང་ང་ཏོད་ཡོང་གི་འདུག = I am warming up now.
17. ང་གད་མོ་ཞེ་ཏག་ཤོར་གྱི་འདུག = I feel like laughing very much.
18. ཆུ་འདི་འཁོལ་གྱི་འདུག = This water is boiling.
19. ཁོང་གིས་ང་རང་ཁོང་ཁྲོ་ཞེ་ཏག་བསྐངས་བྱུང་། = He made me very angry.
20. ཁྱེད་རང་གི་བོད་སྐད་ཡར་རྒྱས་འགྱོ་གི་འདུག = Your Tibetan is improving.

24. Use of "བྱུང" & Related Forms

བྱུང་ is used in the past tense only.

24.1. བྱུང་ as a main verb

24.1.1. བྱུང་ = got

1. ངར་བྱུང་།
   I-to got/
   nga: ch'u;ng/
   I got (it).

2. ཁྱེད་རང་ལ་བྱུང་བ་རེད།
   you to got/
   ky'e-ra;ng la ch'u;ng-pa-re:/
   You got (it). (general statement)

3. ཁོང་ལ་བྱུང་བ་རེད།
   he to got/
   k'o;ng la ch'u;ng-pa-re:/
   He got (it). (general statement)

4. ཁོང་ལ་བྱུང་སོང་།
   he to got/
   k'o;ng la ch'u;ng-so;ng/
   He got (it). (definite statement)

5. ཁོང་ལ་བྱུང་ཀན
   he to got/

k'o;ng la ch'u;ng-sha˜/
He got (it). (I heard or I was informed about it)

6. ཁོང་ལ་བྱུང་འདུག
he to got/
k'o;ng la ch'u;ng-du˜/
He got (it). (lit.)

Interrogatives:

7. ཁྱེད་རང་ལ་བྱུང་དས།
you to got ?/
ky'e-ra;ng la ch'u;ng-ngä/
Did you get (it)?

8. ཁོང་ཚོར་བྱུང་པ་རེད་པས།
they to got ?/
k'o;ng-ts'ò: ch'u;ng-pa re-pä/
Did they get (it)? (general)

9. ཁོང་ཚོར་བྱུང་སོང་དས། = ཁོང་ཚོར་བྱུང་འདུག་གས།
they got to ?/
k'o;ng-ts'ò: ch'u;ng-so;ng-ngä/
same as (8) but definite

24.1.2. བྱུང་ = happened

1. དེའི་རྗེས་ལ་གཅི་བྱུང་པ་རེད།
that-of after what happened/
t'e: je˜-la k'a-re ch'u;ng-pa rä/
What happened after that?

2. དེའི་རྗེས་ལ་གཅི་བྱས་པ་རེད།
that-of after what happened/
t'e: je˜-la k'a-re ch'ä˜-pa rä/
same as (1) *but it is more common in speaking*

3. དེ་ནས་གཅི་བྱས་པ་རེད།
and-then what happened/
t'e-nä˜ k'a-re ch'ä-pa rä/
And then what happened?

4. ཡག ངར་གཅི་བྱས་པ་རེད།
Oh! I-to what happened/
ya˜ nga: k'a-re ch'ä-pa rä/
Oh! What happened to me?

5. ཁྱེད་རང་ལ་གཅི་བྱས་བྱུང་། = ཁྱེད་རང་ལ་གཅི་ཁན་བྱུང་། (H.)
you to what happened/
ky'e-ra;ng la k'a-re ch'ä˜-ch'u;ng/
What happened to you?

6. ཁོང་ལ་གཅི་བྱས་པ་རེད། = ཁོང་ལ་གཅི་ཁན་པ་རེད། (H.)
he to what happened/
k'o;ng la k'a-re ch'ä˜-pa rä/
What happened to him?

24.2. ཐུབ་། as a past verb-complement

24.2.1. With an Unintentional main verb ཐུབ་ is used with the 1st person subject:

1. ངས་ཚང་མ་མཐོང་ཐུབ་།
I-by all see past c./

ngä̀: ts'a;ng-ma t'o;ng-ch'u;ng/
I saw everything.

2. ངས་ཁྱེད་རང་འདིར་ཡོད་མ་རེད་བསམ་བྱུང་།
I-by you here not exist. thought past c./
ngä̀: ky'e-ra;ng dä: yò̀-ma-rè sèm-ch'u;ng/
I thought you are not here.

3. ངར་ལམ་འགག་ལས་སྒོར་ཐུབ་བྱུང་།
I-to way easily found past c./
nga: lam-gà lä̀:-Īa-pò: ñyè:-ch'u;ng/
I found the way easily.

4. དེ་རིང་ངར་དངུལ་ཁང་ནས་དངུལ་རག་བྱུང་།
today I-to bank from money got/
t'e-ri;ng nga: ñgü:-k'a;ng nä ngü: rà ch'u;ng/
Today I got the money from the bank.

24.2.2. With an Intentional main verb, བྱུང་། is used with the second and third person subject:

1. ཁྱེད་རང་གིས་ངར་ཡག་པོ་གནང་བྱུང་།
you by I-to good do(H.) past c./
ky'e-ra;ng k'ì nga: yag-po ñna;ng-ch'u/
You were good to me.

2. ཁྱེད་རང་གིས་ང་ཚོར་རོགས་རམ་ཞེ་དྲག་གནང་བྱུང་།
you by we-to help very do(H.) past c./
ky'e-ra;ng k'ì nga:n-ts'ò: rò:-ram she-t'a: ñna;ng-ch'u/
You helped us so much.

3. ཁོང་གིས་ངར་ལན་བྱུང་། = ཁོང་གིས་ངར་གསུངས་བྱུང་། (H.)
he by I-to tell past c./
k'o;ng k'ì nga: lèb-ch'u;ng/
He told me (that).

4. ཁོང་གིས་ངར་སྦྱིན་བྱུང་། = ཁོང་གིས་ངར་གནང་བྱུང་། (H.)
he by I-to give past c./
k'o;ng k'ì nga: ṭä̀ ch'u;ng/
He gave (it) to me.

5. ཁོང་གིས་ངར་ཞེ་དྲག་ཡག་པོ་བསྟན་གནང་བྱུང་།
she by I-to very good teach(H.) past c./
k'o;ng k'ì nga: she-ṭ'a: yag-po Īèb ñna;ng-ch'u;ng/
She taught me very well.

6. ཁོང་གིས་ཚང་མ་ངར་བསྟན་བྱུང་།
she by all I-to show past c./
k'o;ng k'ì ts'a;ng-ma nga: tä;n-ch'ung/
She showed me everything.

7. ཁོས་ངར་དབང་ཡོད་བཤད་བྱུང་།
he-by I-to bully past c./
k'ö̀ nga: ñwa;ng-yö̀:-shä-ch'u/
He bullied me.

8. ཁོས་ངར་ཐུབ་ཚོད་བཏང་བྱུང་།
he-by I-to bully past c./
k'ö̀ nga: t'ub-ts'ö̀:-ta;ng-ch'u/
same as (7)

9. ཁོས་ངར་འགྲོ་ཚོད་བཏང་བྱུང་།
he-by I-to bully past c./
k'ö̀ nga: ḍob-ts'ö̀:-ta;ng-ch'u/
same as (7)

10. ཁོང་ཚོས་ངར་ཆ་ལག་འཕྲེར་རོགས་བྱས་བྱུང་།
they-by I-to things carry-help did past c./
k'o;ng-ts'ö: nga: cha-la: ky'e:-rò: ch'ä:-ch'u;ng/
They helped me to carry (my) things.

Interrogatives:

11. ངས་ཁྱེད་རང་ལ་ཕྱག་རྒྱག་དེ་ཕྱལ་བྱུང་ངས།
I-by you to pen(H.) that give(H.) past c./
ngä: ky'e-ra;ng la ch'a:-ñyu: t'e p'ü:-ch'u-ngä/
Did I give to you that pen? (H. to person object)

12. ཁོང་གིས་ཁྱེད་རང་ལ་གནང་བྱུང་ངས།
he by you to give(H.) past ?/
k'o;ng k'i: ky'e-ra;ng la ña;g-ch'u;ng-ngä/
Did he give to you (that)? (H. to person subject)

13. ཁྱེད་རང་ལ་དངུལ་ཁང་ནས་དངུལ་རག་བྱུང་ངས།
you to bank from money get past c. ?/
ky'e-ra;ng la ñgü:-k'a;ng nä ñgü: ra: ch'u;ng-ngä/
Did you get money from the bank?

14. དེའི་སྐོར་ལ་ངས་གང་ཡང་ཞུས་བྱུང་ངས།
that-of about I-by anything tell(H.) past c. ?/
t'e: kor-la ngä: k'a;ng-ya;ng shü: ch'u;ng-ngä/
Did I tell (you) anything about that?

15. དེའི་སྐོར་ལ་ཁོང་གིས་གང་ཡང་གསུངས་བྱུང་ངས།
that-of about he by anything tell(H.) past c. ?/
t'e: kor-la k'o;ng k'i: k'a;ng-ya;ng su;ng ch'u;ng-ngä/
Did he tell (you) anything about that?

24.3. Exercise 21

(a) Translate the following into English

1. ངས་ཚོར་ཚང་མ་རག་བྱུང་།
2. ཁྱེད་རང་ལ་བྱུང་ངས།
3. ཁོང་ལ་བྱུང་ཀག
4. དེ་ནས་ཀ་རེ་བྱས་པ་རེད།
5. ཁོང་ལ་ཀ་རེ་བྱས་པ་རེད།
6. ཁྱེད་རང་ལ་ཀ་རེ་བྱས་བྱུང་།
7. ངས་ཚོས་ཚང་མ་མཐོང་བྱུང་།
8. གསར་འགྱུར་འདི་ངས་ཁ་ས་གོ་བྱུང་།
9. འདི་ཁོང་ཚོས་ངར་སྒྲུབ་བྱུང་།
10. འདི་ངར་ཁོང་གིས་བསྒབས་བྱུང་།

(b) Translate the following into Tibetan

1. He took me with him.
2. He beat me yesterday.
3. I did not get the money from the bank.
4. Did you get the books?
5. Did you see that man?
6. Did he bully you?
7. Did he scold you?
8. What happened to these men?
9. Did you feel cold last night?
10. No, I did not feel cold at all.

25. གྲངས་ཀ་བརྗེ་ཚུལ། = Cardinal Numbers:

༡	གཅིག་	(chig)	=	1
༢	གཉིས་	(nyi:)	=	2
༣	གསུམ་	(sum:)	=	3
༤	བཞི་	(shi)	=	4
༥	ལྔ་	(ngä)	=	5
༦	དྲུག་	(ṭ'u:)	=	6
༧	བདུན་	(dü;n)	=	7
༨	བརྒྱད་	(gyä:)	=	8
༩	དགུ་	(gu)	=	9
༡༠	བཅུ་/བཅུ་ཐམ་པ་	(chu)/chu-t'am-pa	=	10
༡༡	བཅུ་གཅིག་	(chuk-chi:)	=	11
༡༢	བཅུ་གཉིས་	(chu;ng-nyi)	=	12
༡༣	བཅུ་གསུམ་	(chuk-sum)	=	13
༡༤	བཅུ་བཞི་	(chüb-shi)	=	14
༡༥	བཅོ་ལྔ་	(chö:-ngä)	=	15
༡༦	བཅུ་དྲུག་	(chu-ṭ'u:)	=	16
༡༧	བཅུ་བདུན་	(chub-dü;n)	=	17
༡༨	བཅོ་བརྒྱད་	(chob-gyä:)	=	18
༡༩	བཅུ་དགུ་	(chu-gu)	=	19
༢༠	ཉི་ཤུ་/ཉི་ཤུ་ཐམ་པ་	(nyi-shu)/(nyi-shu-t'am-pa)	=	20

25.1. Numerical Particles:

These particles are used in tens (20 - 90) respectively.

ཙུ་ ས་ ཞེ་ ང་ ཇེ་ དོན་ ཏུ་ ཁོ་

ཙུ་ is used in twenties: (21-29)

༢༡	ཉི་ཤུ་ཙ་གཅིག་	(nyi-shu tsag-chi:)	=	21
༢༩	ཉི་ཤུ་ཙ་དགུ་	(" " tsa-gu)	=	29
༣༠	སུམ་ཅུ་/སུམ་ཅུ་ཐམ་པ་	(sum-chu)/(sum-chu t'am-pa)	=	30

ས་ is used in thirties: (31-39)

༣༡	སུམ་ཅུ་ས་གཅིག་	(sum-chu sò:-chi:)	=	31
༣༩	སུམ་ཅུ་ས་དགུ་	(" " sò:-gu)	=	39
༤༠	བཞི་བཅུ་/བཞི་བཅུ་ཐམ་པ་	(shib-chu)/(shib-chu t'am-pa)	=	40

ཞེ་ is used in forties: (41-49)

༤༡	བཞི་བཅུ་ཞེ་གཅིག་	(shib-chu she-chi:)	=	41
༤༩	བཞི་བཅུ་ཞེ་དགུ་	(" " she-gu)	=	49
༥༠	ལྔ་བཅུ་ + ཐམ་པ་	(ngab-chu + t'am-pa)	=	50

ང་ is used in fifties: (51-59)

༥༡	ལྔ་བཅུ་ང་གཅིག་	(ngab-chu nga-chi:)	=	51
༥༩	ལྔ་བཅུ་ང་དགུ་	(" " nga-gu)	=	59
༦༠	དྲུག་ཅུ་/དྲུག་ཅུ་ཐམ་པ་	(ṭug-chu) (ṭug-chu t'am-pa)	=	60

རེ་ is used in sixties: (61-69)

༦༡	དྲུག་ཅུ་རེ་གཅིག་	(ṭug-chu re-chi:)	=	61
༦༩	དྲུག་ཅུ་རེ་དགུ་	(" " re-gu)	=	69
༧༠	བདུན་ཅུ་/བདུན་ཅུ་ཐམ་པ་	(dü;n-chu)/(dü;n-chu t'am-pa)	=	70

དོན་ is used in seventies: (71-79)

༧༡	བདུན་ཅུ་དོན་གཅིག་	(dü;n-chu ṭ'ön-chi:)	=	71
༧༩	བདུན་ཅུ་དོན་དགུ་	(" " ṭ'ön-gu)	=	79
༨༠	བརྒྱད་ཅུ་/བརྒྱད་ཅུ་ཐམ་པ་	(gyä-chu)/(gyä-chu t'am-pa)	=	80

The first word of the number 15 and 18 are written as བཅོ་ with Na-Ro (ར) instead of བཅུ། This is for the sake of pronunciation.

ཀྱ་ is used in eighties: (81-89)

༨༡	བཀྱད་ཅུ་ཀྱ་གཅིག་	(gyä-chu ky'a-chi:)	=	81
༨༩	བཀྱད་ཅུ་ཀྱ་དགུ་	(" " ky'a-gu)	=	89
༩༠	དགུ་བཅུ་/དགུ་བཅུ་ཐམ་པ་	(gub-chu)/(gub-chu t'am-pa)	=	90

ཁོ་ is used in nineties: (91-99)

༩༡	དགུ་བཅུ་ཁོ་གཅིག་	(gub-chu k'ò-chi:)	=	91
༩༩	དགུ་བཅུ་ཁོ་དགུ་	(" " k'ò-gu)	=	99
༡༠༠	བརྒྱ་/བརྒྱ་ཐམ་པ་	(gya)/(gya-t'am-pa)	=	90

Counting in hundreds:

༡༠༠	བརྒྱ་	(gya)	=	100
༢༠༠	ཉིས་བརྒྱ་	(nyi-gya)	=	200
༣༠༠	སུམ་བརྒྱ་	(sum-gya)	=	300
༤༠༠	བཞི་བརྒྱ་	(shib-gya)	=	400
༥༠༠	ལྔ་བརྒྱ་	(ngab-gya)	=	500
༦༠༠	དྲུག་བརྒྱ་	(ṭug-gya)	=	600
༧༠༠	བདུན་བརྒྱ་	(dü;n-gya)	=	700
༨༠༠	བརྒྱད་བརྒྱ་	(gyä-gya)	=	800
༩༠༠	དགུ་བརྒྱ་	(gub-gya)	=	900
༡༠༠༠	ཆིག་སྟོང་	(ch'ig-to;ng)	=	1,000

25.2. Two ways of counting in thousands:

Traditional way			General system	
༡༠༠༠	ཆིག་སྟོང་	=	སྟོང་ཕྲག་གཅིག་	(to;ng-ṭ'a: chig)
༢༠༠༠	ཉིས་སྟོང་	=	སྟོང་ཕྲག་གཉིས་	(to;ng-ṭ'a: nȳi:)
༣༠༠༠	སུམ་སྟོང་	=	སྟོང་ཕྲག་གསུམ་	(to;ng-ṭ'a: sum)
༤༠༠༠	དགུ་སྟོང་	=	སྟོང་ཕྲག་དགུ་	(to;ng-ṭ'a: gu)
༡༠༠༠༠	ཆིག་ཁྲི་	=	སྟོང་ཕྲག་བཅུ་	(to;ng-ṭ'a: chu)

10 - 100 thousands:

༡༠༠༠༠	ཆིག་ཁྲི་	=	ཁྲི་གཅིག་	(ṭ'i-chig)
༢༠༠༠༠	ཉིས་ཁྲི་	=	ཁྲི་གཉིས་	(ṭ'i-nȳi:)
༣༠༠༠༠	སུམ་ཁྲི་	=	ཁྲི་གསུམ་	(ṭ'i-sum)
༤༠༠༠༠	དགུ་ཁྲི་	=	ཁྲི་དགུ་	(ṭ'i-gu)
༡༠༠༠༠༠	ཆིག་འབུམ་	=	ཁྲི་བཅུ་	(ṭ'i-chu)

100,000 - 1,000,000 million:

༡༠༠༠༠༠	ཆིག་འབུམ་	=	འབུམ་གཅིག་	(bum-chig)
༢༠༠༠༠༠	ཉིས་འབུམ་	=	འབུམ་གཉིས་	(bum-nȳi:)
༣༠༠༠༠༠	གསུམ་འབུམ་	=	འབུམ་གསུམ་	(bum-sum)
༤༠༠༠༠༠	བཞི་འབུམ་	=	འབུམ་བཞི་	(bum-shi)
༥༠༠༠༠༠	ལྔ་འབུམ་	=	འབུམ་ལྔ་	(bum-ngab)
༦༠༠༠༠༠	དྲུག་འབུམ་	=	འབུམ་དྲུག་	(bum-ṭ'u:)
༧༠༠༠༠༠	བདུན་འབུམ་	=	འབུམ་བདུན་	(bum-dü;n)
༨༠༠༠༠༠	བརྒྱད་འབུམ་	=	འབུམ་བརྒྱད་	(bum-gyä:)
༩༠༠༠༠༠	དགུ་འབུམ་	=	འབུམ་དགུ་	(bum-gu)
༡༠༠༠,༠༠༠	ས་ཡ་གཅིག་	=	འབུམ་བཅུ་	(bum-chu)

1 - 10 millions:

༡༠༠༠༠༠༠	ས་ཡ་གཅིག་	(sa-ya-chig)	= 1 million
༢༠༠༠༠༠༠	ས་ཡ་གཉིས་	(sa-ya-nȳi:)	= 2 million
༣༠༠༠༠༠༠	ས་ཡ་གསུམ་	(sa-ya-sum)	= 3 million
༩༠༠༠༠༠༠	ས་ཡ་དགུ་	(sa-ya-gu)	= 9 million
༡༠༠༠༠༠༠༠	ས་ཡ་བཅུ་	(sa-ya-chu)	= 10 million

10 - 100 millions:

༡༠༠༠༠༠༠༠	བྱེ་བ་གཅིག་	(ch'e-wa:-chig)	= 10 million
༢༠༠༠༠༠༠༠	བྱེ་བ་གཉིས་	(ch'e-wa:-nȳi:)	= 20 million
༣༠༠༠༠༠༠༠	བྱེ་བ་གསུམ་	(ch'e-wa:-sum)	= 30 million
༤༠༠༠༠༠༠༠	བྱེ་བ་བཞི་	(ch'e-wa:-shi)	= 40 million

༥༠།།།།།།།།	ཕྱེ་བ་ལྔ་	(ch'e-wa:-ṅga)	= 50 million
༦།།།།།།།།	ཕྱེ་བ་དྲུག་	(ch'e-wa:-ṭ'u:)	= 60 million
༩།།།།།།།།	ཕྱེ་བ་དགུ་	(ch'e-wa:-gu)	= 90 million
༡།།།།།།།།།	ཕྱེ་བ་བཅུ་	(ch'e-wa:-chu)	= 100 million

100 - 1,000 millions:

༡།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར་གཅིག་	(t'ung-ch'ur-chig)	= 100 million
༢།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར་གཉིས་	(t'ung-ch'ur-ny i:)	= 200 million
༣།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར་གསུམ་	(t'ung-ch'ur-sum)	= 300 million
༩།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར་དགུ་	(t'ung-ch'ur-gu)	= 900 million
༡།།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར་བཅུ་	(t'ung-ch'ur-chu)	= 1,000 million

25.3. Counting of hundred upwards:

Counting after བརྒྱ་ (hundred), དང་ (and) should be added:

101	=	༡།།།	བརྒྱ་དང་གཅིག་	(gya-t'a;ng-chig)
150	=	༡།།།	བརྒྱ་དང་ལྔ་བཅུ་	(gya-t'a;ng-ṅgab-chu)
201	=	༢།།།	གཉིས་བརྒྱ་གཅིག་	(nyi-gya-chig)

Counting of thousand upwards:

1,550	=	༡།།།	ཆིག་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་
			(ch'ig-to;ng ṅgab-gya ṅga-chu)
2,775	=	༢།།།	གཉིས་སྟོང་བདུན་བརྒྱ་བདུན་ཅུ་དོན་ལྔ་
			(nyi-to;ng dün-gya dün-chu t'ön-ṅga)

Counting of ten thousand upwards:

15,307	=	༡།།།	ཆིག་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་སུམ་བརྒྱ་བདུན་
			(ch'ig-ṭ'i ṅga-to;ng sum-gya-dü;n)
95,575	=	༩།།།	དགུ་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་བདུན་ཅུ་དོན་ལྔ་
			(gu-ṭ'i ṅga-to;ng ṅgab-gya dü;n-chu t'ö;n-nga)

Counting of hundred thousand upwards:

123,456 = ༡།།།།།། ཆིག་འབུམ་གཉིས་ཁྲི་སུམ་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་དྲུག་
(ch'ig-bum nyi-ṭ'i sum-to;ng shib-gya ṅgab-chu nga-ṭ'u:)

999,999 = །།།།།། དགུ་འབུམ་དགུ་ཁྲི་དགུ་སྟོང་དགུ་བརྒྱ་དགུ་བཅུ་གཅོ་དགུ་
(gu-bum gu-ṭ'i gu-to;ng gub-gya gub-chu k'o-gu)

(Note: Unlike in Western system, no commas are used in the Tibetan numerals.)

25.4. Position of the different counting units:

།	གཅིག	=	Unit
།།	བཅུ	=	Ten
།།།	བརྒྱ	=	Hundred
།།།།	སྟོང	=	Thousand
།།།།།	ཁྲི	=	Ten thousand
།།།།།།	འབུམ	=	One hundred thousand
།།།།།།།	ས་ཡ	=	One million
།།།།།།།།	ཕྱེ་བ	=	Ten million
།།།།།།།།།	དུང་ཕྱུར	=	Hundred million

It is important to memorise these digits according to their numerical values.

According to the example given below, the digital value of **159,853** will be one hundred fifty nine thousand eight hundred fifty three.

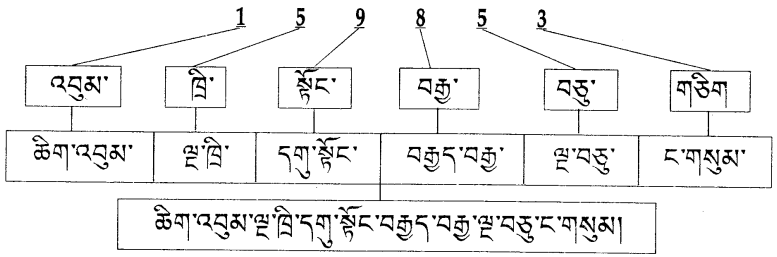

25.5. བརྒྱ་ཆ། = Percentage:

བརྒྱ་ (hundred) + ཆ་ (part) + ལྔ་ (five) = 5 %

བརྒྱ་ཆ་	༢༥	=	25 %	(gya-ch'a nyi-shu tsa-ṅga)
བརྒྱ་ཆ་	༥༠	=	50 %	(gya-ch'a ṅgab-chu t'am-pa)
བརྒྱ་ཆ་	༧༥	=	75 %	(gya-ch'a dün-chu ṯ'ön-nga)
བརྒྱ་ཆ་	༡༠༠	=	100 %	(gya-ch'a gya-t'am-pa)

25.6. བཞི་ཆ། = Quarter:

བཞི་ (four) + ཆ་ (part) + གསུམ་ (three) = 3 quarters

བཞི་ཆ་གཅིག་	=	one quarter/fourth	(shi-ch'a chig)
བཞི་ཆ་གཉིས་	=	two quarters	(shi-ch'a ṅyi:)
གསུམ་ཆ་གཉིས་	=	two third	(sum-ch'a ṅyi)
ལྔ་ཆ་གཅིག་	=	one fifth	(nga-ch'a chig)

1. གཞུང་གི་ཚོང་ཁང་ནས་ཅ་ལག་ཉོས་ན་བརྒྱ་ཆ་ ༥ ར་བཅོག་ཆ་གནང་བ་རེད།
govt. of store from things bought if % 5 each discount give(H.) pres. c./
shu;ng k'i ts'o;ng-k'a;ng nä cha-la: nyö:-na gya-ch'a ṅga-re chog-ch'a ña;ng-wa re:/
If (you) buy things from the government store, (they) give 5% discount.

2. སློབ་ཕྲུག་ཚོར་མེ་འཁོར་ཕྱ་ཆ་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བཅུ་ཆ་ཡང་ཡོག་རེད།
students-to train fare percent 50 concession exist./
Īob-ṭ'u:-ts'ò: me-k'or Īa-ch'a gya-ch'a ṅga-chu ch'a-ya;ng yò re:/
Students have 50 % concession on train fare.

3. དངུལ་ཁང་ནས་ཉུང་ཤོས་བསྐྱེད་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་རེ་སྦྱད་ཀྱི་རེད།
bank from minimum interest percent 5 each give fut. c./
ngü:-k'a;ng nä nyu;ng-shö: kye: gya-ch'a ṅga re ṭä:-ki re:/
The bank will give a minimum of 5 % interest.

4. རྒྱན་འདི་ངར་ཐོབ་ཡག་ལ་ཡིད་འཆེས་བརྒྱ་ཆ་བརྒྱ་ཐམ་པ་ཡོད།
bet this I-to win inf. to confidence percent 100 exist./
gyä;n di nga: t'ob-ya-la yi:-ch'e: gya-ch'a gya-t'am-pa yö:/
I am hundred percent confident of winning this bet.

5. ས་ཆ་འདིའི་གསུམ་ཆ་གཅིག་ཁོང་ཚོར་བདག་གི་ཡོག་རེད།
land this-of 3 part one they-to belong pres. c./
sa-ch'a di: sum-ch'a chig k'o;ng-ts'ò: da:-k'i yò re:/
One third of this land belongs to them.
(Note: ཐུར་ or བཅའ་ is also used in place of ཆ་ without losing the meaning.)

25.7. Exercise 22

(a) Memorise the following numbers (1-20)

༡	༢	༣	༤	༥	༦	༧	༨	༩	༱
༱༡	༱༢	༱༣	༱༤	༱༥	༱༦	༱༧	༱༨	༱༩	༢༠

(b) Memorise the following numbers

གཅིག་ བཅུ་ བརྒྱ་ སྟོང་ ཁྲི་ འབུམ་ ས་ཡ་ ཐེ་བ་ དུང་ཕྱུར་

(c) Write the following figures in words

༱༢	༱༠	༱༥	༱༣	༣༥	༤༧	༥༥	༦༤
༧༧	༨༥	༩༩	༱༠༠	༱༠༥	༢༠༥	༱༠༠༠	

(c) Write the following in Tibetan

1. two hundred and fifty six
2. five thousand one hundred and fifty nine
3. fourteen thousand three hundred and thirty four
4. one hundred and fifty six thousand, five hundred and fifty six
5. fifteen thousand five hundred and six
6. two thousand five hundred and eighteen

Answers to the Exercises

Exercise 1

page 25

ra	ka-ta	ka	=	ཀ
sa	nga-ta	ṅga	=	ཁ
ra	nga-ta	ṅga	=	ག
sa	na-ta	ña	=	ཆ
sa	tsa-ta	tsa	=	ཚ
ra	ts'a-ta	za	=	ཛ
la	t'a-ta	da	=	ཌ
sa	nya-ta	ñya	=	ཉ
ka	ya-ta	kya	=	ཀྱ
k'a	ya-ta	ky'a	=	ཁྱ
sa	pa-ta	pa ya-ta	cha=	ཕ
p'a	ya-ta	ch'a	=	ཕྱ
ma	ya-ta	nya	=	ཞ
k'a	ra-ta	ṭ'a	=	ཐ
p'a	ra-ta	ṭ'a	=	ཏ
sa	ra-ta	sa	=	ས
sa	ta-ta	ta	=	ཏ
la	cha-ta	cha	=	ཕ
ra	na-ta	ña	=	ཆ
ka	la-ta	la	=	ཐ
sa	la-ta	da	=	ཐ

ka	ya-ta:	kya	shab-kyu	kyu	=	ཀྱུ
k'a	ya-ta:	ky'a	shab-kyu	ky'u	=	ཁྱུ
p'a	ya-ta:	ch'a	shab-kyu	ch'u	=	ཕྱུ
p̲'a	ra-ta:	ṭ'a	na-ro	ṭ'o	=	ཏྲོ
k̲'a	ra-ta:	ṭ'a	shab-kyu	ṭ'u	=	ཏྲུ
k'a	ra-ta:	ṭ'a	shab-kyu	ṭ'u	=	ཁྲུ
k̲'a	shab-kyu	k̲'u			=	ཀ
ra	la-ta:	īa			=	ཨ
p̲'a	la-ta:	īa			=	ཕ
ra	ta-ta:	ta			=	ཏ
la	ka-ta:	ka	shab-kyu	ku	=	ཀུ
la	nga-ta:	ṅga			=	ངེ
la	ṭ'a-ta:	da			=	ཌ
sa	ka-ta:	ka	deng-po	ke	=	ཀེ
sa	na-ta:	ña	deng-po	ñe	=	ཉེ
ma	na-ro	mo			=	ཨོ
ra	tsa-ta:	tsa	k̲'i-k̲'u	tsi	=	ཙ
la	ha-ta:	lha	shab-kyu	īhu	=	ལ
sa	ka-ta:	ka	shab-kyu	ku	=	ཀ
ka	la-ta:	īa	shab-kyu	īu	=	ཨ
ra	na-ta:	ña	na-ro	ño	=	ཉ
sa	pa-ta:	pa	shab-kyu	pu	=	པ
ma	ya-ta:	nya	shab-kyu	nyu	=	ཉ
ra	ma-ta:	ma	na-ro	mo	=	ཨ
la	ch'a-ta:	ja			=	ཨ
sa	ta-ta:	ta			=	ཏ
ha	ra-ta:	hra	k̲'i-k̲'u	hri	=	ཧ
la	ha-ta:	lha	na-ro	lho	=	ལ

ra	ka-ta:	ka	shab-kyu	ku	=	ཀ
sha	shab-kyu	shu			=	ཤ
sa	p̲'a-ta:	ba ra-ta:	ḍa shab-kyu	du	=	ད
sa	ka-ta:	ka ya-ta:	kya ḍeng-po	kye	=	ཀ
ra	k̲'a-ta:	ga	shab-kyu	gu	=	ག
sa	pa-ta:	pa ya-ta:	cha k̲'i-k̲'u	chi	=	ཆ
p̲'a	ya-ta:	ch̲'a			=	ཕ
sa	k̲'a-ta:	ga	ra-ta:	ḍa	=	ཌ
sa	nya-ta:	ñya			=	ཉ
ra	ka-ta:	ka	ya-ta:	kya	=	ཀ
ra	k̲'a-ta:	ga			=	ག
ha	ra-ta:	hra	shab-kyu	hru	=	ཧ
la	ta-ta:	ta			=	ཏ
la	pa-ta:	pa			=	པ
pa	ra-ta:	ṭa	ḍeng-po	ṭe	=	ཊ
sa	ma-ta:	ma ra-ta:	ma k̲'i-k̲'u	mi	=	ཨ
sa	k̲'a-ta:	ga ra-ta:	ḍa ḍeng-po	ḍe	=	ཌ
k'a	ra-ta:	ṭ'a	k̲'i-k̲'u	ṭ'i	=	ཊ
sa	na-ta:	ña	na-ro	ño	=	ཉ
s̲a	la-ta:	da	shab-kyu	du	=	ད
p'a	ra-ta:	ṭ'a	na-ro	ṭ'o	=	ཊ

Exercise 2

page 29

k̲'ao	sha	ma	sham	= ཀ་ཤམ་
k̲'ao	sa	la	säl	= ཀ་སལ་
t̲'ao	ka	ra	kar	= དཀར་
t̲'ao	wa	nga	wang	= དབང་

p'ao	cha	k'a	chag		= བཅག་
p'ao	da	k'a	dag		= བདག་
mao	ngga	ra	ngar		= མངར་
mao	t'a	ra	t'ar		= མཐར་
hao	da	k'i-k'u	di ra	dir	= འདིར་
hao	t'a	shab-kyu	t'u nga	t'u;ng	= འཐུང་
ra	k'i-k'u	ri	k'a sa	rig	= རིགས་
k'a	nga	sa	k'a;ng		= གངས་
p'a	na	p'ä;n			= ཕན་
k'a	p'a	k'ab			= ཁབ་
sa	k'a-ta:	ga ma	gam		= སྒམ་
k'ao	sa	ha	sa		= གཟའ་
nya	la	nyä;l			= ཉལ་
nga	sa	ngä:			= ངས་
la	cha-ta:	cha k'a sa cha:			= ལྕགས་
ch'a	k'a	sa	ch'a:		= ཆགས་
p'a	p'a	sa	p'èb		= བབས་
k'a	na-ro	k'o ma sa		k'om	= ཁོམས་
sa	ta-ta:	ta nga sa		ta;ng	= སྟངས་
p'a	ya-ta:	ch'a k'i-k'u ch'i na		ch'in	= ཕྱིན་
ra	ḍeng-po	re	t'a	re:	= རེད་
hao	da	shab-kyu	du k'a	dug	= འདུག་
ya	k'i-k'u	yi	na	yi;n	= ཡིན་
ya	na-ro	yö	t'a	yö:	= ཡོད་
na	sa	nä:			= ནས་
sa	k'a-ta:	ga	ra-ta:	ḍa	= སྒ་

sa	ma-ta:	ma	ra-ta:	ma	= ཟླ་
ra	ta-ta:	ta			= ཏ་
sa	ka-ta:	ka	t'a	kä:	= ཟླད་
ya	k'i-k'u	yi	k'a	yig	= ཡིག་
sha	ḍeng-po	she	sa	she:	= ཤེས་
sa	la-ta:	la			= ཟླ་

Exercise 3 page 31

 གང་ ལ་ ཡོན་ ཏན་ མཆོག་ མངལ་ བདེ།།
དཀོན་ མཆོག་ དེ་ ལ་ ཕྱག་ འཚལ་ ལོ།།
གང་ གིས་ སྒྲ་ དབྱངས་ གསུངས་ པ་ ཡི།།
འཇམ་ པའི་ དབྱངས་ ལ་ ཕྱག་ འཚལ་ ལོ།།

Exercise 4 page 34

ང་ཚོ་ ཁྱེད་རང་ཚོ་ ཁོང་ཚོ་ ཡ་ཚོ་ མ་ཚོ་ འདི་ཚོ་
སློབ་ཕྲུག་ཚོ་ ཕ་ཚོ་ ཕྲན་ཚོ་ གྲུས་ཚོ་ ཁོ་པ་ཚོ་
ཁོ་བོ་ཚོ་ དེ་ཚོ་ ཁོ་མོ་ཚོ་ གྲུས་ཕྲན་ཚོ་

Exercise 5 page 40

(a)
1. དེ་སྐུ་ཀུ་རེད།
2. ཕ་ཚོ་མེ་ཏོག་རེད།
3. ང་གྲ་པ་ཡིན།
4. ཁྱེད་རང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་རེད།
5. ང་ཚོ་སློབ་ཕྲུག་ཡིན།
6. ཁོང་མི་ཞེམས་བཟང་པོ་ཞིག་རེད།
7. ཁྱེད་རང་སྐྱང་པོ་རེད།
8. ང་ཚོ་དགེ་ཆན་ཡིན།
9. ཁོང་ཕེམ་ཆེ་རེད།
10. འདི་ཚོ་ངའི་དེབ་ཡིན།
11. དེ་ཚོ་གཙང་མ་རེད།
12. ཕ་གི་ཐུ་མ་རེད།
13. ཡ་གི་མི་རེད།
14. འདི་ཚོ་ཀུབ་ཀྱག་རེད།

(b) 1. This seems to be our teacher's pen.
2. That appears to be a lama.
3. Those three may be relatives.
4. Those girls seems to belong to a big family.

(c) 1. འདི་ངའི་ལག་པ་རེད་/ཡིན།
2. འདི་ཚོ་ཁོང་ཚོའི་ཟ་བ་རེད།
3. ཕ་གི་ཁོང་གི་དབྱ་ཞུ་རེད།
4. འདི་ཁོང་གི་ཕྱག་ཕད་རེད།

Exercise 6 page 47

1. ང་སློབ་ཕྲུག་མིན།
2. ཁོང་ཡང་སློབ་ཕྲུག་མ་རེད།
3. ཁོང་ཚོ་ཚང་མ་དགེ་ཏན་མ་རེད།
4. འདི་ཚོ་ཁོང་གི་ཡུ་གུ་མ་རེད།
5. ཕ་གི་ང་ཚོའི་ཁང་པ་མ་རེད།
6. ཡ་གི་གནམ་གྱི་མིན་པ་འདྲ།
7. འདི་གསར་པ་ཡིན་ཀྱི་མ་རེད།
8. འདི་ཁྱེད་རང་གི་མིན་པས།
9. ལགས་མིན། འདི་ངའི་མིན།
10. ཕ་ཚོ་ཁོང་གི་མ་རེད་པས།
11. ལགས་མ་རེད། ཕ་ཚོ་ཁོང་གི་མ་རེད།
12. མ་གི་ཏ་མིན་པ་འདྲ།
13. ལགས་མ་གི་ཏེ་ལ་མ་རེད།
14. ཤེང་ཏོག་འདི་ཚོ་མང་མོ་མ་རེད།
15. འདི་ཡང་མང་མོ་མ་རེད།
16. འདི་མང་མོ་མང་ཆུང་མ་རེད།
17. ཕ་ཚོ་སྲུར་མོ་མ་རེད།
18. ཕ་ཚོ་སྲུར་མོ་སྲུར་ཆུང་མ་རེད།

19. སྲུན་དམར་ཡོ་དམར་ཆུང་མ་རེད།
20. ལས་ཀ་འདི་ལས་སྒོ་ཡོ་ཞེ་ངན་མ་རེད།

Exercise 7 page 62

(a)
ང་སློབ་གྲྭར་ཡོད། — འདི་ཕྱིང་ཟ་ཡོ་འདུག/ ཡོད་རེད་
ཁོང་ཚོ་ཕ་ཀེར་འདུག — ང་ཚོ་འདིར་ཡོད།
ཏོད་ལ་རི་མཐོ་ཡོ་མང་ཡོ་ཡོག་རེད། — འདི་ཡག་ཡོ་འདུག/ ཡོག་རེད།
ཁྱེད་རང་ཚོ་ཀསོལ་ཕྱོན་ལ་འདུག — རི་འདི་མཐོ་ཡོ་འདུག/ ཡོག་རེད།
ཁོང་ཚོ་ཏོད་ལ་འདུག/ ཡོག་རེད། — ཁོང་ཡ་ཀེར་འདུག/ ཡོག་རེད།
ཏོད་ལ་ཀཡག་མང་ཡོ་འདུག/ ཡོག་རེད། — ཆུ་ཀར་ལ་ཚ་བ་འདུག/ ཡོག་རེད།
དེ་རིང་ཁྲིམ་ལ་མི་མང་ཡོ་འདུག — རི་ལ་ས་ཟམ་ཅན་ཡོག་རེད།
ང་ཚོར་དངུལ་མང་ཡོ་ཡོད། — ཁོང་ལ་ཏུ་ཀཱི་ཝ་འདུག/ ཡོག་རེད།

(b)
ང་ནང་ལ་མི་འདུག་ཀས། — ངར་ཁྱི་ཀཱི་ཝ་ཡ་ཡ
ཁྱེད་རང་ཕ་ཀེར་ཆེད་པས། — ཁྱེད་རང་ལ་ཏེ་ཕ་ལྷང་ཁྱ་ཆེད་པས།
ཁོང་ཕྱི་ཆུ་ལ་ལ་ཆེ་འདུག་ཀས། — ཁོང་ལ་ལས་ཀ་ཆེ་འདུག་ཀས།
ཁོང་ཏོད་ལ་ཡོག་མ་རེད་པས། — ཁོང་ཚོར་ཕྱག་ལས་ཆེ་འདུག་ཀས།

(c) 1. ཁོང་ལ་དུག་སློག་འདུག་ཀས/ ཡོག་རེད་པས།
2. ཁོང་ཁྲིམ་ལ་འདུག་ཀས/ ཡོག་རེད་པས།
3. ཁོང་ཁོང་གི་སྐུ་མཆེད་རེད་པས།
4. ཁོང་ཚོར་ཟ་ཡོག་རེད་པས།
5. ཁོང་ཡ་ཀེར་འདུག་ཀས།

Exercise 8 page 67

(a) 1. ང་ཆུ་ཀར་ལ་བསྡད་པ་ཡིན།
2. ཁོང་ཐུ་མ་མཇལ་ཀ་འགྲོ་བ་རེད།
3. རས་ལ་ཁྲིས་དགོས་རེད།
4. འདི་ཁ་ལ་ཚུགས།
5. འདིར་བཞུགས།

6. གནས་བསྐོར་ལ་འགྲོ།
7. ཉན་གཅ་འགྲོ།
8. སྐད་ཆ་ཤོད་གཅ་འགྲོ།
9. ཤ་བཞོན་གཅ་འགྲོ།
10. ཆུ་འཐུང་གཅ་འགྲོ།

(b) 1. ལག་པ་རྩ་ལེན། / ལག་ཏུ་ལེན།
2. ཕྱག་ཏུ་བཞེས།
3. དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཕྱིན།
4. བོད་དུ་ཕྱིན།

Exercise 9 page 76

(a) 1. ཁོང་གི་ཕྱག
2. ང་ཚོའི་ནང་
3. གཡག་གི་ཤ
4. གནམ་ཀྱི་སྐར་མ
5. དཔར་ཀྱི་ཕྱིང་ཤོག
6. དཔར་ཆས་ཀྱི་ཁོང་ཚད
7. བོད་ཀྱི་ས་ཆ
8. མེག་གི་གཟི་མ
9. ནམ་མཁའི་སྨྲིན་པ
10. ཆུ་ལ་ཁབ་ཀྱི་མེ་མང
11. བལ་ཀྱི་ལྷོད་ཐུང
12. ཚོས་ཀྱི་དོན་དག

(b) ངའི་ཞྭ་མོ། ཁོང་གི་ཁང་པ། ཁོང་ཚོའི་དེབ། ང་ཚོའི་བུ།
ཁོང་གི་ཡ་བ་ཚོ། དཔར་ཀྱི་ཚད། བལ་ཀྱི་ལུ་སུ།
ཁྱེད་རང་གི་ཕྱག། ཁྱེད་རང་གི་ཕྱག་སྐྱ།

(c) 1. ཆུའི་ཐུ་ཆེན་པོ་ཁོ་གི་ཡོག་རེད།
2. ཤིང་གི་ཡལ་ག་མང་པོ་སྐྱེས་ཡག
3. ངའི་ལུང་པ་ཕྱིད་པོ་ཡོད།
4. ཀན་ཀྱི་ཚོག་འདི་སྐད་པོ་འདུག
5. ཁྱེད་རང་གི་བུ་འདིར་འདུག
6. ཐུག་གི་མཆེ་བ་ཏོ་པོ་ཡོག་རེད།
7. སྐམ་ཀྱི་ཁ་ཤིག་ངར་ཡོད།

8. བོད་པའི་ཞལ་ལག་ལྟོ་པོ་འདུག་གས
9. ལུང་པའི་ཁྲིམས་ལ་བཅོ་ལྔང་བྱེད་དགོས་རེད།
10. མེའི་རང་བཞིན་ནི་བཙོ་དཀར་བཞིག་རེད།
11. ཆུ་མཚོའི་ཐ་རྩྭས་གནམ་ལ་མཚོང་བཞིན་འདུག
12. ཞལ་ལག་གི་བྱོ་བ་ཀཱུ་ཤས་རོགས་གནང།
13. ང་ཚོའི་སྐད་དེ་སྐད་པོ་འདུག་གས
14. ཚོས་ཀྱི་དོན་དག་ནི་ཟབ་ཅིང་ཆེ་བ་ཞིག་རེད།
15. ཁོང་གི་ཕྱག་ལ་ཕྲེང་བ་ཞིག་བསྟམས་ཡག

Exercise 10 page 86

(a) 1. ང་ཚོ་ཁྲིམ་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན།
2. ཁོང་སྒོ་ཁ་གར་ཕྱིན་པ་རེད།
3. ང་ཚོ་ལས་ཁུངས་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན།
4. ཁྱེད་རང་ཞལ་ལག་མཚོད་པས།
5. ང་ཡི་ཀེ་འབྲེ་དགོས་ཡོད།
6. ཁོང་གིས་ཕྱག་ཕྲིས་གནང་པ་རེད།
7. ཁོང་སྒོ་སྒྲོང་བྱེད་ཀྱི་འདུག
8. ཁྱེད་རང་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས།
9. ངས་སྐད་ཆ་བཤད་པ་ཡིན།
10. ང་ཚོས་སྒོ་བ་སྒྲོང་བྱས་པ་ཡིན།
11. ཁོང་གིས་བསམ་བློ་བཏང་པ་རེད།
12. ཁྱེད་རང་གིས་དགོངས་པ་བཞེས་རོགས་གནང།

(b) 1. ང་འགྲོ་གི་ཡིན།
2. ཁོང་ཕེབས་ཀྱི་འདུག
3. ཁོང་ཚོ་སྒྲེབས་སོང།
4. ཁྱེད་རང་གིས་བྱས་པ་རེད།
5. ང་ཚོ་ཡོང་གི་ཡིན།
6. ཁོང་ཚོས་དེ་ཁྱེད་རང་ལ་འབྱལ་ཀྱི་རེད།

7. དེ་ཁོང་ཚོས་ངར་སྦྱང་བྱུང་།
8. ངས་དེ་འདྲས་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
9. འདིར་ཁོང་ཕེབས་ཀྱིས།
10. ཁོང་གསོལ་ཌ་མཆོད་ཀྱི་འདུག
11. ང་ཁ་ལག་ཟ་གི་ཡོད།
12. ཁྱེད་རང་ཕེབས་པས།
13. ཁྱེད་རང་འདིར་ཕྱག་ལས་གནང་གས།
14. ཁོང་ཕེབས་ཀྱི་འདུག་གས།
15. ཁོང་ཚོ་སྨོན་གྱར་འགྲོ་གི་འདུག་གས།
16. ཁོང་ཚོ་ཡོང་གི་འདུག་གས།
17. ང་ཡོང་ག/ ང་བཅར་ག
18. ཁྱེད་རང་འཛོན་གྱར་ཟེག་པས།/ ཕེབས་པས།
19. ཁོང་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་མི་འདུག་གས།

Exercise 11 page 106

(a) 1. ཁྱེད་རང་ལ་ག་རེ་དགོས་ན་ཡང་ངས་སྦྱང་ཀྱི་ཡིན།
2. ངས་ག་རེ་བྱས་ན་ཡང་ཁོང་དགའ་གི་མ་རེད།
3. ང་ཚོས་ག་རེ་ཟས་ན་ཡང་ཁོང་ཚོར་སྦྱོང་ཀྱི་ཡོད།
4. ངས་ག་རེ་ལབ་ན་ཡང་ཁོང་ཚོས་ཉན་ཀྱི་རེད།
5. འདིར་ག་རེ་བྱེས་ན་ཡང་འཕྲིགས་ཀྱི་རེད།
6. ཁོང་ལ་ག་རེ་སྦྱང་ན་ཡང་དགའ་ཡོ་ཡོང་གི་རེད།
7. ཁོང་གིས་ག་རེ་མཐོང་ན་ཡང་ཉོ་གི་འདུག
8. ལྷད་མོ་ག་རེ་བསྟན་ན་ཡང་ང་ལྷ་གི་མེད།
9. ཁོང་གིས་ག་རེ་ཁོ་ན་ཡང་ང་ཚོར་བཤད་ཀྱི་རེད།
10. ཁོང་གིས་ག་རེ་དྲན་ན་ཡང་བྱེད་ཀྱི་རེད།

(b) 1. ཁྱེད་རང་གི་མཚན་ལ་ག་རེ་ཞུ་གི་ཡོད།
2. ཁོང་གི་མཚན་ལ་ག་རེ་ཞུ་གི་ཡོག་རེད།
3. ཁྱེད་རང་ག་རེ་གནང་གི་ཡོད།
4. ཁོང་ག་རེ་གནང་གི་རེད།

5. ཁོང་ལ་ག་རེ་ཡོག་རེད།
6. ཁྱེད་རང་ལ་ག་རེ་ཡོད།
7. མི་འདི་ག་རེ་རེད།
8. ཁོང་གི་ལས་ཀ་ག་རེ་རེད།
9. ཁོང་ཚོར་ག་རེ་འདུག
10. ཁྱེད་རང་གིས་ག་རེ་གནང་པས།
11. ད་ལྟ་ཁོང་ག་རེ་གནང་གི་ཡོག་རེད།
12. ཁྱེད་རང་ག་རེ་མཆོད་ག
13. ཁྱེད་རང་ག་རེ་མཆོད་ཀྱི་ཡོད།
14. འདི་ག་རེ་བྱེད་ཡག་རེད།
15. ཁྱེད་རང་ལ་ག་རེ་དགོས་འདུག

Exercise 12 page 113

(a) 1. ཁྱེད་རང་འདིར་ག་དུས་ཕེབས་ག
2. ཁོང་ག་དུས་ཡོང་གི་འདུག
3. འཛོན་ཀྱ་ག་དུས་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་རེད།
4. ཁྱེད་རང་ལས་ཀར་ག་དུས་འགྲོ་གི་ཡོད།
5. ཁོང་འདིར་ཡོད་དུས་ངས་འདི་ལབ་པ་ཡིན།
6. ཁོང་ཆུ་ག་ར་ལ་ཡོད་དུས་ངར་མཇལ་བྱུང།
7. ང་ཆུང་ཆུང་ཡིན་དུས་བོད་ལ་འགྲོ་ཆྱོང།

(b) 1. ཁྱེད་རང་ག་དུས་ཕེབས་ཀྱང/ ན་ཡང་ངར་ཁས་ཀྱངས་རོགས་ཀནང།
2. ལས་ཀ་འདི་ག་དུས་བྱས་ཀྱང/ ན་ཡང་འགྲིགས་ཀྱི་རེད།
3. ང་ག་དུས་ཕྱིན་ཀྱང/ ན་ཡང་ཁོང་ལྷོད་ཀྱི་མི་འདུག
4. ཁོང་གིས་ག་དུས་ཀྱང/ ཡིན་ན་ཡང་དེ་འདྲས་བྱེད་ཀྱི་མ་རེད།
5. ཁོང་ག་དུས་ཀྱང/ ཡིན་ན་ཡང་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་མ་རེད།
6. ངས་ག་དུས་ཡིན་ཡང/ ན་ཡང་འདི་འདྲས་བྱེད་ཀྱི་མེད།

(c) 1. ཁྱེད་རང་བྱོམ་ལ་ཀ་དུས་འགྲོ་ཀ
2. ཁྱེད་རང་ཀ་དུས་ཕྱིན་པ་ཡིན།
3. ང་ཀ་དུས་ཕྱིན་ཀ
4. ཁོང་ཀ་དུས་ཕྱིན་པ་རེད།
5. ང་ཚོ་ཀ་དུས་འགྲོ་ཀ/ འགྲོ་གི་ཡིན་པ།

(d) 1. I wrote this book when I was in India.
2. He was not here when the train arrived.
3. If the train had arrived on time, we would not have been late.

Exercise 13 page 122

(a) 1. Which is your book?
2. Which book is yours?
3. Which is your house?
4. Which camera did he spoil?
5. With which pen was this letter written?
6. The watch I bought is not working.
7. In which room will he stay?
8. In which room shall we stay?
9. Which man caused the trouble?

(b) 1. ཁྱེད་རང་རྒ་ཀ་ཁིས་ཀཡུགས་བྱུང་།
2. ཁྱེད་རང་ལ་ཁྱེ་ཀ་ཁིས་སོ་བཀྲབ་བྱུང་།
3. ཤང་པ་ཀ་ཁིས་ཡོ་ལོར་ཀངོང་ཆུ་ཀ་ཞུས་པ་རེད།
4. བུ་ཀ་ཁིས་རྟོག་ཟུ་བཏོས་པ་རེད།
5. ཁྱེད་རང་སྒོག་ཀ་ཁིར་སྒོང་ཐུགས་པ་ཡིན།
6. འདི་འཛིན་གྱ་ཀ་ཁི་རེད།
7. ཀ་ཁི་ཁྱེད་རང་ཁི་འཛིན་གྱའི་དཀོ་ཤན་རེད།
8. ཁྱེད་རང་ཁིས་ངར་བསྟན་ཨེབས་ཡའི་ཆུ་ཚོད་དེ་ཡག་ཡོ་ཞེ་དགཔ་འདུག

Exercise 14 page 130

(a) 1. ཁྱེད་རང་ཀ་ཡར་ཕེབས་པ།
2. ཁྱེད་རང་ཀ་ཡར་ཟིག་ཀ/ ཟིག་ཁི་ཡོད།
3. ཁོང་ཀ་ཡར་འགྲོ་ཁི་རེད།/ འགྲོ་ཁི་འདུག
4. ཁྱེད་རང་ཁི་སྒྲ་ཟླ་ཀ་ཡར་ཡོད།
5. ཁོང་ཚོ་ཀ་ཡར་ཕྱིན་པ་རེད།
6. ཁོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ཀ་ཡར་ཡོག་རེད།
7. ཁོང་ཚོ་ཀ་ཡར་བཞུགས་ཀྱི་ཡོག་རེད།
8. ཁོང་ཁིས་འདི་ཀ་ཡར་ཕྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
9. ཡུ་ཀུས་འདི་ཀ་ཡར་ཤེས་ཐུབ་ཀྱི་རེད།
10. ང་ཀ་ཡར་ཕྱིན་ན་ཡང་འདི་མཉམ་དུ་འཁྱེར་འགྲོ་ཁི་ཡོད།

(b) 1. Wherever he goes, this dog will go.
2. Will you come, wherever I go?
3. I have been everywhere.
4. Yesterday I went everywhere.
5. This boy will go wherever he is sent.
6. Although he has, he says he doesn't.
7. Although he was not there he was said to have been there.

Exercise 15 page 135

(a) 1. ཁོང་ཚོ་ཀ་ནས་རེད།
2. ཁོང་ཚོ་ཀ་ནས་ཡིན་ངས་ཤེས་ཀྱི་མེད།
3. ཁྱེད་རང་ཀ་ནས་ཡིན་པ།
4. ང་ཁོད་ནས་ཡིན།
5. ཁོང་ལུང་པ་ཀ་ནས་རེད།
6. ཁོང་ཡང་ཁོད་ནས་རེད།

7. ཁོང་ཆོ་གཅིག་ནས་ཡོང་བ་རེད།
8. ཁོང་ཆོ་ཙམ་མེ་རི་ཀ་ནས་ཡོང་ཡ་རེད།
9. ང་གི་ནས་རེད།
10. ཁྱེད་རང་པོད་ནས་རེད།

(b) 1. Where did the rain originate from?
2. The rain originated from the ocean.
3. Where did the egg come from?
4. The egg came from a hen.
5. Where do you come from now?
6. I came from home just now.
7. Where did he get this from?

Exercise 16 page 141

1. ལྷུ་ཀུ་འདི་ར་ཁོང་གི་ཚད་རེད།
2. ཚུ་སུ་ཆ་གཅིག་ལ་ཁོང་གི་ཚད་རེད།
3. ཁོང་ལ་ཆོག་ཤེས་འདི་འདྲས་གི་ཚད་འདུག
4. ལྷོད་ཀྱ་ཕ་ཁྱེ་ནང་ལ་བུ་མོ་གི་ཚད་ཡོག་རེད།
5. ད་ལྟ་ཆུ་ཚོད་གི་ཚད་རེད།
6. དེ་རིང་ཆེས་ཡ་གི་ཚད་རེད།
7. ཁྱེད་རང་ལ་ཕྱག་དཔྱ་ལ་གི་ཚད་ཡོད།
8. ལྷོད་ཕྱག་རེ་ལ་གི་ཚད་རགས་ཀྱི་རེད།
9. ཁྱེད་རང་འདི་ཆུ་ཚོད་གི་ཚད་ལ་འཕོ་འཛུགས་ཀྱི་ཡིན།
10. ཁྱེད་རང་ཆུ་ཚོད་གི་ཚད་ལ་འཛོན་ཀྱར་ཕེབས་ཀྱི་ཡོད།
11. འདི་ཇི་མ་གི་ཚད་ཀྱི་ལས་ཀ་རེད།
12. འདི་ར་ཁོང་གི་ཚད་རེད།
13. ངས་ཁོང་ལ་གི་ཚད་སྒྲད་ཡ་ཡིན་དན་ཀྱི་མེ་འདུག
14. ཁྱེད་རང་ལ་ཕྱག་དཔྱ་ལ་གི་ཚད་དགོས་ཀྱི་འདུག

Exercise 17 page 149

(a) 1. ཁོང་ཡ་ཁིར་ག་རེ་བྱས་ནས་ཕེག་ཡ་རེད།
2. ཁོང་ག་རེ་བྱས་ནས་མ་ཡོང་ཡ་རེད།
3. ཁོང་ཆོ་ཡ་ཁིར་ག་རེ་བྱས་ནས་འགྲོ་ཆོག་ཁི་ཡོ་ཚ་རེད།
4. ཁྱེད་རང་ཁིས་འདི་ག་རེའི་དོན་དག་ལ་བྱས་ཡ་ཡིན།
5. ཁོང་ག་འདྲས་ས་ཡོང་ཡ་རེད།
6. ཁོང་ཁིས་འདི་ག་འདྲས་ས་བཟོ་ཁི་རེད།
7. འདི་ག་འདྲས་ས་བོད་སྒྲོད་བྱེད་ཁོས་རེད།
8. ཁོང་ལ་དཔར་ཆས་ག་འདྲས་ཅི་ཡོག་རེད།
9. ཁོང་མི་ག་འདྲས་ཅི་ཡིན་ཁྱེད་རང་ཁིས་མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་པས།
10. ཁྱེད་རང་ཁི་ཅ་ཅ་ག་འདྲས་ཡོད།

(b) 1. Why is he taking all?
2. How did you tell him?
3. What kind of a person is that man?
4. How did (you) get this from him?
5. Why is it not possible?
6. For what purpose did (he) take this?
7. For what purpose? / Why?
8. Then, what should be done?/ So what?

Exercise 18 page 159

(a) 1. ཁྱེད་རང་སུ་ཡིན་པ།
2. ཁོང་སུ་རེད།
3. ང་སུ་རེད།
4. ཁྱེད་རང་མཉམ་དུ་ཡོང་མཁན་བུ་མོ་དེ་སུ་རེད།
5. ཁྱེད་རང་ལ་བཀའ་མོ་ལ་ཞུ་མཁན་མི་དེ་སུ་རེད།
6. འདི་སུས་བྱས་ཡ་རེད།

7. འདི་སུ་གང་གིས་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།
8. འདིའི་སྐོར་ལ་སུ་གང་གིས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་མ་རེད།
9. དེ་སུས་བྱས་པ་ཡིན་ཁྱེད་རང་གིས་མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་པས།
10. སུས་ཤེས་ཀྱི་རེད།
11. འདི་སུས་ཀྱང་བོད་སྐྱོད་བྱས་ཆོག་གི་རེད།
12. འདི་སུའི་སྐུ་ཀུ་རེད།
13. ཁྱེད་རང་གིས་སུར་བཀའ་འདྲི་གནང་པ།
14. ཁྱེད་རང་སུར་བཀའ་མོལ་གནང་དགོས་ཡོད།
15. ངས་སུར་བཀའ་མོལ་ཞུ་དགོས་རེད།

(b) 1. Who shall I speak to?
2. Who said this?
3. Whose mistake is this?

Exercise 19 page 165

(a) 1. ང་ཚོ་དེ་བ་ཀློག་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།
2. ང་ཡི་ཀེ་འབྲི་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།
3. ང་ཁོང་ལ་སྐད་ཆ་ཤོད་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།
4. ཁོང་ཆུ་ལེན་ཀ་འགྲོ་གི་རེད།
5. ཁོང་ང་ཐུག་ཀ་སྐེལས་བྱུང།
6. ཁྱེད་རང་ཚལ་ཀཱེགས་ཀ་ཐེག་གི་ཡིན་པས།
7. ད་ང་ཁ་ལག་བཟོ་ཀ་འགྲོ་གི་ཡིན།

(b) 1. ང་བོད་པའི་ཁ་ལག་བཟོ་སྐད་བསྟན་ཀྱི་ཡིན།
2. ང་སྒྲམ་འཁོར་ཀཱུང་སྐད་བསྟན་ཚར་པ་ཡིན།
3. ཁོང་དེང་སང་ཀནམ་ཀུ་ཀཱུང་སྐད་སྐྱོང་ཀི་ཡོག་རེད།
4. ངས་འཚོམ་བུ་ཕྱུག་སྐད་ཡག་པོ་ཤེས་ཀྱི་ཡོད།
5. བོད་སྐད་བསྟན་ཡག་ལས་སྐྱོ་རེ།
6. ཁོང་ཁ་ལག་བཟོ་ཡག་བསྟན་ཀ་ཕྱིན་པ་རེད།
7. བོད་པའི་ཞལ་ལག་བཟོ་སྐད་མཁྱེན་ཀྱི་ཡོད་པས།

8. ང་ཧིན་ལྷར་བོད་ཡིག་བསྟན་བཙུན་ཚོང་།
9. ཁོང་ཚོ་ཀཱུ་འདི་མར་ཉ་ཕྱེན་ཀ་ལྟ་ཆུ

Exercise 20 page 166

(a) 1. ཁྱེས་ཁོ་སྒོ་འགྲམ་ལ་བཀག་པ་རེད།
2. ཀང་བབས་ནས་ལམ་ཁ་བཀག་པ་རེད།
3. ངས་ཁོང་ཐེངས་གཉིས་དབྱེལ་པ་ཡིན།
4. ཕུ་ཀུ་འདིས་ངའི་སྐུ་ཀུ་བཅག་ཡོག
5. ང་འཕྲག་པ་སྐང་ལ་ཐེངས་གཉིས་རེལ་བྱུང།
6. ཤུབ་ཀྱག་འདིའི་ཤང་པ་ཡ་གཅིག་ཆག་ཡོག
7. ཁོང་ཚོས་སངས་ཀྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་བསྐྱབས་པ་རེད།
8. ལུགས་སྲོལ་འདི་མཁྱོགས་པོ་ནུབ་ཀྱི་རེད།
9. མི་འདིས་ང་ཁོང་ཁྲོ་བསྐངས་བྱུང།
10. ཁོང་ཏོན་དག་མེད་པར་ཁོང་ཁྲོ་ལངས་སོང།
11. ཁོང་གིས་ངར་ཆུ་ཀཱུར་ཀྱི་འདུག
12. འདིར་བསྡད་ནི་ཆུ་འཐོར་ཀྱི་རེད།
13. ཁོང་གིས་ཤིང་ཀ་ཕག་ཀི་རེད།
14. ཤིང་འདི་མཁྱོགས་པོ་ཀ་ཞག་ཀི་རེད།
15. ཁོང་གིས་དུ་ཀ་སྒྲོག་ཚང་མ་ཆུའི་ནང་ལ་སྐངས་ཚར་ཕག
16. ངའི་དུ་ཀ་སྒྲོག་ཆར་པས་ཧདད་དེ་བངས་སོང།

The translations of above sentences

1. The dog stopped him at the door.
2. After the snowfall the road was blocked.
3. I knocked him twice.
4. This child broke my pen.
5. I fell twice on the ice.
6. One leg of this chair is broken.

7. They destroyed the Buddha doctrine.
8. This custom will degenerate soon.
9. This man made me angry.
10. He got angry without reason.
11. He sprinkles water at me.
12. (You) will get swashed if (you) stay here.
13. He will split the wood.
14. This wood will crack quickly.
15. He has already soaked all the clothes in the water.
16. My clothes are completely soaked by the rain.

(b) 1. དས་གསར་འགྱུར་ཉན་ཀྱི་ཡོད།
2. དས་གསར་འགྱུར་གོ་གི་འདུག
3. དས་འདི་གོ་བྱུང།
4. བྱ་ཀུ་དེས་ངའི་དེབ་དབྱལ་སོང།
5. དས་ཤིང་ལ་ཁོང་མང་པོ་བཅད་པ་ཡིན།
6. དས་དེའི་སྐོར་ལ་བསམ་ཟློ་གཏོང་གི་ཡོད།
7. འདིར་མི་མང་པོ་རེལ་ཀྱི་འདུག
8. ང་དེའི་ཐོག་ལ་འགྲོད་པ་ཞེ་དག་སྐྱེས་བྱུང།
9. ང་སྐྱག་མེར་ལངས་ཀྱི་འདུག
10. ང་འཁྱག་གི་འདུག
11. ང་ཚ་དུབ་འཚོག་གི་འདུག
12. ཁོང་ཅང་དེ་འཕྲོམས་སོང།
13. དེང་སང་ང་ཞེ་དག་ཕྱོད་ཀྱི་འདུག
14. ཐྲབས་རེ་ང་མགོ་ཡུར་འཁོར་ཀྱི་འདུག
15. མཚོ་འདིའི་ནང་ལ་མི་གཅིག་དོམས་པ་རེད།
16. ང་ང་ཕྱོད་ཁྱག་ཡོང་གི་འདུག
17. ང་གད་མོ་ཞེ་དག་ཤོར་ཀྱི་འདུག

18. ཆུ་འདི་འཁོལ་ཀྱི་འདུ
19. ཁོང་གིས་ངར་ཁོང་ཁྱི་ཞེ་ངུ་ངར་ཐུང་ངུ
20. ཁྱེད་རང་གི་བོད་སྐད་ཡར་ཐུས་འདོད་འདུ

Exercise 21

page 176

(a) 1. We got all.
2. Did you get (it)?
3. He got (it).
4. Then, what happened?
5. What happened to him?
6. What happened to you?
7. We saw everything.
8. I heard this news yesterday.
9. They gave this to me.
10. He taught me this.

(b) 1. ཁོང་གིས་ང་མཉམ་དུ་འཕྲད་བྱུང།
2. ཁོས་ང་ཁ་ས་ཉེས་བྱུང
3. ངར་དངུལ་ཁང་ནས་དངུལ་རག་མ་བྱུང
4. ཁྱེད་རང་ལ་དེབ་རག་བྱུང་ངས
5. ཁྱེད་རང་གིས་མི་དེ་མཐོང་བྱུང་ངས
6. ཁོས་ཁྱེད་རང་ལ་ཐུབ་ཚོད་བཏང་བྱུང་ངས
7. ཁོང་གིས་ཁྱེད་རང་ལ་ཁ་ཤེ་ཁ་ཤེ་བཏང་བྱུང་ངས
8. མི་འདི་ཚོར་ཁ་རེ་བྱས་པ་རེད
9. ཁྱེད་རང་ཁ་ངང་དགོང་འཁྱ་ཁ་ཐུང
10. ལགས་མ་བྱུང ང་ཁྱོན་ནས་འཁྱ་མ་ཐུང

Exercise 22 page 184

(a) Memorise 1 - 20

chig	ny̅i	sum	shi	ng̅a
t'u:	dü;n	gyä:	gu	chu
chug-chi:	chu;ng-ny̅i:	chug-sum	chüb-shi	chö:-ng̅a
chu-t'u:	chub-dü;n	chob-gyä:	chu-gu	nyi-shu

(b) Memorise

chig	chu	gya	to;ng	t'i
bum	sa-ya	ch'e-wa:	t'u;ng-ch'ur	

(c)

བཅུ་གཉིས།	བཅུ། བཅོ་ལྔ།	ཉི་ཤུ་རྩ་གསུམ།
སུམ་ཅུ་སོ་ལྔ།	བཞི་བཅུ་ཞེ་བདུན།	ལྔ་བཅུ་ང་ལྔ།
དྲུག་ཅུ་རེ་བཞི།	བདུན་ཅུ་དོན་བདུན།	བརྒྱད་ཅུ་ཀྱ་ལྔ།
དགུ་བཅུ་གོ་དགུ	བརྒྱ་ཐམ་པ།	བརྒྱ་དང་ལྔ།
ཉིས་བརྒྱ་ལྔ།	ཆིག་སྟོང་ཐམ་པ།	སྟོང་ཕྲག་གཅིག

(d)

1.	༣༥༦	ཉིས་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་ང་དྲུག
2.	༣༥༥᐀	ཉིས་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་ང་དགུ
3.	༡༩᐀᐀᐀	ཆིག་ཁྲི་བཞི་སྟོང་སུམ་བརྒྱ་སུམ་ཅུ་སོ་བཞི།
4.	༡༥᐀᐀᐀	ཆིག་འབུམ་ལྔ་ཁྲི་དྲུག་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་ང་དྲུག
5.	༡᐀᐀᐀	ཆིག་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་(བཅུ་མེད་)དྲུག
6.	᐀᐀᐀᐀	ཉིས་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་བཅོ་བརྒྱད།

དགེ་ལེགས་འཕེལ།།